

เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยโรงเรียนกวดวิชา

นายสกลฤทธิ จันทรพุ่ม

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

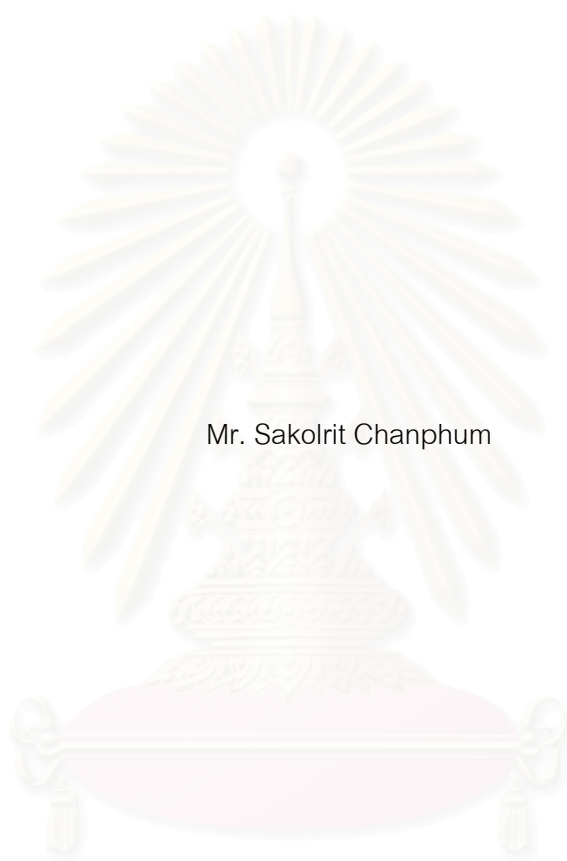
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

POLITICAL ECONOMY OF PRIVATE TUTORING

Mr. Sakolrit Chanphum

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Political Economy

Faculty of Economics
Chulalongkorn University
Academic Year 2006

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยโรงเรียนกวดวิชา

โดย

นายสกลฤทธิ จันทร์พุ่ม

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ

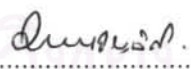
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสทธิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ แฉ ดิลกวิทยรัตน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์)

สกลฤทธิ์ จันทร์พุ่ม: เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยโรงเรียนกวดวิชา.

(POLITICAL ECONOMY OF PRIVATE TUTORING)

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 103 หน้า.

กระบวนการกลายเป็นสินค้า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมให้กลายเป็นความสัมพันธ์แบบการค้า แบบการแลกเปลี่ยนผ่านผู้ซื้อกับผู้ขาย โดยมีเงินตราและตลาดเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์นี้ เช่นเดียวกับกับสินค้าชนิดอื่นๆ ความรู้ได้ถูกทำให้เป็นสินค้า จากเดิมที่ความรู้สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ของตนเอง หรือผ่านการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวชุมชน หรือในบริบทของสังคมไทยวัดจะมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ แต่เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป เกิดมีการศึกษาในระบบโรงเรียนขึ้น ทำให้การเรียนรู้ หรือความรู้ถูกแยกออกมาจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเรียนรู้ผ่านชุมชน มาสู่การเรียนรู้ในห้องเรียน ผ่านความรู้ตามหลักสูตร และรายวิชา ผู้ผลิตความรู้หรือครูอาจารย์มิได้เป็นเจ้าของความรู้นั้นๆ โดยตรง แต่เป็นการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดมา ทำให้เกิดการแยกความรู้ออกจากผู้มีความรู้ และเมื่อความรู้นั้นถูกทำให้เป็นหลักสูตร เป็นรายวิชา ก็สามารถนำความรู้นั้นมาขายเป็นสินค้าได้เช่นเดียวกับสินค้าชนิดอื่นๆ

ในขณะที่สังคมไทยมีค่านิยมในเรื่องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐอย่างมาก ซึ่งระบบการคัดเลือกผู้ที่จะมีสิทธิ์เข้าศึกษาต่อเป็นระบบสอบคัดเลือกแบบแพ้คัดออก ทำให้เกิดการแข่งขันกันอย่างมากในการเตรียมตัวสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ก่อให้เกิดการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชาขึ้น เพื่อผลิตความรู้เฉพาะ สำหรับใช้ในการสอบเข้าศึกษาต่อขึ้น ความรู้ในการกวดวิชาได้กลายเป็นสินค้าความรู้ชนิดหนึ่งที่มีการผลิตเพื่อขาย และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยมีนักเรียนทุกระดับชั้นกลายเป็นผู้บริโภคเพื่อหวังว่าจะนำความรู้ที่ได้จากการกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชา ไปใช้ในการสอบเข้าศึกษาต่อในคณะหรือมหาวิทยาลัยที่ตนต้องการ และสามารถออกมาทำงานในตลาดแรงงานที่ตนใฝ่ฝันได้

เมื่อการกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชากลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งแล้วนั้น ผู้ผลิตได้มีกระบวนการดำเนินการธุรกิจไม่แตกต่างไปจากการดำเนินธุรกิจในการผลิตสินค้าชนิดอื่นๆ กล่าวคือ มีการสะสมมูลค่าส่วนเกินจากพลังแรงงานของครูอาจารย์ท่านอื่น และอาศัยพลังการผลิตหรือเทคโนโลยีในการที่จะทำให้สามารถผลิตความรู้กวดวิชาออกมาได้เป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็มีการทำให้การเรียนการสอนมีมาตรฐานเดียวกันเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง และอาศัยการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด เพื่อก่อให้เกิดการสะสมทุนและขยายกิจการต่อไปเรื่อยๆ

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์การเมือง.....ลายมือชื่อนิสิต..... สกลฤทธิ์ จันทร์พุ่ม.....

ปีการศึกษา.....2549..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4685897329: MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEY WORD: POLITICAL ECONOMY / PRIVATE TUTORING

SAKOLRIT CHANPHUM: POLITICAL ECONOMY OF PRIVATE TUTORING.

THESIS ADVISOR: ASSOC.PROF. KANOKSAK KAEWTHEP, Ph.D., 103 pp.

The change of social relation into commercial one, a relationship determined by money and market and typified by the exchange relationship between buyer and seller, is a process of commodification. As with other commodities, knowledge has also been transformed into a commodity. Formerly, knowledge was acquired from personal experiences of a certain individual, or instructed by family or community. In the context of Thai society, temples had an important role in education. Yet, when the socio-economic structure changed, modern education system was created and subsequently separated knowledge from self-learning and community to rigid learning within the classroom according to specified curriculum and subjects. Knowledge producers, or teachers, are no longer the "owner" of such knowledge. Education becomes the learning according to designed curriculum, thereby separating knowledge from the knowledgeable, and when such knowledge is made into curriculum or course, it can be sold just like other commodities.

At the time when Thai society has a strong preference for higher educational pursuit in close public universities, whose selection process is a winner-take-it-all, high competition between those, who wish to pursue their university education, emerges and contributes to an increasing quantity of tutoring and tutoring school. The knowledge provided there is very specific and aimed to exclusively achieve success in the university entrance exam. Such knowledge becomes a commodity, which is produced for selling and actively responds to market demand. Students at all levels become the consumers in hope that they will be able to utilize such knowledge in the entrance examination for an admission into the faculty or university of their choice. The consequent result is predictable: a dream job after college.

When the tutorial schools have become a commodity, the producers proceed to conduct their businesses similarly to other businesses, which produce regular commodities and merchandise for the market. Particularly, there is an accumulative process of labor surplus from the labor power of teachers at such schools, and the schools employ technologies that would produce a particular kind of knowledge in an expansive manner, which is aimed at an increase in quantity. At the same time, method of learning and teaching is standardized in order to effectively respond to consumer demand. Marketing activities are also employed for capital accumulation and business expansion.

Field of Study.....Political Economy..... Student's signature..... *Sakolrit Chanphum*

Academic year.....2006..... Advisor's signature..... *Kanoksak Kaewthep*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือของ รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ทำให้ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งถึงความเมตตาที่อาจารย์มีให้กับลูกศิษย์ ขอขอบคุณ รศ.แด ดิลกวิทย์รัตน์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รวมถึงรศ.ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ และ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ และช่วยแนะนำ เต็มเต็ม รวมถึงเพิ่มมุมมองต่างๆ ทำให้เนื้อหาวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณาจารย์ในคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอาจารย์ในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ให้ความรู้ และใส่ใจในการศึกษาของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี และขอบคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกๆ ท่าน ทั้งคุณธเนศ เอื้ออภิธร ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำธุรกิจกวดวิชา คุณพรเพ็ญ คุณลุงพิชัย สมประสงค์ และเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการทุกท่านที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนกวดวิชาเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องขอขอบคุณดร.เจริญ คันธวงศ์ที่สละเวลาตอบอีเมลคำถามของผู้ศึกษา ซึ่งช่วยเติมเต็มความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนกวดวิชาในอดีต และขอขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือทุกๆ ท่านที่มีได้เอ่ยนามในที่นี้

ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคุณพ่อคุณแม่ และน้องสาวทั้ง 2 ที่เฝ้ามองการเติบโตและให้กำลังใจลูกและพี่คนนี้อยู่ห่างๆ ขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคนโดยเฉพาะพี่กั้ง เต้ กิ๊ฟ เจน นัท หนู และเป็ยกที่ให้กำลังใจ และมีส่วนสำคัญในการทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	5
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 นิยามศัพท์.....	5
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย.....	6
1.6 กรอบในการวิเคราะห์.....	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	8
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา.....	8
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์.....	13
2.1.2.1 การสะสมมูลค่าส่วนเกิน.....	16
2.2 งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	19
2.2.1 วิวัฒนาการทางการศึกษาและสภาพการณ์การเป็นสินค้าของการศึกษา.....	19
2.2.2 การกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชา.....	26
2.2.3 กระบวนการกลายเป็นสินค้าในแง่มุมต่างๆ.....	30
บทที่ 3 พัฒนาการและการดำรงอยู่ของโรงเรียนกวดวิชา.....	32
3.1 ประวัติและพัฒนาการของโรงเรียนกวดวิชา (โดยสังเขป).....	32
3.1.1 ความหมายของการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา.....	32
3.1.2 โรงเรียนกวดวิชาในประเทศไทย.....	34
3.1.3 โรงเรียนกวดวิชาในต่างประเทศ.....	40
3.2 โรงเรียนกวดวิชากับนโยบายภาครัฐ.....	41
3.2.1 การควบคุมการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชา.....	44
3.2.2 พัฒนาการของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่อง การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน.....	49
3.2.3 การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา.....	52
3.3 ประเภท ลักษณะและจุดมุ่งหมายของโรงเรียนกวดวิชา.....	58
3.4 กลุ่มเป้าหมายของการกวดวิชา.....	63

3.5 ลักษณะการกวดวิชาเพื่อใช้สอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อ.....	63
บทที่ 4 การกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา.....	66
การเข้าสู่การเป็นสินค้าของการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา.....	66
4.1 โครงสร้างเชิงองค์กรของโรงเรียนกวดวิชา.....	67
4.2 การลงทุนในการดำเนินการของโรงเรียนกวดวิชา.....	70
4.3 กระบวนการผลิตการเรียนการสอน.....	72
4.4 การสะสมมูลค่าส่วนเกิน และการผลิตซ้ำ.....	74
4.4.1 ตัวอย่างการสะสมทุนของโรงเรียนกวดวิชา.....	80
4.4.2 สรุป และวิเคราะห์ตัวอย่างการศึกษา.....	87
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ.....	89
รายการอ้างอิง.....	94
ภาคผนวก.....	100
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	103

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	เปรียบเทียบการบริการการศึกษาที่เป็นของรัฐและของเอกชน.....	12
ตารางที่ 3.1	วงเงินหมุนเวียนในธุรกิจกวดวิชาในประเทศไทย.....	39
ตารางที่ 3.2	ค่าใช้จ่ายเพื่อการกวดวิชาของต่างประเทศ.....	40
ตารางที่ 3.3	ปริมาณการกวดวิชาในต่างประเทศ.....	42
ตารางที่ 3.4	จำนวนโรงเรียนกวดวิชาตั้งแต่ปีพ.ศ.2520 ถึง พ.ศ. 2548.....	45
ตารางที่ 3.5	ตารางเปรียบเทียบโรงเรียนกวดวิชาในปีพ.ศ.2521 กับปีพ.ศ. 2534.....	48
ตารางที่ 3.6	เปรียบเทียบโรงเรียนกวดวิชาปีพ.ศ.2535 กับพ.ศ.2548.....	49
ตารางที่ 3.7	สรุปเปรียบเทียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่อง การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน ประเภทกวดวิชาจำนวนทั้งสิ้น 4 ฉบับ.....	52
ตารางที่ 3.8	ความแตกต่างของการเรียนกวดวิชา.....	62
ตารางที่ 3.9	กลุ่มเป้าหมายของการกวดวิชาและจุดประสงค์ของการกวดวิชา.....	64
ตารางที่ 4.1	โรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ และจำนวนสาขา.....	68
ตารางที่ 4.2	ตัวอย่างคอร์สเรียน.....	72
ตารางที่ 4.3	เงินลงทุน และค่าใช้จ่ายในการเปิดโรงเรียนกวดวิชา (ทุนคงที่).....	73
ตารางที่ 4.4	เงินลงทุน และค่าใช้จ่ายในการเปิดโรงเรียนกวดวิชา (ทุนแปรผัน).....	74
ตารางที่ 4.5	สาขาและที่ตั้งของโรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่.....	89

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

หน้า

รูปภาพที่ 3.1 กราฟจำนวนโรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2548.....	47
รูปภาพที่ 3.2 กราฟเปรียบเทียบจำนวนโรงเรียนกวดวิชาในกรุงเทพและส่วนภูมิภาค.....	47
รูปภาพที่ 3.3 จำนวนนักเรียนที่เรียนกวดวิชาทั่วประเทศ.....	58
รูปภาพที่ 4.1 โรงเรียนกวดวิชาขนาดเล็ก.....	68
รูปภาพที่ 4.2 โรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ (เจ้าของสอนเอง).....	69
รูปภาพที่ 4.3 โรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ (มีการจ้างแรงงานครูอาจารย์จากที่อื่น).....	69
รูปภาพที่ 4.4 จำนวนโรงเรียนกวดวิชาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535-2548.....	76

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเรื่องกระบวนการกลายเป็นสินค้าของการกวัดวิชาในโรงเรียนกวัดวิชานั้น มีสาเหตุมาจากปรากฏการณ์การเพิ่มขึ้นอย่างมากของจำนวนโรงเรียนกวัดวิชาทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดตามหัวเมืองใหญ่ ทั้ๆ ที่สังคมไทยมีความเห็นเกี่ยวกับการกวัดวิชาแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายที่เห็นด้วย กับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการมีอยู่ของโรงเรียนกวัดวิชา อย่างไรก็ตามจำนวนโรงเรียนกวัดวิชากลับเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในบทนี้ผู้ศึกษาต้องการอธิบายถึงความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา นิยามศัพท์ ระเบียบวิธีวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาเรื่องนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนการสอนหรือระบบการศึกษาของประเทศไทยมีวิวัฒนาการ และพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ นับตั้งแต่ในอดีตที่การเรียนการสอนจำกัดอยู่ที่บ้านและวัด พระสงฆ์กับบิดามารดา หรือครอบครัวชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง พระสงฆ์อาจจะถ่ายทอดความรู้ทางธรรม การอ่านออกเขียนได้ ส่วนครอบครัวจะถ่ายทอดความรู้ทางโลก คือ การประกอบวิชาชีพต่างๆ ซึ่งการเรียนรู้นี้ในลักษณะนี้นั้นเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับวิถีชีวิต วิถีชุมชนที่ผู้เล่าเรียนนั้นสังกัดอยู่ ต่อมาเมื่อระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป นับตั้งแต่การรุกรานอย่างหนักของชาวตะวันตกทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ต้องทรงปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารบ้านเมืองเสียใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสังคม ดังนั้นเมื่อรูปแบบของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเปลี่ยนแปลงไป การเรียนการสอนและระบบการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ก่อให้เกิดการใช้ระบบโรงเรียนในการอบรมการเรียนการสอนแทนสถาบันของวัด และครอบครัวหรือชุมชนขึ้น เพื่อที่จะผลิตบุคลากรในอีกรูปแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองและโครงสร้างสังคมแบบใหม่ นั่นคือ การสร้างรัฐข้าราชการที่เข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพ¹ โดยโรงเรียนแห่งแรกที่มีการจัดการศึกษาแบบระบบโรงเรียนได้แก่ โรงเรียนสวนนันทอุทยานซึ่งตั้งขึ้นในปี.ศ.2424²

¹ แล ดิลกวิทยรัตน์, "พัฒนาการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย," ใน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย: รายงานการวิจัย, สุมาลี ปิตยานนท์ (และคนอื่นๆ) (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 39.

ต่อเมื่อการขยายตัวของการค้าและการลงทุนในประเทศไทยมีมากขึ้นภายหลังจากสนธิสัญญาเบาริงซึ่งได้ทำไว้ในช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดมีความต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านภาษาต่างประเทศและบัญชี³ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสถาบันที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานเหล่านี้คือ สถาบันการศึกษาของกลุ่มมิชชันนารี และหมอสอนศาสนาต่างๆ ซึ่งปัจจุบันคือกลุ่มโรงเรียนอัสสัมชัญ, เซนต์คาเบรียล, เซนต์โยเซฟ เป็นต้น

สำหรับการศึกษาชั้นสูง หรือการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น ได้มีการจัดตั้งครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ทรงโปรดเกล้าให้สถาปนาโรงเรียนข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459⁴

การศึกษาของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากอีกครั้งนับตั้งแต่หลังปีพุทธศักราช 2500 เป็นต้นมา กล่าวคือ มีการขยายตัวของสถานศึกษาต่างๆ อย่างมากมายทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ได้กระจายออกสู่ส่วนภูมิภาคต่างๆ มากขึ้น และสถาบันการศึกษาชั้นสูงของเอกชนต่างๆ เช่น วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยที่คณะหรือสาขาวิชาที่เปิดสอนนั้นเป็นไปเพื่อการนำพาประเทศไปสู่ความเป็นทุนนิยมอย่างเต็มตัว เช่น คณะบริหารธุรกิจ และคณะบัญชี เป็นต้น ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาเดียวกับที่ทางรัฐบาลนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยอมรับความช่วยเหลือทางการพัฒนาประเทศจากสหรัฐอเมริกา และธนาคารโลก อันเป็นภาวะหนึ่งของยุทธศาสตร์ในยุคสงครามเย็น เป็นผลให้เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2504

จะเห็นได้ว่าระบบการเรียนการสอนของไทยมีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อระบบสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย นับตั้งแต่วิธีการผลิตแบบชุมชนยังเป็นวิถีชีวิตหลักของสังคมไทย การจัดการเรียนการสอนก็ตอบสนองต่อชุมชนของตนเองที่อาศัยครอบครัวและวัด ต่อเมื่อมีการทำสนธิสัญญาเบาริงที่ดึงประเทศไทยเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก และการเมืองแบบทุนนิยมที่ต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ระบบการเรียนการสอนของไทยก็ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อต่อสู้ และรับมือกับระบบที่เกิดขึ้น

² วารุณี โอสถารมย์, “การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411-2475,” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 59.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, “พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 33.

ตราบจนปัจจุบันนี้ สภากรรมการพัฒนาประเทศยังมีส่วนทำให้การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ซึ่งส่วนหนึ่งยังคงสนองต่อระบบราชการ ธุรกิจอุตสาหกรรม⁵ และงานบริการได้เป็นอย่างดี ทั้งในส่วนของ การเสริมสร้างแรงงานในการพัฒนาประเทศ การเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และผู้ประกอบการผู้เจเนสนาม มีการส่งเสริมทั้งทางด้านการค้นคว้าและการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อที่จะแข่งขันกับผู้ประกอบการจากทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องอาศัยการฝึกฝน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดในการจะได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือ การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนของไทยในแต่ละระดับไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษาเรื่อยไปจนถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็คือ เรื่องของศักยภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยที่สถาบันการศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากสังคมว่ามีคุณภาพ ศักยภาพ ศักดิ์ศรี และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับมีอยู่อย่างจำกัด (ตามความรับรู้ของคนส่วนใหญ่) ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างรูปแบบของสถาบันการศึกษาในฝันที่ใครๆ ก็อยากให้นุตรหลานของตนได้มีโอกาสเข้าเรียน เช่น

...คณาจารย์ของสถาบันแห่งนี้เป็นคนอาจารย์ชั้นดีฝึกคณาจารย์ในสถาบันอื่นๆ อีกทั้งสถาบันการศึกษาก็เก่าแก่และทรงเกียรติสามารถดึงดูดคณาจารย์ที่มีความสามารถด้านวิชาการที่ดีที่สุดของประเทศ การเรียนการสอนโดยทั่วไปจัดอยู่ในชั้นก้าวหน้า นักเรียนนักศึกษาในแต่ละห้องมีไม่มากนัก มีการสอนแบบตัวต่อตัวค่อนข้างมาก ให้ความสนใจต่อขอบเขตทางสติปัญญาของผู้ศึกษาอย่างเต็มที่ และถ้านักเรียนเริ่มสนใจสิ่งใด ก็จะมีอิสรภาพที่จะชวนชววยในเรื่องนั้นๆ พร้อมกับได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่

คณาจารย์จะเป็นทั้งเพื่อนรุ่นพี่และผู้ปกครองไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสถาบันการศึกษาแห่งนี้จะพัฒนาแต่เรื่องของสมอง แต่ยังพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน นักเรียนนักศึกษาที่มีพรสวรรค์ทางวิชาการยังสามารถเล่นฟุตบอลเก่ง เป็นนักดนตรีที่มีแวว ทั้งยังแตกฉานในเรื่องของศิลปะอีกด้วย ...

⁵ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในงานของ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “คีนมหาวิทยาลัยแก่ชุมชนอันหลากหลาย,” ใน **แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง**, โอวาท สุทธนารักษ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย, 2530), หน้า 59-85.

แต่ผู้ที่สามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันเช่นนี้ได้นั้นมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้เกิดมีการแข่งขันเพื่อคัดคนเข้าไปเรียนในสถาบันการศึกษานั้นๆ ขึ้น และวิธีที่สังคมไทยใช้คัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียงดังกล่าวข้างต้น คือ ใช้ระบบการสอบแข่งขันแบบแพ้คัดออก ใครได้คะแนนมากที่สุดจึงจะมีสิทธิ์ที่จะได้เรียน สอดคล้องกับยอมรับกันมากขึ้นว่า การศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยยอมทุ่มค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของบุตรธิดา เพราะเชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยยกฐานะทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม⁶ ให้กับบุตรธิดาและครอบครัวของตน ซึ่งค่านิยมหนึ่งที่ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองต่างเชื่อว่าเป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ การที่บุตรหลานหรือตัวเองสามารถเข้าเรียนในสถาบันในอุดมคติได้ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดอะไรที่เราจะพบเห็นนักเรียนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเด็กตัวเล็กตัวน้อย ที่ถือกระเป๋า แบกเป้หลังจากที่เลิกเรียนตามปกติประจำวันแล้วไปเรียนเสริม เรียนกวดวิชา ตามโรงเรียนกวดวิชาต่างๆ ที่มีให้เลือกอย่างหลากหลายเพื่อเป็นการปูทางในการเข้าสู่มหาวิทยาลัย โดยศูนย์วิจัยกสิกรรายงานว่ ในปีการศึกษา 2543 มีนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน เรียนกวดวิชาเพื่อเตรียมความพร้อมในการสอบเอ็นทรานซ์รวมทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 300,000 คน ซึ่งทำให้ในปีพ.ศ. 2543 ธุรกิจกวดวิชามีรายได้โดยรวมไม่ต่ำกว่า 1,200 ล้านบาท⁷ ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ที่สรุปไว้ว่า ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการกวดวิชาโดยแยกเป็นค่าเล่าเรียน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ อยู่ที่ประมาณ 3,300 ล้านบาท⁸

นอกจากนี้จำนวนโรงเรียนกวดวิชาที่มีเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการของผู้เรียน กล่าวคือเพิ่มขึ้นจาก 152 โรงเรียนในปีการศึกษา 2534 เป็น 904 โรงเรียนในปีพ.ศ. 2548⁹

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนกวดวิชาที่มีการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากมากกว่า 900 โรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงแล้วเปิดสาขาต่างๆ ตามแหล่งชุมชน หรือตามศูนย์การค้า รวมไปถึงตามหัวเมืองในจังหวัดใหญ่ๆ เช่น โรงเรียนกวดวิชา JIA (สอนวิชาคณิตศาสตร์), โรงเรียนกวดวิชา En'concept (สอนวิชาภาษาอังกฤษ), โรงเรียนกวดวิชาเคมี อาจารย์อู๋ (สอนวิชาเคมี), โรงเรียนกวดวิชา แอปพลายด์ฟิสิกส์ (สอนฟิสิกส์) เป็นต้น และรวมไปถึง

⁶ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, การศึกษา ทูนิยม และโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2544) หน้า 42.

⁷ "กวดวิชาเพื่อเอ็นทรานซ์: ธุรกิจมูลค่ากว่า 1,200 ล้านบาท," มงเศรษฐกิจ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 866 (23 มี.ค. 2544)

⁸ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, การกวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการค้าคุรุสภา, 2544), หน้า 7.

⁹ ฝ่ายสถิติและประมวลผล กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

มูลค่าเงินหมุนเวียนทางเศรษฐกิจกว่า 3,000 ล้านบาทต่อปี ทำให้เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า การกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชา ซึ่งตามกฎหมายถือได้ว่าโรงเรียนกวดวิชาเป็นโรงเรียนเอกชนประเภทหนึ่งนั้น มีพัฒนาการของการกลายมาเป็นธุรกิจ หรือสินค้าทางการศึกษาได้อย่างไร อีกทั้งการดำรงอยู่อย่างค่อนข้างมั่นคงของสถาบันกวดวิชาในสังคมไทยเกิดขึ้นได้อย่างไร ทั้งๆ ที่สังคมส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการมีสถาบันกวดวิชา

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการดำรงอยู่ของโรงเรียนกวดวิชาภายใต้บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการกลายมาเป็นสินค้าของการกวดวิชา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้างนี้จะเริ่มศึกษาพัฒนาการการกลายมาเป็นสินค้าของโรงเรียนกวดวิชาตั้งแต่ พ.ศ. 2497 จนถึงปัจจุบัน เพราะจากการศึกษาพบว่า มีการกล่าวถึงโรงเรียนกวดวิชาอย่างเป็นทางการครั้งแรกในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 มาตรา 20(5) ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนกวดวิชาขึ้น โดยจัดเป็น 1 ใน 7 ลักษณะโรงเรียนเอกชนประเภทการศึกษาพิเศษ โดยจะทำการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก พ.ศ. 2497 ถึง พ.ศ. 2534 และ ช่วงที่สองคือ หลังจากปี พ.ศ. 2534 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

1.4 นิยามศัพท์

คำศัพท์สำคัญที่ปรากฏในการศึกษาค้างนี้มีความหมายดังนี้

1. **กระบวนการกลายมาเป็นสินค้า** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมให้กลายเป็นความสัมพันธ์แบบการค้า แบบการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าในการใช้สอยของผลผลิตไปสู่มูลค่าในการแลกเปลี่ยน ทำให้ผลผลิตกลายมาเป็นสินค้า ซึ่งสินค้าที่ถูกผลิตนี้จะถูกกำหนดโดยระบบเงินตรา และตลาด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อ (ผู้บริโภค) โดยที่ผู้ขาย (ผู้ผลิต) จะทำการผลิตเพื่อแสวงหากำไรและสะสมทุน

2. **การศึกษา** หมายถึง การแสวงหาความรู้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ในที่นี้การศึกษาเป็นไปเพื่อเป้าหมายแห่งความสำเร็จในการเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และในสถาบันการศึกษาที่ต้องการ

3. **การกวดวิชา** หมายถึง การเรียนเพิ่มเติมนอกจากที่เรียนในโรงเรียนปกติ ความรู้ที่ได้จะเป็นเรื่องของเทคนิค สูตรลัด และการทำข้อสอบซ้ำเพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญในการสอบทั้งที่โรงเรียน และสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งการกวดวิชาถือเป็นสินค้าทางการศึกษาชนิดหนึ่ง

4. **โรงเรียนกวดวิชา** หมายถึง สถานที่ที่ใช้ประกอบธุรกิจกวดวิชา คือ สถานที่เรียนกวดวิชา โดยส่วนใหญ่จะสอนวิชาที่มีผลต่อการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เช่น วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ฟิสิกส์ สังคม และภาษาไทย เป็นต้น ซึ่งจะเปิดทำการสอนนอกเวลาเรียนปกติ ในที่นี้โรงเรียนกวดวิชาถือเป็นสถานที่ที่ใช้ในการผลิตสินค้าทางการศึกษา

5. **โรงเรียนกวดวิชาที่เป็นศูนย์เซ็นเตอร์** หมายถึง โรงเรียนกวดวิชาที่มีการเรียนการสอนหลากหลายวิชา โดยมีการว่าจ้างครูอาจารย์มาสอนวิชานั้นๆ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของโรงเรียนอาจจะมีส่วนร่วมในการสอนด้วยหรือไม่ก็ได้

6. **โรงเรียนกวดวิชาที่มีการเรียนการสอนเพียงวิชาเดียว** หมายถึง โรงเรียนกวดวิชาที่สอนเพียงวิชาเดียวตามความถนัดของครูอาจารย์ซึ่งเป็นเจ้าของโรงเรียนกวดวิชานั้นๆ

7. **ครูอาจารย์กวดวิชา** หมายถึง ผู้สอนซึ่งเป็นผู้ให้ความรู้ หรือผลิตซ้ำสินค้าทางการศึกษา

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับการศึกษาระบบการการกลายเป็นสินค้าของการศึกษา กรณีการกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชานั้น จะใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์เป็นหลัก โดยจะศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระราชบัญญัติ ระเบียบกระทรวง และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชา รวมถึงรายงานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

นอกจากนี้ยังจะทำการสัมภาษณ์¹⁰ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกวดวิชาทั้งผู้บริหาร, เจ้าของ และ/หรืออาจารย์โรงเรียนกวดวิชา เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนกวดวิชา รวมถึงผู้ที่เคยผ่านการเรียนกวดวิชาและกำลังเรียนกวดวิชาอยู่ในขณะนี้

¹⁰ โปรดดูคำถามในภาคผนวก

1.6 กรอบในการวิเคราะห์

ในการศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชานั้น จำต้องทำความเข้าใจก่อนว่า การกวดวิชามีลักษณะที่เป็นสินค้าอย่างไร ผู้ศึกษาได้กำหนดลักษณะของการกวดวิชาที่เป็นสินค้าไว้เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

ประการแรก สินค้าตามทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ หมายถึง ผลผลิตที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนในตลาด ดังนั้น การกวดวิชาที่เป็นสินค้าก็คือ การเรียนการสอนที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อขายในตลาด โดยมีใช้การเรียนในระบบโรงเรียนตามปกติ ผู้เรียนจะต้องจ่ายเงินค่าเรียนให้กับครูเพื่อแลกกับความรู้ที่จะได้เรียนในช่วงระยะเวลาเรียนหนึ่งๆ

ประการที่สอง การกวดวิชาที่เป็นสินค้าจะเป็นผลผลิตที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผู้ผลิต (ครูอาจารย์ และโรงเรียนกวดวิชา) จะมุ่งเน้นการผลิตการกวดวิชาตามความต้องการของนักเรียน(ผู้บริโภค) อาทิเช่น ผู้ผลิตจะจัดตารางการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสะดวกของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคสามารถเลือกเวลาเข้ารับบริการได้ตามที่ตนสะดวก ขณะเดียวกันนักเรียนยังสามารถเลือกหลักสูตรที่เหมาะสมกับตัวเอง เป็นต้น

ประการที่สาม ผู้ผลิตมีการผลิตซ้ำ (Reproduction) ความรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการทำให้การเรียนเป็นแบบอุตสาหกรรม (Mass Product) อีกทั้งยังใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อความสะดวก รวดเร็ว รวมถึงขยายฐานของผู้บริโภคได้มากขึ้น

ประการที่สี่ โรงเรียนกวดวิชาในฐานะผู้ผลิตสินค้ายังมีการโฆษณา การส่งเสริมการขาย เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และแรงจูงใจในการเรียน รวมถึงมีการสะสมทุน (Capital Accumulation) เพื่อขยายกิจการ หรือขยายสาขาอีกด้วย

การเกิดขึ้นของการกวดวิชาเป็นผลมาจากสภาพโครงสร้างทางสังคมที่เป็นสังคมแบบลัทธิวัตถุนิยมแบบแข่งขัน ซึ่งก่อให้เกิดระบบการศึกษาแบบแข่งขัน และระบบการแพ้คัดออกตามไปด้วย คนที่มีความพร้อมมากกว่าทั้งในเรื่องของชนชั้น และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมจะได้เปรียบคนที่มีความสามารถที่ต่ำกว่า ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองต้องดิ้นรนหาทางเพื่อเพิ่มความสามารถในอันที่จะแข่งขันกับนักเรียนคนอื่นๆ ในการเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นในสถาบันที่ตนต้องการได้

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชานับแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อชี้ให้เห็นถึงการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชา

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาเรื่องการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชานั้น แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ หนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การศึกษา และสอง แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์ และกระบวนการกลายเป็นสินค้า

การใช้แนวคิดและทฤษฎีทั้ง 2 กลุ่มนี้ เพื่อเป็นการอธิบายเกี่ยวกับการเรียนกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชา ว่าเป็นส่วนหนึ่งในระบบการศึกษาไทยมาแต่อดีต แต่ด้วยโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงระบบการศึกษาที่แปรเปลี่ยนไป ทำให้การเรียนกวดวิชาพัฒนาไปสู่การกลายเป็นธุรกิจการศึกษา และมีการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชาเป็นจำนวนมาก

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา¹

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักถือว่า กระบวนการทางการศึกษาเป็นกระบวนการผลิต (production process) ชนิดหนึ่ง ซึ่งช่วยเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้มีคุณภาพดีขึ้น สิ่งที่ผลิตมิใช่สินค้าและมีใช้เครื่องจักรเครื่องกล แต่ทว่าเป็นสิ่งที่เรียกกันว่า ทุนมนุษย์ (human capital) ซึ่งคำว่า ทุน (capital) ตามความหมายเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมีนัยยะอยู่ 2 นัยยะ คือ หมายถึงเงินทุน (money capital) และนัยยะที่สองหมายถึง เครื่องจักรเครื่องกลที่สามารถก่อให้เกิดสินค้าและหรือบริการต่างๆ อีกทอดหนึ่ง (capital goods) ซึ่งการศึกษามีใช้ทั้งเงินทุนและเครื่องจักรเครื่องกล แต่ที่ถือว่าการศึกษาเป็นทุนมนุษย์นั้นก็เพราะถือว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งปัจจัยหนึ่งที่มีผลก่อให้เกิดการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ การลงทุนด้านการศึกษาจึงเป็นการลงทุนสร้างสมทุนมนุษย์ ซึ่งมีผลอย่างสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่การสะสมเงินทุนและ

¹ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาในที่นี้ประมวลจาก กาญจนา แก้วเทพ, **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, **เศรษฐศาสตร์การคลังว่าด้วยการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), อดัม เคิล, **การศึกษาเพื่อความเป็นไทย**, แปลโดย วิศิษฐ์ วังวิญญู (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2546) และ Theodore W. Schultz, "Investment in Human Capital," *The American Economic Review*. Vol. LI, Number one (March, 1961) pp. 2-17.

ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ทั้งนี้สามารถมองการศึกษาได้เป็น 2 รูปแบบตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์คือ การศึกษาเป็นรูปหนึ่งของการลงทุน และ/หรือการศึกษาเป็นรูปหนึ่งของการบริโภค

เมื่อกระบวนการทำให้บริการทางการศึกษาเป็นกระบวนการผลิตชนิดหนึ่ง การศึกษาจึงถือเป็นบริการประเภทหนึ่งเหมือนสินค้าและบริการโดยทั่วไปตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์ อย่างไรก็ตามการผลิตบริการการศึกษามีใช่เป็นเพียงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และทักษะเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพอีกด้วย

นอกจากนี้ในมุมมองของแนวคิดแบบหน้าที่นิยม² (Functionalism) การศึกษา ยังทำหน้าที่หลายด้าน กล่าวคือ

1. ในระดับตัวบุคคล การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกระบวนการผลิตในการทำหน้าที่ “พัฒนา” ศักยภาพบุคคลจากต้นทุนตามธรรมชาติที่เขามีติดตัวมาไว้ถึงระดับสูงสุดที่เรียกว่า “การสร้างความสำเร็จให้แก่บุคคล” (individual perfection)

2. ในระดับกลุ่ม องค์กร สถาบัน และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์ไม่ได้อยู่และไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกได้ หากแต่จะต้องอยู่ร่วมกับคนอื่นๆ ทั้งในแง่กลุ่มเล็กหรือในระดับที่ใหญ่ขึ้นเป็นองค์กรหรือสถาบัน ในการนี้การศึกษาจะช่วยทำหน้าที่เตรียมบุคคลสำหรับการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อน กลุ่มที่ทำงาน พรรคการเมือง องค์กรศาสนา ฯลฯ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นเสมือนโลกจำลองใบเล็กๆ สำหรับผู้ศึกษา ที่พวกเขาจะได้รู้จักกับคำว่า “ตรงเวลา” “การได้ชัยชนะและพ่ายแพ้” และ “ความซื่อสัตย์” ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถถูกสอนผ่านการสอบในโรงเรียน

3. ในระดับสังคม เราอาจจะกล่าวได้ว่า สังคมนั้นเป็นฝ่ายต้องการ “ให้” การศึกษามากกว่าฝ่ายบุคคลที่จะต้องการ “รับ” การศึกษาเสียอีก (เช่น เด็กๆ มักจะปฏิเสธและไม่ชอบไปโรงเรียนมากกว่าครู และการมีการศึกษาภาคบังคับ) ทั้งนี้เนื่องจากการดำรงอยู่ของสังคมนั้นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทำงานของโรงเรียนอย่างมากในทุกด้าน เช่น

ด้านเศรษฐกิจ ผ่านการให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และการให้การบ้าน เช่น ใจทัศน์คณิตศาสตร์ เป็นต้น

ด้านการเมือง ผ่านการเลือกตั้งหัวหน้าห้อง (ในรูปแบบของประชาธิปไตย)

ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น ดนตรี ศิลปะ วรรณศิลป์ การละเล่น ฟ้อนรำ ฯลฯ เราก็จะเห็นได้ว่าในโรงเรียนได้บรรจุวิชาสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่น

² กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์หนังสือและวัฒนธรรมการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, 2544), หน้า 399.

ก่อนมายังคนรุ่นต่อไป การศึกษาในโรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางวัฒนธรรมที่สำคัญและมีการจัดกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบมากที่สุดระบบหนึ่งเมื่อเทียบกับสถาบันอื่นๆ

สำหรับในมุมมองแบบวิพากษ์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองพิจารณาว่า ในขณะที่สังคมปัจจุบันมีการเอาเปรียบทางด้านเศรษฐกิจ มีการใช้อำนาจด้านการเมือง และมีการครอบงำทางวัฒนธรรมนั้น บรรดาเทคโนโลยีต่างๆ ของสังคมได้ช่วยธำรงรักษาสถานภาพดังกล่าวของสังคมเอาไว้ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว ศาสนา หรือระบบการศึกษาก็ล้วนแล้วแต่ทำงานเพื่อเป้าหมายเดียวกันทั้งสิ้น คือ การธำรงรักษาระบบไว้ ดังนั้น หน้าที่ต่างๆ ที่แนวคิดหน้าที่นิยมกล่าวมานั้นจึงเป็น “หน้าที่บังหน้า” เท่านั้น เพราะที่จริงแล้ว ในโรงเรียนประกอบด้วย “หลักสูตรแฝง” (hidden curriculum) ที่ทำหน้าที่ต่างๆ ดังนี้

1. หน้าที่ควบคุมสังคม (social control) ในขณะที่เรามักคิดว่า “ระบบการศึกษาสอนให้เรียนรู้อะไร หรือสอนให้จดจำอะไรนั้น” ยิ่งไปกว่านั้นการศึกษายังห้ามไม่ให้เรียนรู้อะไร และยังสั่งให้ลืมอะไรด้วย การศึกษาจึงไม่ใช่สำหรับการให้ความรู้เท่านั้น แต่หากยังเป็นสถานที่ควบคุมความรู้อีกด้วย

2. หน้าที่การปลูกฝังอุดมการณ์หลักของสังคม ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีหัวใจอยู่ที่การแข่งขัน อุดมการณ์หลักในโรงเรียนก็วางอยู่บนอุดมการณ์ของการแข่งขันเช่นเดียวกัน (การเรียงลำดับที่สอบได้ของนักเรียน) ในขณะที่ระบบการเมืองเป็นแบบ “การใช้อำนาจของผู้ปกครอง” ในห้องเรียนก็สาธิตอำนาจดังกล่าวผ่านครูประจำชั้น ระบบการศึกษาสอนว่า “คนที่แข็งแรงและคนที่ฉลาดคือคนที่เหมาะสมที่สุด” (Fittest and Smartest are the Survival) หรืออาจกล่าวได้ว่า “ความขยันและการทำงานหนักจะทำให้เราประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต” การศึกษาในโรงเรียนคือสนามฝึกซ้อมสำหรับเล่นเกมแห่งชีวิตในสังคมใหญ่ที่เป็นสนามจริง

นอกจาก 2 แนวคิดข้างต้นแล้ว ทศนะทางการศึกษาของ L.Althusser³ นักทฤษฎีมาร์กซิสต์สายโครงสร้างนิยม (Structuralist Marxism) ได้ตอกย้ำถึงหน้าที่หลักของสถาบันการศึกษา คือ การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดสังคมที่เป็นอยู่ (reproduction) ให้ยืนยาวต่อไป โดยโรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นตะแกรงร่อนส่งผ่านเด็กที่มาจากชนชั้นสูง กลาง และต่ำให้เข้าไปอยู่ตามชนชั้นที่ครอบครัวยุติธรรมสังกัดอยู่ พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นกลไกทางอุดมการณ์ให้ยอมรับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดดังกล่าว โดยอาจมี “ข้อยกเว้น” ที่เกิดขึ้นบ้าง เช่น เด็กที่ยากจน “บางคน” อาจ “เรียนดี” และ

³ อ่างานของ L. Althusser ในประเด็นนี้เพิ่มเติมใน หลุยส์ อัลธุสเซร์, อุดมการณ์ และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ, แปลโดย กาญจนา แก้วเทพ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529)

ได้เปลี่ยนฐานะทางชนชั้นของตน แต่นั่นก็เป็นเพียง “ข้อยกเว้น” เท่านั้น โดย “กฎทั่วไป” ยังคงเป็นการส่งผ่านเด็กจากชนชั้นที่ “จากมา” ให้ไปอยู่สังกัดอยู่ตาม “ชนชั้นเดิม” ของตน

ฉะนั้นในขณะที่เรารับรู้ว่าการศึกษามีหน้าที่สอนหนังสือสอนคนให้เป็นคนที่มีความรู้ แต่หน้าที่ที่แฝงเร้นของระบบการศึกษาก็คือ การติดตั้งอุดมการณ์หลักของสังคมนั้น ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญกว่าหน้าที่ที่มองเห็นได้ง่าย นักคิดแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองมีความเห็นว่า เด็กจำนวนมากที่อาจจะใช้เวลาอยู่ในโรงเรียน 4-7 ปี แล้วออกจากโรงเรียนมาโดยที่อาจจะลืมเรื่องการอ่าน การคิดเลข และการเขียนหนังสือไปเป็นส่วนใหญ่หากว่าเด็กๆ เหล่านั้นได้มาทำงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะที่กล่าวมา แต่แม้ว่าเด็กๆ เหล่านี้จะลืมเลือนบทเรียนต่างๆ ที่เรียนมา แต่พวกเขาก็จะไม่เคยลืมเลยว่า “ในสังคมของเราต้องมีคนที่มั่งคั่งมาก (เช่นครู) และมั่งคั่งน้อย (เช่นนักเรียน) ชีวิตต้องมี “ตารางเวลา” ชะตากรรมของเราต้องมี “การสอบได้และสอบตก” “ผู้ที่ฉลาดกว่าจะประสบความสำเร็จในอนาคต” ฯลฯ ดังนั้น แม้ว่าระบบการศึกษาอาจจะล้มเหลวในการทำหน้าที่อย่างเปิดเผย แต่ทว่าระบบการศึกษาส่วนใหญ่มักจะประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่แฝงเร้น และนี่เป็นคำอธิบายว่าเพราะเหตุใดสังคมการศึกษาของไทยจึงอยู่ในระบบแห่งการสอบแข่งขันแบบแพ้คัดออกตามกระแสแห่งทุนนิยม

ขณะเดียวกันเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์แนวซ้ายใหม่⁴ (New Left) ยังอธิบายถึงกระบวนการกลายเป็นสินค้าที่แตกต่างจากการอธิบายของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักตรงที่ มาร์กซิสต์แนวซ้ายใหม่มิได้มองแต่เพียงว่า การศึกษาเป็นสินค้าอยู่แล้วเพียงเพราะเกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันเท่านั้น ไม่ว่าจะซื้อขายแลกเปลี่ยนผ่านเงินตรา หรือแลกเปลี่ยนกันด้วยแรงงาน แต่การศึกษาดังเดิมนั้นเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ใช้สอยในตัวเอง กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้เอง โดยอาศัยประสบการณ์ (experience) การเรียนรู้ของตนเอง หรือผ่านครอบครัว ชุมชน แต่เมื่อการศึกษาถูกแยกออกมาจากชีวิตประจำวัน มาสู่การเรียนรู้โดยระบบโรงเรียน นั้นเป็นจุดเริ่มที่ทำให้การศึกษากลายมาเป็นสินค้า เพราะผู้ศึกษามีได้ผลิตความรู้ หรือการศึกษาขึ้นมาเอง ต้องไปอิงแอบหรืออาศัยความรู้ที่ระบบจัดให้ ความรู้ถูกถ่ายทอดโดยบทเรียน (course) โดยหลักสูตรที่ถูกกำหนดมา ครูอาจารย์เป็นเพียงสื่อกลาง และเรือจ้างที่คอยถ่ายทอดความรู้ มิใช่เป็นผู้ผลิตความรู้เอง ฉะนั้นเมื่อเป็นเช่นนั้น ความรู้ หรือการศึกษาจึงกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง ที่ถูกผลิตผ่านหลักสูตรออกมาขายให้กับผู้ที่ต้องการความรู้นั้นๆ โดยผ่านการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน

อาจสรุปได้ว่า การศึกษาที่จัดโดยเอกชนถือได้ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่มีการผลิตและการกระจายสินค้าเหมือนระบบเศรษฐกิจอื่นๆ เมื่อการศึกษาเป็นระบบเศรษฐกิจชนิดหนึ่งก็ต้องมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจเป็นหลักมากกว่าเป้าหมายอื่น กล่าวคือต้องควบคุมทรัพย์สินของ

⁴ David F. Noble, “Technology and the commodification of higher education,” *Monthly Review* (March, 2002)

ผู้บริโภค ต้องคาดการณ์ทำนายหรือกำหนดความต้องการของผู้บริโภค คือ ต้องควบคุมทั้งด้านการผลิตและการบริโภค ฉะนั้นการศึกษาตามหน้าที่ที่สังคมมองนั้นเป็นเรื่องที่ผิวเผิน เพราะหน้าที่สำคัญและเบื้องต้นของการศึกษาที่จัดโดยเอกชนนั้น คือหน้าที่ทางเศรษฐกิจซึ่งมาก่อนหน้าที่อื่นๆ จึงเป็นไปตามหลักการที่ว่า “จะทำหน้าที่อะไรก็ได้ ถ้าผลกำไรอยู่ที่นั่น”

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบการบริการการศึกษาที่เป็นของรัฐ และที่เป็นของเอกชน

การให้บริการการศึกษาของรัฐ (Public Service)	การให้บริการการศึกษาของเอกชน (Private Enterprise)
<ul style="list-style-type: none"> ● รัฐจัดบริการการศึกษาให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาฟรี (แม้ว่าจะต้องมีค่าใช้จ่ายในบางส่วน) ● ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการได้ ● ให้บริการแบบสาธารณะโดยทั่วไป ● ให้ความรู้ผ่านสถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ที่ ต้องการ ใช้ บริการ ต้อง มีความสามารถในการจ่ายค่าใช้บริการการศึกษา ● มีเฉพาะบุคคลบางกลุ่มที่สามารถเข้าใช้บริการ ● เปิดให้บริการแก่ผู้ซื้อ และผู้ผลิตเท่านั้น ● ให้ความรู้ผ่านระบบตลาด

และจากการที่ระบบการศึกษาเป็นระบบย่อยของระบบโครงสร้างหลักทางสังคมที่เป็นแบบทุนนิยม การศึกษาก็ต้องทำหน้าที่ตอบสนองและอำนวยการดำรงอยู่ของระบบทุนนิยมนั้นคือ ต้องทำกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความต้องการสินค้า ต้องควบคุมข้อมูลเกี่ยวกับโลกแห่งความเป็นจริง (เช่น ต้องให้ประชาชนได้รับแต่ข้อมูลที่ว่า “ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่ดีที่สุด”) ต้องตีความโลกรอบๆ ตัวประชาชนให้เป็นที่ไปตามสายตาของระบบทุนนิยมอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์

เนื่องจากในปัจจุบัน “เศรษฐศาสตร์การเมือง” มีความหมายในหลายนัยยะด้วยกัน แต่สำหรับกรอบแนวคิด “เศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์” ในที่นี้หมายถึง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) ได้แก่ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และรวมไปถึงปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทั้งนี้ในฐานะที่เป็นตัวสร้าง หรือผลิต (production) กระจายหรือจำหน่ายจ่ายแจก (distribution) ตลอดจนการบริโภค (consumption) สินค้าและบริการทั้งที่เป็นสิ่งของ (material product) และส่วนที่เป็นความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ต่างๆ (non-material product หรือ mental product)⁵

ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทุนกลายเป็นองค์ประกอบของพลังการผลิต ซึ่งประกอบด้วย “ปัจจัยการผลิต” (Means of production) หมายถึง เงินทุน ที่ดิน เครื่องจักร วัตถุดิบ และ แรงงาน ในกระบวนการผลิตของทุนทำให้เกิดผลผลิตที่เรียกว่า “สินค้า” (commodity)⁶ ซึ่งมีมูลค่าใช้สอย (used value) หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะของตัวสินค้าเมื่อนำไปใช้ประโยชน์ กับมูลค่าแลกเปลี่ยน (exchange value)⁷ อันเกิดจากการนำสินค้าไปขายผ่านสื่อกลางการแลกเปลี่ยนคือ เงินตรา (money) นั่นเท่ากับว่า กระบวนการผลิตเศรษฐกิจทุนนิยมทำให้ทุนถูกผูกติดกับ “เงินตรา” กล่าวคือ ทุนเกิดการหมุนเวียนสินค้าแบบทุนนิยมอย่างง่าย ๆ ตามวงจร เงินตรา → สินค้า → เงินตรา หรือ $M \rightarrow C \rightarrow M'$ (M =เงินทุนเบื้องต้น, C =สินค้า และ M' =ราคาสินค้าบวกมูลค่าส่วนเกิน) โดยเงินตราที่เป็นผลลัพธ์มีปริมาณหรือมูลค่ามากกว่าเงินตราที่เป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการผลิต (หรือเท่ากับเงินลงทุนบวกกำไร) ดังนั้นวงจรการหมุนเวียนแบบทุนนิยมก็คือการหมุนเวียนของเงินและสินค้าเป็นรอบๆ โดยในแต่ละรอบการหมุนเวียนมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่ การเพิ่มทุนมูลค่าส่วนเกิน (surplus value = $M' - M$) ไปเรื่อยๆ และเป็นมูลค่าส่วนเกินที่เคลื่อนไหล ออกงายไม่สิ้นสุด

⁵ กนกศักดิ์ แก้วเทพ, “เศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน,” ใน **สื่อมวลชนบนเส้นทางทุนนิยม เศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน** (24), ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 33.

⁶ ในทัศนะของ คาร์ล มาร์กซ์ ได้แยกผลผลิตออกจากสินค้า กล่าวคือ ผลผลิตคือสิ่งของที่ทำขึ้นไว้สำหรับบริโภคใช้สอยเอง ส่วนสินค้าเป็นสิ่งของที่ต้องนำไปแลกเปลี่ยนหรือขายเอาเงินตรา (ดูในฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง**, หน้า 166.)

⁷ ในทฤษฎีเศรษฐกิจแบบทุนนิยมยังมีความแตกต่างกันบ้างในประเด็น “การแลกเปลี่ยน” ทุนนิยมคลาสสิกในยุคของ อדם สมิท นั้นการผลิตเป็นหัวใจสำคัญทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน แต่สำนักนีโอคลาสสิกมองว่า ราคาสินค้าตามกลไกตลาดที่ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานเป็นผู้กำหนด

ถึงที่สุดแล้ว NYSE แห่งทุนของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจึงเป็นมูลค่าส่วนเกินซึ่งอาจปรากฏในรูปของกำไร(profit) เงินปันผล(dividend) ดอกเบี้ย(interest) หรือค่าเช่า(rent)ที่เกิดจากการขายสินค้าในแต่ละรอบการผลิต แล้วมูลค่าส่วนเกินส่วนหนึ่ง (ส่วนที่เหลือจากการเก็บออม) ได้พลิกเปลี่ยนกลับมาเป็นทุนรอบใหม่เพื่อทำหน้าที่ซื้อวัตถุดิบ หรือปรับปรุงเครื่องจักรสำหรับกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อขายในรอบถัดไปเป็นทอดๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยเหตุนี้ในกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมจึงเท่ากับทำให้ "ทุน" มีความหมายเป็นเพียงวัตถุที่นำมาแสวงหาเงินตรา และกล่าวได้ว่า เงินตราที่ออกเงยขึ้นในรูปของกำไร(หรือปรากฏขึ้นในรูปแบบอื่นๆ) นั่นก็คือ กระบวนการสะสมทุนของระบบการผลิตทุนนิยม⁸

ทุนในมิติระบบทุนนิยมที่เน้นการผลิตของเอกชนนั้นได้แสดงออกในองค์ประกอบอย่างน้อย 2 ลักษณะ คือ เอกชนแสดงออกด้วยการผูกขาดกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต และปัจจัยการผลิตต้องแสดงคุณค่าเป็นเพียง "วัตถุ" ที่ผู้ผลิตสามารถซื้อหามาได้ด้วยเงินตรา เมื่อนำคุณลักษณะการแสดงผลออกมาผสมส่วนในกระบวนการผลิตแล้ว ย่อมมีเป้าหมายอยู่ที่การผลิตสินค้าเพื่อขายเอามูลค่าส่วนเกินเก็บสะสมไว้เป็นทุนสำหรับการผลิตซ้ำในรอบการผลิตต่อไป ดังนั้น "เงินตรา" จึงกลายเป็น "ทุน" ที่สำคัญที่สุดในบรรดาปัจจัยการผลิตในกำมือของเจ้าของทุนเอกชนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

การผลิตสินค้า (commodity) เป็นเพียงการผลิตรูปแบบหนึ่งที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วหลายศตวรรษ และมีความสำคัญมากขึ้นอย่างมากในยุคสมัยแห่งทุนนิยมบริโภคร⁹ ความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของสินค้าไม่ได้วัดแต่เพียงในด้านปริมาณเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจที่ผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน (use value) ไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผลิตสินค้าเพื่อการแลกเปลี่ยน (exchange value) ซึ่งได้นำสังคมเข้าสู่ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในปัจจัยการผลิตและผลผลิตของแรงงาน เพราะการแลกเปลี่ยนคือ การนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับของผู้อื่น หากสิ่งของนั้นเป็นของส่วนรวมก็ย่อมนำไปแลกเปลี่ยนไม่ได้ และหมายความด้วยว่าเป็นระบบที่มีการแบ่งงานกันทำ เพราะสิ่งของที่จะนำมาแลกเปลี่ยนย่อมต้องเป็นของที่แตกต่างกัน¹⁰ ซึ่งผู้ผลิตแต่ละรายจะเลือกผลิตสินค้าตามความถนัดของตน แล้วนำไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นในตลาด

⁸ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546) หน้า 177.

⁹ ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ, "กระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ," (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 9.

¹⁰ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง**, หน้า 177.

เมื่อระบบแลกเปลี่ยนสินค้าขยายตัวมากขึ้น ความสำคัญของสินค้าและเงินตราจะทวีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น สินค้าไม่ได้แค่เพียงถูกผลิตเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนระหว่างกันเพื่อบริโภค แต่สินค้านำรวมทั้งเงินตรายังได้กลายเป็นปัจจัยของการสะสมความมั่งคั่ง อันนำมาซึ่งการให้ความสำคัญทางด้านวัตถุของมนุษย์มากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นลักษณะของทุนนิยม สินค้าที่ถูกผลิตขึ้นจะเป็นไปเพื่อตอบสนองของคนที่มั่งคั่งมากกว่าการตอบสนองสังคมโดยรวม ทั้งนี้ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่ผู้ผลิตสินค้าและการแลกเปลี่ยนเพื่อแสวงหากำไร ระบบทุนนิยมจะแปรสภาพผลผลิตต่างๆ ในสังคมให้กลายเป็นสินค้าแทบทั้งสิ้น เพื่อแสวงหากำไรและการสะสมความมั่งคั่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

วิทยากร เชียงกุล¹¹ ได้อธิบายศัพท์คำว่า “Commodity” และ “Commodification” ไว้ดังนี้

commodity คือ ผลผลิตเพื่อเป็นสินค้า ส่วนใหญ่คือวัตถุดิบที่ยังไม่แปรรูป เศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์มองว่า ผลผลิตที่แรงงานเป็นผู้ผลิตเพื่อขายเป็นสินค้าในตลาด มีลักษณะที่สำคัญคือ 1. เป็นส่วนผสมของคุณภาพทางวัตถุและแรงงานที่จำเป็นทางสังคม (*socially indispensable labor*) 2. จะต้องมีมูลค่าใช้สอยคือมีประโยชน์และแลกเปลี่ยนได้ 3. การผลิตสินค้านั้นหมายถึงระบบการแบ่งงานกันทำด้วย 4. การผลิตสินค้าเป็นส่วนสำคัญของการผลิตแบบทุนนิยม ซึ่งมีกลไกตลาดและธุรกิจเอกชนดำรงอยู่ 5. ในเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแม้แต่พลังงานแรงงานก็เป็นสินค้าชนิดหนึ่ง เพราะว่ามันมีมูลค่าและซื้อขายกันได้ ในทัศนะของพวกมาร์กซิสต์ ทุนนิยมจะหมกมุ่นอยู่กับการผลิตสินค้า โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ทางสังคมของมัน ถ้าตราบใดที่สินค้านั้นสามารถทำกำไรได้ ส่วน *commodification* คือ กระบวนการเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างให้เป็นสินค้าหรือมองมันในแง่สินค้า ทั้งๆ ที่โดยธรรมชาติแล้วมันไม่ใช่ เช่น งานศิลปะ, การรักษาสุขภาพ

¹¹ วิทยากร เชียงกุล, อธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545), หน้า 46-47.

2.1.2.1 กระบวนการสะสมมูลค่าส่วนเกิน¹²

ทุน คือมูลค่าที่เพิ่มขึ้นมาได้เพราะมูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) อันเกิดจากมูลค่าการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ที่แรงงาน (พลังแรงงาน (Labour Force) เป็นผู้ผลิตสินค้า (Commodity) อันก่อให้เกิดมูลค่าในการใช้สอยขึ้น (Use Value) ซึ่งกระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) คือ การเปลี่ยนแปลงผลผลิตที่มีมูลค่าในการใช้สอยให้กลายเป็นสินค้า โดยมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้นนั่นเอง

ซึ่งทุนประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ คือ

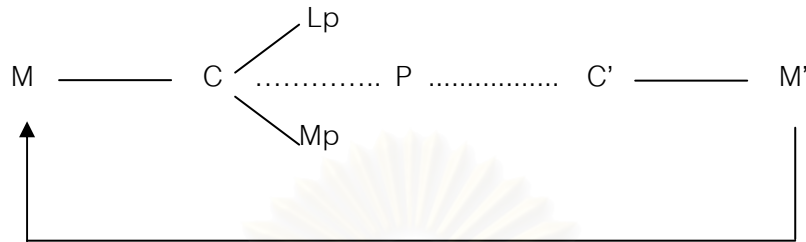
1. ทุนคงที่ (Constant Capital) เป็นทุนที่นำไปซื้อปัจจัยการผลิต (Mean of Production) ได้แก่ โรงเรือน เครื่องจักรกล วัตถุดิบ เป็นต้น ทุนประเภทนี้จะมีมูลค่าตายตัวตลอดกระบวนการผลิต เพราะถือเป็นวัตถุ (object) ที่รอแรงงานคนเข้าไปกระทำต่อมัน เช่น ประกอบเปิด-ปิดเครื่อง เป็นต้น แต่มูลค่าของปัจจัยการผลิตแต่ละอย่างจะได้รับการย้ายไปรวมเป็นมูลค่าสินค้าที่ผลิตได้

2. ทุนแปรผัน (Variable Capital) ทุนประเภทนี้เป็นทุนที่นายทุนใช้ไปเพื่อจ่ายซื้อพลังแรงงาน (Labour Power) หรือจ่ายเป็นค่าจ้างให้กับคนงาน เนื่องจากคนงานสามารถผลิตมูลค่าส่วนเกินได้ ดังนั้นมูลค่าในส่วนนี้จึงสามารถเพิ่มตัวมันเองได้เท่ากับจำนวนมูลค่าส่วนเกินที่เพิ่มขึ้น เมื่อมีการโอนย้ายพลังแรงงานไปรวมเป็นมูลค่าสินค้าที่ผลิตได้ มูลค่าที่ได้รับโอนไปจึงมีมูลค่ามากกว่าเดิม ทุนในส่วนนี้จึงเป็นทุนที่เพิ่มมูลค่าได้ กล่าวคือ ความรู้ความสามารถ หรือพลังแรงงานของคนงานที่นายทุนซื้อมานั้น จะต้องสร้างมูลค่าได้มากกว่าค่าจ้างที่นายทุนจ่ายให้เป็นค่าจ้าง ซึ่งเราเรียกมูลค่าที่สูงกว่านี้ว่า “มูลค่าส่วนเกิน”

ในส่วนของการสะสมทุนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น การผลิตแบบทุนนิยมเป็นการผลิตที่นายทุนแสวงหามูลค่าส่วนเกินภายใต้การแข่งขันที่เกิดขึ้น จนนายทุนกลุ่มหนึ่งสามารถเติบโตและขยายตัวขึ้น ขณะที่อีกส่วนหนึ่งต้องล้มละลายพ่ายแพ้ในการผลิตและสูญเสีย

¹² อ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินได้ในงานของ เอิร์นเนสท์ แมนเดล, **หลักเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ เบื้องต้น**, แปลโดย ทวี หมั่นนิกร (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), วิชา รักษาชาติ, **เศรษฐศาสตร์เพื่อมวลชน**, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการศึกษา สหพันธ์นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2518), Ernest Mandel, **เศรษฐศาสตร์การเมืองเบื้องต้น**, แปลโดย กนกศักดิ์ แก้วเทพ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2528), สุธี ประศาสน์เศรษฐ์, “ความขัดแย้งในระบบทุนนิยมกับแนวโน้มการเคลื่อนเข้าสู่ระบบสังคมนิยม,” ใน เอกสารการสนทนาวิชาการ **เศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531), หน้า 109-166.

สภาพการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต กลายเป็นลูกจ้างหรือคนงานไปในที่สุด ดังนั้นกระบวนการสะสมทุนจึงเกิดขึ้นและดำเนินไปเพื่อทำการผลิตมูลค่าส่วนเกินอยู่ตลอดเวลา ดั่งแบบจำลองด้านล่าง

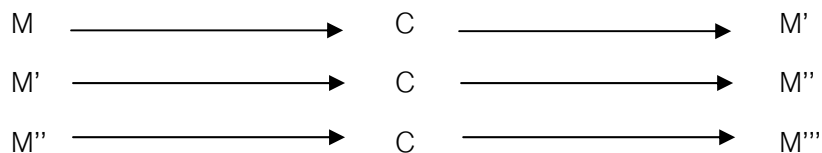

- M แทนด้วยเงินทุน, C แทนด้วยสินค้า
- M' แทนด้วยเงินทุน (M) + มูลค่าส่วนเกิน (S)
- Lp แทนด้วย พลังแรงงาน
- Mp แทนด้วย ปัจจัยการผลิต
- P แทนด้วยกระบวนการผลิต, C' แทนด้วยสินค้าที่ผลิตได้

จากแบบจำลองสามารถอธิบายได้ว่า ทุนซึ่งเป็นทุนเงินตรา (money capital) ได้แปรสภาพตัวเองกลายเป็นทุนที่พร้อมทำการผลิต (productive capital) นั่นคือ การที่นายทุนนำเงินไปซื้อปัจจัยการผลิต (Mp) และซื้อพลังแรงงานจากคนงาน (Lp) จากนั้นนำเอาปัจจัยการผลิต และพลังแรงงานมาผสมผสานกันตามกระบวนการผลิตที่กำหนด พลังแรงงานนั้นสามารถผลิตมูลค่าขึ้นใหม่ อันประกอบด้วยมูลค่าส่วนเกิน นายทุนจะได้สินค้าใหม่ที่ผลิตขึ้นคือ C' ในขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดเนื่องจากมูลค่าส่วนเกินสามารถเกิดขึ้นได้จากขั้นตอนนี้เท่านั้น ในขั้นตอนสุดท้ายนายทุนจะนำสินค้าที่ผลิตได้มาเปลี่ยนเป็นเงินตรา (M') ณ จุดนี้ ทุนสินค้านี้ก็เปลี่ยนกลับไปเป็นทุนเงินตราอีกครั้ง

กระบวนการสะสมทุนเกิดขึ้นจากการที่สังคมมีการผลิตซ้ำ (Reproduction) การผลิตซ้ำนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะได้แก่ การผลิตซ้ำแบบธรรมดา (simple reproduction) และการผลิตซ้ำแบบขยาย (expanded reproduction) ในส่วนของการผลิตซ้ำแบบธรรมดานั้นเป็นการผลิตซ้ำไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการขยายขนาดการผลิต ขณะที่การผลิตซ้ำแบบขยายถือเป็นการผลิตซ้ำที่มีการขยายของขนาดการผลิตออกไป การผลิตซ้ำแบบขยายในระบบทุนนิยมนั้น นายทุนจะไม่ใช้มูลค่าส่วนเกินทั้งหมดไปกับการใช้จ่ายส่วนตัว แต่จะแบ่งส่วนหนึ่งมาเพิ่มเติมลงไปลงทุนเดิมแล้วทำการผลิตต่อไป การที่มูลค่าส่วนเกินเข้าไปเสริมเติมในทุนเดิมและทำให้ขนาดของการผลิตขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เรียกว่า การสะสมทุน (capital accumulation)

ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น กระบวนการสะสมทุนมักเกิดจากการผลิตซ้ำแบบขยาย กล่าวคือ มีการขยายการทำธุรกิจไปเรื่อยๆ เพื่อก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้น ดังแผนภาพ

จากแผนภาพ สมมติให้ M แทนด้วยทุนเริ่มต้นที่ใช้ในการผลิตสินค้า C แทนด้วยสินค้าที่ผลิตได้ M' แทนด้วยทุนที่เกิดจากทุนเริ่มต้นบวกด้วยมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตในรอบที่ 1 M'' แทนด้วยทุนที่เกิดจากทุนที่ได้ในรอบที่ 1 บวกด้วยมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตในรอบที่ 2 และ M''' แทนด้วยทุนที่เกิดจากทุนที่ได้ในรอบที่ 2 บวกด้วยมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตในรอบที่ 3 การผลิตในลักษณะนี้เป็นการผลิตซ้ำที่ก่อให้เกิดการสะสมทุนขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

การสะสมทุนโดยทั่วไปมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ การสะสมทุนตามแนวขยาย (extensive accumulation) กล่าวคือ การเพิ่มผลผลิตด้วยวิธีการเพิ่มทุนและแรงงานโดยไม่มีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต เช่น ระบบเทเลอร์ (Taylorism) หรือเรียกว่าการสะสมทุนแบบเพิ่มสายพาน และการสะสมทุนแบบที่ 2 เรียกว่า การสะสมทุนแบบบดลึก (intensive accumulation) เป็นการเพิ่มผลผลิตโดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตผ่านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ เช่น ระบบการสะสมทุนแบบฟอร์ด (Fordism) เป็นการเพิ่มปริมาณทุนจำนวนมาก แต่ปริมาณแรงงานคงที่ ทุนที่เพิ่มขึ้นมากนี้จะช่วยพัฒนาเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันเทคโนโลยีก็ช่วยเพิ่มผลผลิต¹³

2.2 งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งการศึกษางานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. วิชาการทางการศึกษา และสภาพการณ์ความเป็นทุนนิยมของการศึกษา
2. การกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นสินค้าในแง่มุมต่างๆ

¹³ วรวิทย์ เจริญเลิศ, "วิกฤตการณ์ทุนนิยมโลกกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย," ใน เศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยมโลก, กำชัย ลายสมิต, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 125.

2.2.1 วิวัฒนาการทางการศึกษา และสถานการณ์การเป็นสินค้าทางการศึกษา

แล ดิลกวิทย์รัตน์¹⁴ ได้ทำการศึกษาเรื่อง พัฒนาการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย โดยคำถามหลักที่ตั้งไว้ในงานวิจัยคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทยเป็นอย่างไร และมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างไร โดยดูที่โครงสร้างของสังคมเป็นเช่นไร ใครเป็นผู้ควบคุมการออกกฎเกณฑ์ต่างๆ คนกลุ่มนั้นก็จะต้องสนองต่อกลุ่มคนหรือ คนในชนชั้นของตน โดยแลเปรียบเทียบสังคมไทยกับประเทศญี่ปุ่น และประเทศเยอรมัน

จากการศึกษาของแลพบว่า การจัดการศึกษาในระบบที่ถูกควบคุมโดยรัฐนั้น ซึ่งในช่วงแรกรัฐจัดการศึกษาเพื่อดึงคนเข้าสู่ระบบราชการ ทุกคนที่เข้าสู่ระบบโรงเรียน ก็เพื่อที่จะทำราชการ แต่ต่อมาเมื่อการค้าขายตัวมากขึ้น ก็เกิดความขาดแคลนบุคคลที่จะเข้ามาทำงานในระบบการค้าแบบทุนนิยม คือ คนที่รู้ภาษาต่างประเทศ และคนที่คิดคำนวณบัญชีแบบสมัยใหม่เป็น ฉะนั้นการสอนในระบบโรงเรียนโดยมิชชันนารีจึงมีประโยชน์มาก พัฒนาการของการศึกษาเป็นอย่างไรเรื่อยมา คือ รัฐยังไม่สามารถจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานได้ จึงเป็นหน้าที่ของเอกชนที่จะจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองตลาดแรงงานแบบทุนนิยมขึ้น ยิ่งสมัยหลังพุทธศักราช 2500 เป็นต้นมาที่รัฐบาลเปิดรับการลงทุนมากขึ้น และทางราชการไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างเพียงพอ เอกชนจึงเข้ามาจัดการศึกษาต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเป็นอันมาก

นอกจากนี้ในบทความยังได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาของไทยกับของญี่ปุ่นว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร กล่าวคือ การจัดการศึกษาของไทยกับของญี่ปุ่นนั้นผิดแผกแตกต่างกันตรงที่ญี่ปุ่นนั้นต้องการที่จะผลิตคนเพื่อเข้ามาทำงานในระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง ตั้งแต่แรกเริ่ม ไม่เหมือนของไทยที่รัฐบาลจัดการศึกษาเพื่อให้คนมารับใช้ระบบราชการ แต่รัฐบาลญี่ปุ่นผลิตคนเพื่อให้เข้ามาในระบบอุตสาหกรรม เพราะฉะนั้นทำให้รูปแบบของการพัฒนาจึงแตกต่างกันไป

¹⁴ แล ดิลกวิทย์รัตน์, “พัฒนาการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย,” ใน สุมาลี ปิตยานนท์ (และคนอื่นๆ), การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย: รายงานการวิจัย. (กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538)

การศึกษาของไพฑูรย์ สินลารัตน์ เรื่องพัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย¹⁵ นั้น ต้องการศึกษากำเนิดขึ้นของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทย โดยมุ่งศึกษาไปที่มหาวิทยาลัยของรัฐตั้งแต่มหาวิทยาลัยแห่งแรกจนถึงปีพ.ศ. 2516 จากการศึกษาได้ผลสรุปดังนี้คือ ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทยนั้น การศึกษาของไทย (ในระบบโรงเรียน) แยกออกเป็น 2 สายคือ สายสามัญเรียนวิชาสามัญทั่วไป และสายวิสามัญเรียนวิชาชีพต่างๆ ในปี 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นโรงเรียนในสายวิชาชีพขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เกิดขึ้นในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อผลิตบุคลากรให้เข้ามารับใช้ในระบอบราชการ

ต่อมาในยุคสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลหลังการปฏิวัติต้องการส่งเสริมขยาย และเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองและการปกครองให้กว้างขวางออกไปเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้ดีขึ้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองจึงได้เกิดขึ้นปี พ.ศ. 2476 หลังจากก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นก็ยังมีได้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยอื่นๆ อีก เป็นเวลาร่วมมากกว่าหนึ่งทศวรรษ ผู้บริหารของประเทศจึงได้มีเจตจำนงที่จะให้มหาวิทยาลัยทำหน้าที่และมีลักษณะเป็นสถาบันวิชาชีพชั้นสูงเฉพาะสาขา จึงได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ซึ่งภายหลังเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากรและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พร้อมกันทั้ง 3 แห่งในปี พ.ศ. 2486 ซึ่งถือได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยตามความต้องการของหน่วยงานราชการ โดยจัดสอนวิชาต่างๆ ตามชื่อของมหาวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. 2499 จึงมีการจัดตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้น แต่มายุบเลิกในปี พ.ศ. 2502 เพราะได้จัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นแทน เมื่อมีการก่อตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นแล้วก็ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง เพื่อช่วยในการเร่งรัดพัฒนาประเทศให้กระจายไปสู่ส่วนภูมิภาคต่างๆ ของประเทศตามข้อเสนอแนะของ Sir Charles Darwin (ผู้เชี่ยวชาญขององค์การยูเนสโก)¹⁶ คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เปิดสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2507 เช่นเดียวกับ

¹⁵ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, "พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516)

¹⁶ ซึ่ง Sir Charles Darwin เสนอว่า "In the right of these general considerations about what university should stand for I wish strongly to recommend that the various bodies in Bangkok which at present use the title of university should be unite into a single one, perhaps called the university of Bangkok" เหตุที่เสนอเช่นนี้เพราะ มหาวิทยาลัยของไทยในช่วงนั้นมีลักษณะแยกเฉพาะสาขาเช่น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น (อ้างจาก ไพฑูรย์ สินลารัตน์, **พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย**, หน้า 105.)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น (วันสถาปนามหาวิทยาลัยคือ วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2509) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์จัดตั้งในปีพ.ศ. 2509 และในปี พ.ศ. 2511 และ 2514 ก็ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหงตามลำดับ สำหรับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นมีวัตถุประสงค์ที่น่าสนใจตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า

“...เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือเนื่องจากประเทศไทยมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้นักเรียน นักศึกษาไม่มีที่เล่าเรียน ดังปรากฏปัญหาเป็นประจำทุกๆ ปี เพราะมหาวิทยาลัยต่างๆ มีนักศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ที่เล่าเรียนกันแคบไม่อาจรับนักศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้นได้ และเพื่อให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นตลาดวิชารับนักศึกษาได้ทั่วไป โดยมาฟังคำสอนที่มหาวิทยาลัยก็ได้ หรือจะรับซื้อคำสอนจากมหาวิทยาลัยไปเรียนด้วยตนเองแล้วมาสมัครสอบก็ได้ เป็นการให้การศึกษากว่ชนทุกชั้น เพื่อสร้างคุณภาพความรู้ความสามารถของประชาชนคนไทยให้สูงขึ้นทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ และเป็นการสกัดกั้นมิให้นักศึกษาไปหาที่เล่าเรียนในต่างประเทศ อันเป็นการสูญเสียเงินตราต่างประเทศปีหนึ่งๆ มิใช่น้อย และเป็นการแก้ปัญหาข้อกล่าวหาว่า นักศึกษาไม่มีที่เล่าเรียนจะได้หมดสิ้นไป”

งานศึกษาของไพฑูริย์สามารถชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทยว่ามีต้นกำเนิด และความเป็นมาอย่างไร นอกจากนี้ยังได้เห็นสภาพความเป็นไปของสังคมที่ต้องการบุคลากรที่แตกต่างกันตามแต่ละมหาวิทยาลัยจะเปิดสอนคณะต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับยุคสมัยที่แปรเปลี่ยนไป โดยมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับงานของ แล ดิลกวิทยรัตน์ ในส่วนที่การศึกษาได้ตอบสนองต่อผู้ที่เป็นชนชั้นนำในแต่ละยุคแต่ละสมัยว่าผู้นำต้องการจะนำพาประเทศไปในลักษณะใด เช่น เมื่อขาดแคลนข้าราชการก็ผลิตบุคลากรเพื่อมารองรับระบบราชการ หรือเมื่อต้องการจะเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นก็จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์¹⁷ ในหนังสือ การศึกษา ทุนนิยม และโลกานุวัตรณ์ กล่าวถึงเรื่องของการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ความ

¹⁷ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, การศึกษา ทุนนิยม และโลกานุวัตรณ์, (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ, 2544)

เป็นทุนนิยมของโลกแห่งโลกาภิวัตน์ไว้ว่า การศึกษามีใช่เป็นบริการที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้แต่เพียงมิติเดียวอีกต่อไป แต่บริการการศึกษาได้กลายเป็นสินค้าที่มีการซื้อขายกันในตลาด แม้ว่าตามความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์จะมองว่าการบริการการศึกษามีสถานะเป็นสินค้ามาตั้งแต่ต้นต่างเพียงวิธีการชำระค่าเล่าเรียนที่แตกต่างกัน เช่น จากการใช้แรงงานเพื่อแลกกับความรู้ มาสู่การชำระค่าความรู้ด้วยเงินตรา แต่รูปแบบของการบริการการศึกษาในปัจจุบันได้ขยายไปสู่ความเป็นทุนนิยมอย่างเต็มตัว โดยรัฐสวัสดิการได้ยกตัวอย่างของหลักสูตร Sandwich Courses ที่เกิดขึ้นจากการที่มหาวิทยาลัยในประเทศทุนนิยมเปิดหลักสูตรต่างๆ เพื่อรับนักเรียน/นักศึกษาจากประเทศโลกที่สาม รวมไปถึงการลดความเข้มงวดในการรับนักศึกษาต่างชาติเหล่านี้ เพื่อนำเงินรายได้มาชดเชยกับรายได้ที่สูญเสียไปของมหาวิทยาลัยจากการที่รัฐให้การอุดหนุนน้อยลง (คล้ายๆ กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยตอนนี้ ที่พยายามเปิดหลักสูตรต่างๆ กันอย่างมากมาย ทั้งหลักสูตรภาษาไทย หลักสูตรนานาชาติ รวมไปถึงภาคค่ำ ภาคเสาร์-อาทิตย์ เป็นต้น) นอกจากนี้ยังเปรียบมหาวิทยาลัยของไทยในทศวรรษปัจจุบันว่าเป็น McUniversity โดยเปรียบเทียบกับร้านอาหาร Fast Food อย่างร้านMcDonald ที่ผลิตสินค้าออกมาอย่างมากมายแบบmass product หลักสูตรภาคพิเศษต่างๆ ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย รวมถึงการผลิตปริญญาบัตร

สำหรับเรื่องการกวาดวิชานั้นเป็นเรื่องของพัฒนาของทุนนิยมที่แผ่ขยายเข้าไปในระบบการศึกษา ที่เด็กทุกคนจะต้องแข่งขันกันเพื่อให้ได้ในสิ่งที่เขาคิดว่าดีที่สุด

...ผมยังจำได้ดีว่า นักเรียนรุ่นเดียวกับผมมีจำนวนน้อยที่ต้องเรียนกวาดวิชา แต่ช่วงเวลาเพียงสามทศวรรษ ชีวิตนักเรียนกลับกลายเป็นชีวิตแห่งการกวาดวิชา การกวาดวิชาเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาจนจรดชั้นอุดมศึกษา....

...ผมเห็นนักเรียนบางคนวิ่งรอกกวาดวิชาอย่างน่าสงสาร บางคนกวาดวิชาฟิสิกส์ที่ราชดำเนิน เรียนวิชาเคมีที่สะพานควาย แต่เรียนภาษาอังกฤษที่สยามสแควร์...¹⁸

ไอวาน อิลลิช¹⁹ ได้ตั้งประเด็นหลักในหนังสือ ที่นี้ไม่มีโรงเรียน (Deschooling Society) อย่างทำทนายว่า ระบบโรงเรียนที่มีอยู่นั้นได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ อย่างมากมาย ฉะนั้น ควรยกเลิกระบบโรงเรียนไปเสีย

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-42.

โรงเรียนที่ถูกควบคุมโดยรัฐหรือเอกชน หรือจะบอกว่าโดยกลุ่มชนชั้นนำนั้นเป็นผู้ที่สร้างมาตรฐานหรือคุณค่าต่างๆ ให้เกิดขึ้น เพื่อเอื้อต่อกลุ่มชนชั้นของตนเอง เป็นการสร้างบรรทัดฐานใหม่ขึ้นมา หรือต่อย้อมาตรฐานแบบเดิมให้คงอยู่ ซึ่งมาตรฐานแบบนี้เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มชนของตน กล่าวคือระบบโรงเรียนสร้างความแตกต่างและแตกแยกให้กับสังคม เช่น ใครไม่ส่งลูกให้เข้าโรงเรียนถือว่าผิดกฎหมาย มาตรฐานของแต่ละโรงเรียนก็สร้างความแตกแยก และแบ่งชนชั้นให้เกิดขึ้น เช่น โรงเรียนเทศบาล หรือโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร หรือจะเทียบโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษากับโรงเรียนศึกษานารีก็หาไม่ และแม้ว่าเด็กยากจนกับคนร่ำรวยจะได้เรียนในสถาบันเดียวกัน แต่การแบ่งแยกลำดับชั้นก็ยังมิอยู่ นั่นก็คือ ระบบโรงเรียนทำให้เกิดหรือต่อย้อมาตรฐานความยากจนให้คงอยู่

นอกจากนี้การให้คุณค่าของระบบโรงเรียนที่ว่า คนต้องเรียนให้สูงขึ้นเพื่อเลื่อนฐานะของตน และการให้ค้ำประกันว่าถ้าได้เรียนหนังสือแล้วจะไม่ยากจน ซึ่งไอวาน อิลลิชเชื่อว่า เป็นความคิดที่ผิด ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก่อให้เกิดการหาผลประโยชน์จากการค้าการศึกษา เช่น ในเรื่องของงบประมาณการศึกษา หลักสูตรพิเศษต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งระบบของทางราชการที่ให้สวัสดิการต่างๆ เป็นการลดการพึ่งพาตนเองของประชาชน และของชุมชนทำให้ประชาชน และสถาบันต่างๆ ของชุมชนมาพึ่งพาสถาบันของรัฐมากเกินไป ก่อให้เกิดความรู้สึกไร้ค่าในตัวเอง

ไอวาน อิลลิช สรุปว่า ความฝันที่จะให้ความเสมอภาคทางการศึกษานั้นเป็นเรื่องดี แต่ที่ผิดพลาดเพราะเหตุว่าเป็นการให้การศึกษาระบบภาคบังคับของโรงเรียน หนังสืออีกเล่มหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกับหนังสือที่ไม่มีโรงเรียน คือ การศึกษาเพื่อความเป็นไท ของอดัม เคิล²⁰ ซึ่งในอดีตเคิลมองว่าถ้าจะแก้ไขปัญหาต่างๆ ต้องเร่งให้การศึกษารวมทั้งปัญหาความยากจน, เศรษฐกิจ, การมีวินัย, การถูกเอารัดเอาเปรียบ ถ้ามีการศึกษามากเท่าไรก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้เร็วมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งมาถึง ณ ตอนที่เคิลเขียนหนังสือเล่มนี้ การศึกษาที่เขาคาดหวังไว้กลับทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม กล่าวคือ การศึกษาก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมากขึ้น เกิดลำดับชั้นของชนชั้นแบบใหม่ขึ้นมาระหว่างคนที่เรียนด้วยกัน การศึกษาไม่ได้แก้ไขเศรษฐกิจ หรือความยากจน เพราะว่ายิ่งให้งบประมาณกับการศึกษามากเท่าไรความยากจนยิ่งเพิ่มพูนขึ้นเป็นเงาตามตัว

ลักษณะที่สำคัญของการศึกษาของอดัม เคิล คือ การศึกษาได้ผลิตคนเพื่อตอบสนองระบบเศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อหรือทัศนคติแบบหนึ่ง เช่น เจ้าอาณานิคมมาตั้งโรงเรียนใน

¹⁹ ไอวาน อิลลิช, **ที่นี่ไม่มีโรงเรียน (Deschooling Society)**, แปลโดย นพ.สันต์ สิงห์ภักดี และสันติสุข ไสภณศิริ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2543)

²⁰ อดัม เคิล, **การศึกษาเพื่อความเป็นไท**, แปลโดย วิศิษฐ์ วังวิญญู, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2546)

เมืองขึ้นของตน เพื่อผลิตเด็กให้มีความคิดและการยอมรับประเทศอาณานิคม และที่คนพื้นเมืองยอมก็เพราะเพื่อขยับฐานะทางสังคมของตน และเมื่อชนพื้นเมืองเรียนวิถีคิดแบบตะวันตกก็จะรู้สึกถึงการกดขี่ที่ตะวันตกทำกับเขา ก่อให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง แต่แล้วการที่ระบบคิดถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่เด็กจากโรงเรียน ความคิดและระบบการปกครองรวมไปถึงการบริหารประเทศก็จะเอามาจากตะวันตก ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง 2 อย่างอยู่ในตัวเอง คือ ไม่ชอบการกดขี่ที่ทางตะวันตกทำกับตัวเอง แต่รับระบบคิดแบบตะวันตกมาใช้

แม้ว่าการศึกษาจะก่อให้เกิดความรู้ในทางปฏิบัติ แต่ขณะเดียวกันการศึกษาก็ก่อให้เกิดค่านิยม “วัตถุนิยมแบบแข่งขัน” อันนำไปสู่การที่ชนชั้นนำ หรือผู้ที่มีสถานะเหนือกว่าทางสังคมเอารัดเอาเปรียบผู้ที่อยู่ในชนชั้นที่ต่ำกว่า นอกจากนี้สังคมที่มีการแข่งขันต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะ ฉะนั้นถ้าไม่มีผู้แพ้สังคมก็ดำรงอยู่ไม่ได้ คือ ไม่มีผู้เอารัดเอาเปรียบ การขูดรีดเพื่อสะสมทุนก็เป็นไปไม่ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นระบบการศึกษาเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

นอกจากนี้ อุดม เคิล ยังวิจารณ์ระบบการศึกษาที่ใช้กันอยู่ว่า การศึกษาในปัจจุบันเป็นการรับใช้ระบบและดำรงความไม่เท่าเทียมกันไว้ กล่าวคือ การศึกษาที่รับใช้ระบบได้ช่วยดำรงความไม่เท่าเทียมกันของระบบเอาไว้ด้วย แน่นนอนย่อมจะมีการเลื่อนขึ้นเลื่อนลงบ้างตามสังคมนทางการศึกษาและในทางงานอาชีพ แต่ปรากฏการณ์เช่นนี้ยิ่งเสริมคุณค่าให้แก่ระบบยิ่งกว่าที่จะลดทอนความสำคัญของระบบลง เพราะสิ่งนี้เป็นภาระเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการแข่งขันและความทะเยอทะยาน

“...การศึกษาได้ปิดโอกาสของประชาชนส่วนหนึ่งในสังคม
ไม่ให้พวกเขามีโอกาสในการแข่งขันกับผู้ที่มีสถานะเหนือกว่า
ทางสังคม โดยทำให้พวกเขายากจน และเป็นเพียงเครื่องมือ
เครื่องมือของชนชั้นนำ...” ซึ่งจะเห็นได้ในร.ร.คนดำ,
คนเปอร์โตริกัน ซึ่งมีโอกาสได้เข้าเรียนเหมือนกัน แต่ถูกกีดกัน
ความรุนแรงที่แฝงเร้น การทำให้ยากจนทางวัฒนธรรม)
การศึกษาก่อให้เกิด ความรู้ในทางปฏิบัติ และก่อให้เกิดค่านิยม
“วัตถุนิยมแบบแข่งขัน” ซึ่งนำไปสู่การที่ชนชั้นนำเอารัดเอาเปรียบ
เกิดช่องว่าง “เอกลักษณ์แบบครอบครอง” เช่นยศ ตำแหน่ง
ก่อให้เกิดการยึดติด

อดัม เคลได้สรุปไว้ว่าการศึกษได้เปิดโอกาสของประชาชนส่วนหนึ่งในสังคม ไม่ให้พวกเขา มีโอกาสในการแข่งขันกับผู้ที่มีสถานะเหนือกว่าทางสังคม โดยทำให้พวกเขายากจน และเป็นเพียง เครื่องไม้เครื่องมือของชนชั้นนำ

แม้ว่าอดัม เคล และไอวาน อีสลิส จะมีความเห็นคล้ายๆ กันว่าการศึกษาก่อให้เกิดปัญหา ต่างๆ มากมาย อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนภาวะความเป็นทุนนิยมให้ดำรงอยู่ แต่สิ่งหนึ่งที่ทั้งคู่มี ความแตกต่างกันก็คือ อดัม เคล ยังคงให้ความสำคัญกับโรงเรียนว่าจะสามารถแก้ไขปัญหเหล่านี้ ได้ ซึ่งผิดกับไอวาน อีสลิสที่กล่าวโทษระบบโรงเรียนว่าเป็นต้นตอของปัญหาสังคม และความ เหลือมล้า ฉะนั้นจึงต้องยกเลิกระบบโรงเรียนเสีย

สังคมที่มีการแข่งขันต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะ ฉะนั้น ถ้าไม่มีผู้แพ้สังคมก็ดำรงอยู่ไม่ได้ คือ ไม่มีผู้ให้เอาเปรียบ การขูดรีดเพื่อสะสมทุนก็เป็นไปไม่ได้ สุดท้ายการศึกษาคือการรับใช้ระบบ เรียน จบจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือเรียนจบจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถือเป็นเครื่องการันตี อย่างหนึ่งว่างานระดับสูงรออยู่แล้ว แต่ถ้าเรียนจบมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้ว่าจ้างในบริษัทระดับสูง หรือหน่วยงานราชการที่มีอิทธิพลต่อสังคมต้องคิดก่อนว่าจะรับเข้าทำงานดีหรือไม่ ซึ่งทำให้ทุกคน ต้องขวนขวายเพื่อให้สามารถเข้าเรียนในสถาบันที่ทรงเกียรติให้ได้ การกวดวิชาจึงเป็นหนทางหนึ่ง ที่จะตอบสนองต่อความต้องการตรงนี้

2.2.2 การกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา

สินีนาถ สัตยมาศ²¹ เป็นงานวิจัยแรกๆ ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับการกวดวิชา²² โดยสินีนาถ สนใจศึกษาในเรื่องของการใช้เวลา และค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการ เดินทาง ค่าขนม และที่สำคัญคือค่าเล่าเรียน โดยกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาคั้งนี้คือนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงผู้ปกครองและอาจารย์ในโรงเรียน จาก

²¹ สินีนาถ สัตยมาศ, “การใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการเรียนพิเศษของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา”, (รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520)

²² งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกวดวิชาเล่มแรกเท่าที่ผู้เขียนค้นพบคืองานของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง “การสำรวจเรื่องโรงเรียนกวดวิชาในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี” (เอกสารการวิจัยทาง การศึกษา เล่มที่ 9 พฤษภาคม 2505) ซึ่งอ้างถึงในงานของสินีนาถ (แต่ผู้เขียนยังไม่สามารถหาดันฉบับงานของ กรมวิชาการเล่มนี้ได้ เพราะบรรณารักษ์ที่ดูแลห้องสมุดกรมวิชาการ และห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการกล่าวว่า งานชิ้นนี้เป็นงานที่ค่อนข้างเก่า ซึ่งผู้เกี่ยวข้องไม่มีนโยบายให้เก็บงานเก่าๆ ไว้) โดย สินีนาถกล่าวถึงงานชิ้นนี้ว่า โรงเรียนกวดวิชาตามที่กรมวิชาการทำการสำรวจนั้นมีส่วนช่วยนักเรียน แต่ส่วนตัวนักเรียนเองก็จะต้องมีพื้น ความรู้เดิมติดอยู่ด้วย กล่าวโดยสรุปได้ว่าสำหรับนักเรียนที่เรียนคืออยู่แล้ว ถ้าได้เรียนกวดวิชาก็จะยิ่งเกิดผลดีมาก ขึ้น แต่ถ้าเป็นนักเรียนที่เรียนอ่อน การกวดวิชาที่ไม่ได้ทำให้เกิดผลดีถึงขั้นเข้าเรียนได้ (สินีนาถ, 2520 หน้า 8-9)

การศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่จะเสียค่าเล่าเรียนประมาณ 450-600 บาทต่อเดือนและหรือต่อเทอม และถ้าเรียนเป็นรายชั่วโมงจะเสียค่าเล่าเรียนชั่วโมงละ 50-200 บาท นักเรียนจะเรียนพิเศษกันในช่วงภาคการศึกษาตอนปลาย รองลงมาคือภาคการศึกษาตอนต้น และนักเรียนจะเรียนพิเศษช่วงปิดภาคเรียนน้อยกว่าช่วงเปิดภาคเรียน วิชาที่เด็กนักเรียนนิยมเรียนกันมากที่สุดคือ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ²³ ได้ศึกษาเรื่องการกวตวิชากับการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษาพบว่า ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผ่านการแข่งขันการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อเป็นผู้ที่เคยผ่านการเรียนกวตวิชา โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีอายุน้อย บิดามารดามีการศึกษาในระดับดี คือสูงกว่าอนุปริญญา หรือเทียบเท่า รายได้ของครอบครัวในแต่ละเดือนอยู่ในระดับดี ผู้เรียนจะมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี และมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ผู้ที่ไม่เรียนกวตวิชาคือ นักเรียนที่มีบิดามารดาประกอบอาชีพเกษตร และการประมง และเป็นผู้ที่เข้าศึกษาในโรงเรียนที่มีความนิยมปานกลางเป็นส่วนใหญ่ สำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา พบว่า ผู้ที่มีอายุน้อยส่วนใหญ่เรียนกวตวิชา และผู้ที่เรียนกวตวิชาส่วนใหญ่จะสามารถสอบเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจำกัดรับได้ ในขณะที่เดียวกันพบว่าผู้ที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ หรือผู้ที่เคยผ่านการเรียนกวตวิชานั้น การศึกษาของบิดามารดาจะอยู่ในระดับสูงกว่าอนุปริญญา หรือเทียบเท่า และเป็นครอบครัวที่มีรายได้ดี อีกทั้งผู้เรียนมีผลการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 4 และปีที่ 5 อยู่ในเกณฑ์ดี และมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ผู้ที่ไม่ได้เรียนกวตวิชาคือผู้เรียนที่มีบิดามารดา ประกอบอาชีพเกษตร หรือการประมง และเป็นผู้ที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดและวิทยาลัยเอกชนเป็นส่วนใหญ่

ขณะที่ประภาภรณ์ เจริญกุล²⁴ ทำการศึกษาว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนกวตวิชา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า อายุ เพศ รายได้ของผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวตวิชา ผลการเรียนเดิม และขนาดของโรงเรียนที่นักเรียนเรียนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการกวตวิชา ทั้งนี้โรงเรียนที่มีขนาดเล็ก นักเรียนจะไปเรียนกวตวิชาน้อยกว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่า สำหรับความแตกต่างของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของผู้เรียนกวตวิชาและไม่เรียนกวตวิชานั้น อยู่ที่ประมาณ 9,700 บาท คือ ผู้ปกครองที่ให้บุตรหลานไปเรียนกวตวิชาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มจากค่าใช้จ่ายปกติอีก 9,700 บาทต่อครอบครัวต่อหนึ่งปี ซึ่งถ้าคูณกับจำนวนนักเรียนที่เรียนกวตวิชาประมาณปี

²³ กองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **การกวตวิชากับการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: 2526)

²⁴ ประภาภรณ์ เจริญกุล, “ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์ที่มีต่อการเรียนกวตวิชาและความสำเร็จในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา,” (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544)

ละ 300,000 คน เงินหมุนเวียนที่ใช้ในการกวดวิชาจะอยู่ที่ประมาณ 3,000 ล้านบาท ซึ่งใกล้เคียงกับตัวเลขค่าใช้จ่ายที่ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน²⁵ ได้ศึกษาไว้ และผลของการเรียนกวดวิชาที่มีต่อความสำเร็จในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา ที่สำคัญการศึกษานี้พบว่า นักเรียนที่เรียนกวดวิชาส่วนใหญ่มักจะสอบได้คะแนนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนกวดวิชา

งานวิจัยของศิวพงศ์ ธีรอำพน²⁶ มีความแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนกวดวิชาโดยทั่วไป เพราะศิวพงศ์มองว่าการกวดวิชาที่มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างแน่นอน เพราะการเรียนกวดวิชาถือว่าการเพิ่มทุนมนุษย์ชนิดหนึ่ง แม้ว่าโดยแรงผลักดันให้บุคคลต้องกวดวิชานั้นเกิดจากการแข่งขันเพื่อให้ได้เข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาในสถาบันที่ตนต้องการ และแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลต้องทำเช่นนั้นก็เพราะค่าจ้างในสถานะที่เป็นแรงงานระดับบัณฑิตสูงกว่าค่าจ้างแรงงานในสถานะที่ผู้รับจ้างจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และจากการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่า เด็กนักเรียนที่เรียนกวดวิชาคือนักเรียนที่มีความสามารถเริ่มต้นค่อนข้างสูง และเป็นผู้ที่สมควรได้เข้าศึกษาต่ออยู่แล้ว สำหรับต่อคำถามที่ว่า การกวดวิชาที่มีผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างไรนั้น ผลที่ได้จากการศึกษาของงานนี้คือ การกวดวิชาสามารถเพิ่มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ผ่านการยกระดับความสามารถขั้นต่ำของผู้ที่ได้รับคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาอันเป็นผลมาจากการสะสมทุนมนุษย์นั่นเอง

งานศึกษาของสันนิภา ไชติภณิข²⁷ นำเสนอภาพของการเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทย โดยเริ่มเห็นหลักฐานการเรียนภาษาอังกฤษอย่างเด่นชัดในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทำสนธิสัญญาเบอรนี และรัชกาลที่ 4 ทำสนธิสัญญาเบาริง รัชกาลที่ 4 ให้พระโอรสและพระธิดาเรียนภาษาอังกฤษโดยจ้างครูพิเศษมาสอน ส่วนรัชกาลที่ 5 ส่งพระราชโอรสไปเรียนยังต่างประเทศ และที่ให้เรียนภาษาอังกฤษนั้น ก็เพื่อการค้าการทำสนธิสัญญาต่างๆ และเพื่อทำประเทศให้ทันสมัย

²⁵ ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, การกวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย: รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณสุภา, 2544)

²⁶ ศิวพงศ์ ธีรอำพน, “การกวดวิชากับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ,” (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547)

²⁷ สันนิภา ไชติภณิข, “พัฒนาการของการศึกษาภาษาอังกฤษนอกระบบในประเทศไทย: กรณีศึกษาของสถาบันสอนการสนทนาภาษาอังกฤษ,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ สนับสนุนให้เรียนภาษาอังกฤษเพราะท่านเห็นความสำคัญ และเพื่อให้ต่อเนื่องจากเสด็จพ่อของพระองค์ ซึ่งหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการขยายโอกาสให้เด็กได้เรียนหนังสือมากขึ้น ไม่จำเป็นต้องเป็นคนชั้นสูงที่จะได้เรียนภาษาอังกฤษ ลูกชาวไร่ชาวนาก็ต้องมีสิทธิ์ได้เรียนด้วย แต่เมื่อจอมพล.พิบูลสงครามขึ้นมาใช้อำนาจในการปกครองแล้วนั้น ได้เน้นนโยบายเรื่องชาตินิยม ทำให้ภาษาอังกฤษเริ่มหมดความสำคัญลง และคนที่พอรู้ภาษาอังกฤษก็มีมากขึ้นแล้ว ทำให้รัฐไม่สนใจที่จะส่งเสริมภาษาอังกฤษ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อประเทศญี่ปุ่นบุกประเทศไทยในช่วงปี.ศ. 2484-2488 ภาษาอังกฤษก็ถูกห้ามสอนอย่างเด็ดขาด

แต่หลังจากสงครามโลก มีการให้ความช่วยเหลือการสอนภาษาอังกฤษจากหน่วยงานต่างๆ เช่น the Columbo Plan, the British Council. The United States Educational Foundation in Thailand เป็นต้น

สุดท้ายสันนิษฐานสรุปว่า การออกแบบนโยบายเรื่องการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของสังคมไทยไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (demand)

สำหรับงานวิจัยของต่างประเทศที่ทำการศึกษเกี่ยวกับกรวดวิชาที่มีผลงานออกมาอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นงานวิจัยของ Mark Bray ซึ่ง Bray²⁸ ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับเรื่องกรวดวิชาในแถบเอเชียทั้งในประเทศกัมพูชา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฯลฯ และรวมไปถึงประเทศในแถบอเมริกาเหนือ และแอฟริกา จุดเด่นในงานศึกษาของ Bray คือ การที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการกรวดวิชาในประเทศต่างๆ ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึงขนาดของการกรวดวิชา รวมไปถึงจำนวนนักเรียนที่กรวดวิชาในประเทศนั้นๆ สำหรับรายละเอียดของแรงจูงใจหรือค่านิยมในการกรวดวิชาในแต่ละประเทศไม่ได้แตกต่างกันมาก คือ ถ้ามองสาเหตุของฝ่ายอุปทานหรือครูผู้สอนนั้น ส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะมีปัญหาจากการที่เงินเดือนจากการสอนประจำไม่พอใช้ในแต่ละเดือน จึงทำให้ต้องหารายได้พิเศษจากการสอนหนังสือตามที่ตัวเองถนัด ประกอบกับค่านิยมในประเทศนั้นๆ ที่ให้ความสำคัญอย่างมากกับการที่ได้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา ทำให้มีความต้องการครูสอนพิเศษ ซึ่งอุปสงค์สอดคล้องกับอุปทานพอดี อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและสอดคล้องกับการศึกษาของกองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในปี 2526 คือ กลุ่มคนที่เรียนกรวดวิชาที่จริงแล้วน่าจะเป็นเด็กนักเรียนที่เรียนอ่อนแล้วมาเรียนกรวดวิชา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้เท่าทันกับคนอื่น ๆ แต่จากการศึกษาลับพบว่า เด็กนักเรียนที่ไปเรียนกรวดวิชาเป็นนักเรียนที่เรียนเก่งเรียน

²⁸ Bray, Mark, The shadow education system: private tutoring and its implications for planners, (France: United Nations, 1999)

คืออยู่แล้ว อีกทั้งฐานะทางบ้านค่อนข้างจะดี ขณะเดียวกันปรัชญาของโรงเรียนกวดวิชาในประเทศต่างๆ ค่อนข้างจะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ ไม่ได้เน้นกระบวนการแห่งการเรียนรู้ แต่เน้นการสอบให้ผ่าน "...because so much tutoring was (and is) geared to passing examination rather than to broader processes of education"

นอกจากนี้ Bray ยังชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ รวมไปถึงวิถีการผลิตนั้นมีผลต่อการเกิดขึ้นของสถาบันกวดวิชาด้วย กล่าวคือ ประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างมาก โดยถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจเช่นเดียวกับประเทศยุโรปอื่นๆ ซึ่งประเทศยุโรปเหล่านั้น ทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศสรวมถึงสหรัฐอเมริกา ประชาชนมิได้ให้ความสำคัญกับการกวดวิชาเลย ซึ่งแตกต่างกับญี่ปุ่นอย่างสิ้นเชิง ที่นักเรียนรวมทั้งผู้ปกครองต่างดิ้นรนเพื่อเรียนกวดวิชาจนเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ซึ่ง Bray ได้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ว่า เป็นเพราะค่านิยมทางสังคมที่แตกต่างกัน

สำหรับค่าใช้จ่ายในการกวดวิชาของประเทศต่างๆ นั้น มีเงินหมื่นเวียนสูงมาก เช่น ในญี่ปุ่นพบว่ามีย่าใช้จ่ายหมื่นเวียนของครัวเรือนเพื่อการกวดวิชาประมาณ 14,000 ล้านเหรียญสหรัฐ ในสิงคโปร์มีค่าใช้จ่ายเพื่อการกวดวิชาประมาณ 200 ล้านเหรียญสหรัฐ และในประเทศเกาหลีใต้ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการกวดวิชาของบุตรสูงถึง 25,000 ล้านเหรียญสหรัฐ จนทำให้ต้องมีการออกเป็นกฎหมายห้ามมิให้มีการกวดวิชาขึ้นในประเทศเกาหลีใต้²⁹

อนึ่ง งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนกวดวิชาที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานทั่วไปของผู้เรียนกวดวิชา โดยใช้ค่าสถิติช่วยในการอธิบาย นอกจากนี้ยังพบว่าการเรียนกวดวิชามีผลต่อการสอบคัดเลือก โดยที่การเรียนกวดวิชาจะได้ผลดีมากขึ้นต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น ระดับสติปัญญา และการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนกวดวิชากลับไปทบทวน ซึ่งผลการศึกษานี้เป็นสิ่งที่ควรจะทราบอยู่แล้ว เพราะผู้ที่มีสติปัญญาดีและมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ย่อมมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จด้านการศึกษามากกว่า และเมื่อได้เรียนกวดวิชาเพิ่มเติมด้วยแล้วย่อมจะช่วยให้ประสบความสำเร็จด้านการศึกษามากยิ่งขึ้น ซึ่งการประสบความสำเร็จในที่นี้หมายถึงการที่สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้นได้

²⁹ "Banning tutors," *Asiaweek* (Vol.23 No.17 1997): 20.

2.2.3 กระบวนการกลายเป็นสินค้าในแง่มุมต่างๆ

เดวิด แพทท์ (David Patt)³⁰ กล่าวถึงกระบวนการทำพุทธศาสนาให้เป็นสินค้าในพื้นที่โลกธุรกิจชาวอเมริกันว่า การดำรงอยู่ของพุทธศาสนาภายใต้องค์ประกอบใหม่ของการตลาดต้องทำให้กลายเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียง ผู้นำทางศาสนาที่ตลาดต้องมีความชำนาญด้านการโฆษณา และการตลาดเพื่อดึงดูดผู้เรียน การตลาดในที่นี้ต้องใช้กระบวนการเช่นเดียวกับตลาดการจำหน่ายข้าวโพดคั่ว หรือตลาดไปเกมอน การสอนปฏิบัติขั้นสูงทางพุทธศาสนาวัชรยานทำให้ผู้เรียนเข้าถึงได้น้อย วิธีการเปลี่ยนสภาพให้กลายเป็นสินค้าต้องประยุกต์หลักปฏิบัติให้เข้าสู่เป้าหมายสามขั้น หนึ่ง การดำรงชีวิตภายใต้ลัทธิการบริโภคนิยมคือการนำพาตนสู่ความล้มเหลว การบริโภควัตถุไม่ใช่การบรรลุความสุขที่ยั่งยืน แต่การบริโภคพุทธศาสนาเป็นสิ่งดีนำสู่การบรรลุถึงความสุขที่แท้จริง

ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ³¹ ศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ ภายใต้บริบทที่วัดอยู่ในฐานะผู้ให้บริการ ปัญญาวิเคราะห์ว่ากลายเป็นสินค้าของงานศพเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตจากอดีตที่เจ้าภาพหรือญาติของผู้เสียชีวิตจะเป็นผู้ดำเนินการจัดงานศพเองทั้งหมด ไปสู่การผลิตในลักษณะสินค้าบริการโดยฝ่ายฌาปนกิจศพของวัดที่เป็นเช่นนี้เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งรัฐเปิดโอกาสให้วัดเลือกให้บริการเผาศพตามผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากเดิมที่วัดเป็นสถานที่เผาศพสำหรับชนชั้นสูง

พิธีกรรมงานศพในฐานะที่เป็นสินค้าบริการมีจุดประสงค์เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคที่มีค่านิยมจัดงานศพอย่างใหญ่โตเพื่อแสดงสถานภาพทางสังคมของผู้ตายหรือครอบครัวมากกว่าการให้ความสำคัญต่อคุณค่าในเชิงศาสนา ทั้งนี้ การบริโภคในเชิงสัญลักษณ์นี้ทำให้บริการงานศพมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนสูงขึ้นเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อผู้ให้บริการมากกว่า ซึ่งนำไปสู่บทบาทหน้าที่ที่ขัดแย้งของวัดระหว่างบทบาทหรือหน้าที่ทางศาสนาที่ต้องให้ลดละเลิกกิเลส กับการเป็นผู้ให้บริการพิธีกรรมงานศพอันเป็นผลมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

³⁰ David Patt, "The Commodification of Buddhism in the American Marketplace," (<http://www.belmont.edu/Sociology/classes/RelCommodified.htm>.) December 4, 2006.

³¹ ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ, "กระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ," (วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548)

พอล โคลก และฮาร์วี ซี. เพอร์กินส์ (Paul Cloke and Harvey C.Perkins)³² ศึกษากระบวนการทำการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในนิวซีแลนด์เป็นสินค้า พบว่านักท่องเที่ยวต้องการสินค้าผจญภัยเพิ่มขึ้น จึงต้องผลิตบริการการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองการบริโภคสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ดังกรณีตัวอย่าง กระบวนการทำการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และธรรมชาติให้เป็นสินค้าในยุคหลังสมัยใหม่ บริษัทท่องเที่ยวผลิตแผ่นพับเสนอรูปแบบสินค้าให้น่าตื่นเต้น และเร้าใจเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางสู่ประเทศนิวซีแลนด์ แม้ว่าแผ่นพับมีข้อจำกัดในการสื่อไม่เท่าเทียมกับต้นแบบ อย่างไรก็ตาม สังคมของสินค้าและสังคมของภาพได้สะท้อนนัยสำคัญเกี่ยวกับนิวซีแลนด์ได้อย่างชัดเจน และแปรเปลี่ยนเป็นสัญลักษณ์ของสินค้าการผจญภัย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³² Paul Cloke and Harvey C.Perkins, "Commodification and Adventure in New Zealand Tourism," (<http://www.ggy.bris.ac.uk/staff/information/gggpic/commodification.htm>), December 4, 2006.

บทที่ 3

พัฒนาการ และการดำรงอยู่ของโรงเรียนกวดวิชา

เนื้อหาในบทที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ลักษณะ ประเภท และความหมายของการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชาในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างสถานการณ์การกวดวิชาของประเทศต่างๆ ด้วย เพื่อให้เห็นภาพกว้างของการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชาในมุมมองที่นอกเหนือจากประเทศไทย

3.1 ประวัติและพัฒนาการของโรงเรียนกวดวิชา (โดยสังเขป)

3.1.1 ความหมายของการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชา

คำว่า “กวดวิชา” เป็นคำทั่วไปที่ใช้กันอย่างแพร่หลายจนอาจกล่าวได้ว่าในสังคมไทยไม่มีใครที่จะปฏิเสธว่า ไม่รู้จักคำนี้ โดยเฉพาะนักเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครอง ความหมายที่ใช้และเข้าใจกันก็คือ การกวดวิชา หมายถึง การเรียนเพิ่มพิเศษไปจากชั้นเรียนปกติเพื่อเป้าหมายให้สอบเข้าศึกษาในสถาบันใดสถาบันหนึ่งได้ นอกจากนั้นการกวดวิชายังคงแฝงความหมายรวมไปถึงกิจกรรมในลักษณะอื่น เช่น เรียนพิเศษ เรียนเสริม เรียนซ่อม เรียนซ่อมเสริม เรียนเร่งรัด ตลอดจนใช้คำทับศัพท์ว่า ติว (tue) ด้วย ลักษณะรวมของการเรียนกวดวิชาจึงเป็นการเพิ่มเวลาในการศึกษาหาความรู้ตั้งแต่การเติมส่วนขาดตกบกพร่อง การเสริมเนื้อหาและทักษะในระดับชั้นเรียนที่ผู้เรียนศึกษาในปัจจุบันและรวมไปถึงการเตรียมการล่วงหน้าในชั้นเรียนต่อไป อันจะนำไปสู่การตามให้ทันและความทัดเทียมทางการศึกษา ตลอดจนมุ่งสู่ความเป็นเลิศเพื่อความเหนือกว่าแห่งศักยภาพของตนในทุกๆ ด้าน ภายใต้บริบทสังคมไทยที่ปรากฏในสภาพแห่งการแข่งขัน ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีปริมาณจำกัดเมื่อเทียบเคียงกับจำนวนคนมหาศาลที่มีความต้องการเช่นเดียวกัน¹

สำหรับรัฐ ซึ่งเป็นผู้กำหนดแนวนโยบายการศึกษาและอนุญาตให้มีรูปแบบของโรงเรียนกวดวิชาเกิดขึ้นนั้น ได้มีการให้ความหมายของโรงเรียนกวดวิชาตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ไว้ว่า โรงเรียนกวดวิชาเป็นโรงเรียนเอกชนประเภทหนึ่งตามมาตรา 15 (2) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกวดวิชาบางวิชา ตามหลักสูตรวิชาสามัญของ

¹ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, การกวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณุสสภา, 2544) หน้า 4.

กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา มีวิธีการดำเนินการแตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่น โดยอาจกำหนดเวลาเรียนเป็นครั้งคราว เช่น เรียนเฉพาะวันหยุด หรือเรียนเฉพาะภาคฤดูร้อน หรือเปิดทำการสอนตลอดปี การรับนักเรียนจะรับบุคคลทั่วไปที่ต้องการเพิ่มเติมและทบทวนความรู้เพื่อจะสมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น รวมถึงการรับนักเรียนที่ต้องการเรียนซ่อมเสริมวิชาเรียนในชั้นเรียนได้คะแนนต่ำด้วย²

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของการเรียนกวดวิชาในหลายๆ ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ กมล สุตะประเสริฐ (2526: บทนำ) การกวดวิชาเป็นการสอนแบบเร่งรัดให้นักเรียนที่เรียนดีสามารถเข้าเรียนในระดับสูงต่อไปจนถึงระดับอุดมศึกษา

คาร์เตอร์ (Carter, 1959: 583) การเรียนกวดวิชา (Tuition) คือ การเรียนการสอนที่ผู้เรียนจะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนเป็นการตอบแทนผู้สอน ซึ่งไม่รวมถึง เอกสาร หนังสือ และบริการทางห้องสมุด

แสงเดือน ทวีสิน (2522: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้ความหมายของการเรียนกวดวิชาไว้ว่าเป็นการสอนเพื่อช่วยให้การสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) ในห้องเรียนปกติมีความสมบูรณ์ขึ้น

อภิชัย พันธเสน (2530: 14) ให้ความหมาย “การสอนพิเศษ” หรือ “การกวดวิชา” ไว้ว่า หมายถึง การสอนเนื้อหาที่ผู้เรียนเรียนมาแล้วจากการเรียนการสอนในโรงเรียนปกติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและจำได้เป็นพิเศษ ทั้งนี้ยังได้ขยายความหมายเพิ่มเติมว่า การสอนพิเศษนั้นจะหวังผลเพื่อให้ความรู้ที่สอนนั้นเกิดประโยชน์โดยตรงในทันทีหรือในอนาคตอันใกล้ต่อผู้เรียน ซึ่งวิธีการสอนจะแตกต่างไปจากการสอนตามปกติทั่วไป เพราะเป็นการสอนที่ไม่ได้เพิ่มความรู้อย่างกว้างๆ แต่เป็นการสอนเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอนในเวลาจำกัด

จากความหมายของการกวดวิชาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การกวดวิชา คือ การสอนเนื้อหาวิชา กิจกรรม หรือประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งเนื้อหาหรือประสบการณ์นั้นเป็นสิ่งที่ผู้เรียนเรียนมาแล้วในโรงเรียนปกติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและจำได้เป็นพิเศษเพื่อที่จะนำไปใช้สำหรับการสอบคัดเลือกเพื่อเรียนต่อหรือสอบแข่งขันเพื่อเลื่อนชั้นเรียนในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งวิธีการสอนจะเป็นแบบเร่งรัดในเวลาจำกัด ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนเป็นการตอบแทนกับผู้สอนด้วย

² กำนตพิพย์ ชาตติวงศ์, “โรงเรียนกวดวิชา,” *การศึกษาเอกชน*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 64 (สิงหาคม 2539): หน้า 13-

3.1.2 โรงเรียนกวดวิชาในประเทศไทย

ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่า การกวดวิชาในประเทศไทยเริ่มต้นในสมัยใด แต่มีการสันนิษฐานว่า การกวดวิชาเริ่มต้นตั้งแต่สมัยพระนารายณ์ โดยชาวจีนที่มีฐานะดีจ้างครูจีนมาสอนภาษาจีนให้แก่บุคคลที่จะไปศึกษาต่อในประเทศจีน³ หลังจากนั้นก็ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ในปี พ.ศ. 2484 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ แต่ยังไม่มีการกำหนดโรงเรียนกวดวิชาไว้ในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว จนกระทั่งปีพ.ศ. 2497 มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2484 เป็นพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับ พ.ศ. 2497 ซึ่งมีการกล่าวถึงโรงเรียนกวดวิชาเป็นครั้งแรกในมาตรา 20(5) โดยจัดให้โรงเรียนกวดวิชาเป็น 1 ใน 7 ลักษณะโรงเรียนเอกชนประเภทการศึกษาพิเศษ อันได้แก่ โรงเรียนเฉพาะกาล โรงเรียนสงเคราะห์คนพิการ โรงเรียนศิลปศึกษา โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนส่งคำสอน โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ และโรงเรียนกวดวิชา

โดยก่อนหน้าที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 นั้นได้มีโรงเรียนที่มีลักษณะแบบเดียวกับโรงเรียนกวดวิชา หรือโรงเรียนสอนพิเศษขึ้นโดยเป็นการเรียนเพื่อใช้สอบแข่งขัน ซึ่งเริ่มในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 โดยสมัยนั้นเรียกว่า โรงเรียนกลางคืน เพราะเรียนเวลา 19.00 น. ถึง 20.00 น. วิชาที่เปิดสอนส่วนใหญ่จะเป็นวิชาภาษาอังกฤษ เพราะว่ามีผู้เรียนพิเศษส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ที่ต้องการเข้าสอบแข่งขันเพื่อชิงทุนเล่าเรียนหลวง หรือคิงส์กอล่าชิป (King's Scholarship) โดยผู้มีสิทธิ์สอบต้องมีคะแนนสอบไล่ตอนจบมัธยมศึกษาปีที่ 8 ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 แต่ถ้าคะแนนสอบไล่ไม่ถึงก็ต้องเสียค่าสมัครสอบ 30 บาท วิชาที่สอบคือ วิชาภาษาอังกฤษ ดังนั้น ผู้ที่สมัครสอบจึงต้องมีความรู้ในวิชาภาษาอังกฤษเป็นพิเศษ แต่เนื่องจากผู้ที่เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล เรียนภาษาอังกฤษไม่มากเหมือนกับโรงเรียนฝรั่ง จึงจำเป็นต้องเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมในเวลากลางคืนดังกล่าว ซึ่งในระหว่างพ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2478 เป็นช่วงเวลาเปิดสอนพิเศษลักษณะนี้กันมาก⁴ โดยโรงเรียนที่มีชื่อเสียงมากในขณะนั้นคือ โรงเรียนสอนพิเศษแกรมมาร์ หัวลำโพง เริ่มเปิดสอนในปี พ.ศ. 2471 พอถึง พ.ศ. 2472 โรงเรียนได้ย้ายมาตั้งอยู่บริเวณถนน 22 กรกฎาคม ปัจจุบันคือ ถนนมิตรพันธ์ เทคนิคและวิธีการสอนของโรงเรียนแห่งนี้จะเน้นให้นักเรียนท่องจำ ครู

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ บริบูรณ์ แก้วไพฑูริย์, "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนกวดวิชา: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร," (ภาคนิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศึกษา) สถาบันพัฒนบัณฑิตบริหารศาสตร์), หน้า 25.

ถามนักเรียนตอบปากเปล่า ผลการสอนของโรงเรียนเป็นที่น่าพอใจแก่นักเรียนมาก ทั้งนี้เพราะนักเรียนสามารถสอบได้ทุนคิงส์สกออร์ล่าชิปทุกปี⁵

อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของการกวตริวิชาในสมัยก่อนต่างจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันค่อนข้างที่จะมาก เพราะในสมัยก่อนโรงเรียนกวตริวิชาที่ก่อตั้งขึ้นไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการสอบแข่งขันในการศึกษาต่ออย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากแต่เป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนใช้ในการสอบเทียบความรู้ แม้ว่าผู้นั้นจะไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยโรงเรียนกวตริวิชาที่มีชื่อเสียงในด้านการสอบเทียบความรู้ในยุคนี้คือ โรงเรียนกวตริชาวัตสุทัศน์ของอาจารย์เพทาย อมาตยกุล โดยใช้คำขวัญว่า “โตแล้วเรียนลัดดีกว่า”⁶ ในปีพ.ศ. 2503 มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติที่มีลักษณะแยกสายการเรียน ทำให้นักเรียนมีจุดอ่อนในการเตรียมตัวสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของรัฐ⁷ (ขณะนั้นยังไม่มีมหาวิทยาลัยเอกชน) ส่งผลให้การกวตริวิชาเพื่อการสอบเข้ามีบทบาทมากขึ้น ซึ่งโรงเรียนกวตริวิชาที่นับว่าเป็นการกวตริวิชาเพื่อสอบเข้าจริงๆ น่าจะเป็นที่โรงเรียนสมถวิลราชดำริ ซึ่งเริ่มกวตริวิชาเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2504⁸ หลังจากนั้นโรงเรียนกวตริวิชาเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยมีเพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากในช่วงทศวรรษ 2510 มีโรงเรียนกวตริวิชาอยู่หลายแห่งทั้งที่มีการโฆษณาบนหน้าหนังสือพิมพ์ และมีได้โฆษณา อาทิเช่น โรงเรียนกวตริชาวัตมหาธาตุข้ามมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โรงเรียนกิตติคุณวิทยา (เวลาพิเศษ) และโรงเรียนศิริบัณฑิตวัดมหารวม⁹ เป็นต้น อย่างไรก็ตามกิจการสอนกวตริวิชาก็ได้ซบเซาลงหลังจากปีพ.ศ. 2512 ที่รัฐบาลห้ามไม่ให้มีการขยายตัวของโรงเรียนกวตริวิชา¹⁰ จนกระทั่งมาถึงช่วงระยะก่อนปีพ.ศ. 2520 เพียงเล็กน้อยจึงได้เริ่มมีโรงเรียนกวตริวิชาขึ้นอีกครั้ง แต่เป็นโรงเรียนกวตริวิชาสมัยใหม่ คือ เป็นโรงเรียนกวตริวิชาที่แยกประเภทวิชา แยกรายวิชาที่สอนตามแต่ละโรงเรียนนัด เริ่มจากโรงเรียนMATH CENTER ของอาจารย์สกันธ์ ผ่องพุทธคุณ เป็นผู้บุกเบิกเปิดสอนเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ ตามมาด้วยโรงเรียนเคมีเซ็นเตอร์ ของอาจารย์สำราญ ทั้งทอง สอนเฉพาะวิชาเคมี และรวมถึงโรงเรียนโฮม ออฟ อิงลิช ของอาจารย์คณิตศร วรณโชติ และโรงเรียนเสริมหลักสูตร ของอาจารย์สรวง วงศ์สุชาติที่เปิดสอนเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ อีกทั้งยังมีโรงเรียนที่ก่อตั้งโดยอาจารย์พีระ พนาสุภาน ในนาม คณะนิสิตบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ. 2517 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันกวตริวิชาแม็ค ซึ่งสถานที่ตั้งโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ที่ริมถนนราชดำเนิน

⁵ นงเยาว์ กาญจนจारी; 2520 หน้า 16 อ้างถึงใน ปริญญา แก้วไทรนันท์, 2544 หน้า 26

⁶ ประชาชาติธุรกิจ, 8 เมษายน 2533: หน้า 36.

⁷ ประยูร ศรีประสาธน์, 2530 และอภิชัย พันธเสน, 2530

⁸ สัมภาษณ์ สัมศักดิ์ ศิริโรจน์ อ้างถึงในประชาชาติธุรกิจ, 8 เมษายน 2533.

⁹ ประมวลจากการโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ช่วงเดือนมีนาคม-เดือนเมษายน 2512.

¹⁰ โปรดดูคำอธิบายเพิ่มเติมในหัวข้อที่ 3.2 เรื่อง “โรงเรียนกวตริวิชากับนโยบายภาครัฐ”

นอกจากนี้การกวดวิชาไม่ได้จำกัดอยู่แค่การสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการกวดวิชาเพื่อสอบเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนรัฐบาลที่มีชื่อเสียงทั้งโรงเรียนสวนกุหลาบ และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เช่น ถ้าต้องการสอบเข้าโรงเรียนสวนกุหลาบก็ต้องไปเรียนกวดวิชาที่วัดเลียบซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียนสวนกุหลาบ, ถ้าต้องการเข้าศึกษาต่อโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาก็ต้องเรียนที่โรงเรียนโรงเรียนกิงเพชร ตั้งอยู่ที่ซอยกิงเพชร ถนนเพชรบุรี และโรงเรียนสวนหลวงโดยตั้งอยู่ที่โรงเรียนกทม. ติดกับสำนักงานเขตปทุมวันในปัจจุบัน¹¹ และถ้าต้องการสอบเข้าโรงเรียนเตรียมทหารจะต้องไปเรียนที่โรงเรียนกวดวิชาอินชา ของร.ท. ม.ล. อินชา นภวงส์ แกมถนนนางเลิ้ง หรือว่าถ้าต้องการเรียนวิชาการพยาบาล เด็กๆ จะไปเรียนกันที่โรงเรียนดุสิตวิทยาเวลาพิเศษ หรือโรงเรียนกวดวิชาวัดจันทร์สโมสร ของอาจารย์เมธิน พันธุ์บุปผา¹² ซึ่งโรงเรียนที่ทำการสอนกวดวิชานั้นจะมีลักษณะชัดเจนอย่างหนึ่งคือ โรงเรียนกวดวิชาในอดีตนั้นถ้าใครต้องการสอบเข้าสถาบันการศึกษาไหน ก็ต้องไปเรียนกวดวิชาที่มีการกวดเพื่อเข้าสถาบันการศึกษานั้นๆ ซึ่งการกวดวิชาในอดีตต่างกับในสมัยปัจจุบันในเรื่องนี้เพราะปัจจุบันไม่ว่าจะกวดวิชาที่ใดก็สามารถนำความรู้ไปสอบเข้าได้ศึกษาต่อได้ทุกสถาบัน

จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2512 ได้มีการถกเถียงกันมากกว่าควรให้มีการขยายโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มขึ้นหรือไม่ สุดท้ายกระทรวงศึกษาธิการในยุคจอมพลถนอม กิตติขจรที่มีสุกิจ นินมานเหมินท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาได้ออกกฎกระทรวงห้ามมิให้มีการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชาอีก ทำให้โรงเรียนกวดวิชาที่จัดตั้งขึ้นหลังจากปีพ.ศ. 2512 กลายเป็นโรงเรียนกวดวิชาเถื่อนจำนวนมาก อีกทั้งมีการซื้อขายใบอนุญาตโรงเรียนกวดวิชาที่จัดตั้งขึ้นก่อนพ.ศ. 2512 ซึ่งถือเป็นการทำผิดกฎหมาย ขณะเดียวกันผู้ปกครองกลุ่มหนึ่งได้ร้องเรียนไปยังกระทรวงศึกษาธิการว่าต้องการให้มีการอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนกวดวิชาได้อีกครั้ง เพราะมีฉะนั้น โรงเรียนกวดวิชาที่มีอยู่จะเรียกเก็บค่าเรียนแพงขึ้น และที่สำคัญเมื่อไม่มีการแข่งขัน เรื่องคุณภาพจึงไม่ดีเท่าที่ควร¹³

โรงเรียนกวดวิชาที่เกิดขึ้นในช่วงหลังพ.ศ.2512 และยังคงดำเนินการสอนมาจนถึงปัจจุบันคือ สถาบันกวดวิชาแม็ค, โรงเรียนเคมีเซ็นเตอร์¹⁴, โรงเรียนโฮม ออฟ อิงลิช และโรงเรียนเสริมหลักสูตร (อ.สงวน) ในช่วงทศวรรษ 2520 จนถึงกลางทศวรรษ 2530 มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชาจำนวนมาก¹⁵ เพื่อนำไปประกอบการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนกวดวิชา และรวมถึงรูปแบบการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เพราะเป้าหมายหลักของการเรียน

¹¹ สัมภาษณ์ ไพรัช กรบงกชมาศ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชบพิธ, 8 กุมภาพันธ์ 2550.

¹² ประชาชาติธุรกิจ, 8 เมษายน 2533: หน้า 35

¹³ สัมภาษณ์ สิทธิรักษ์ จันทร์สว่าง, อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2550.

¹⁴ อาจารย์สำราญ ทั้งทอง ได้ขายกิจการให้กับท่านอื่นแล้ว

¹⁵ งานศึกษาในช่วงทศวรรษ 2520 ถึง ช่วงกลางทศวรรษ 2530 ได้แก่งานของ กองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา.2526, ประยูร ศรีประสาธน์ และวิไล ศิริชุมแสง. 2526, พอดู สุวรรณทัต. 2530, อภิชาติ พันธเสน. 2530.

กวดวิชานั้นเป็นไปเพื่อนำความรู้และเทคนิคที่ได้จากการเรียนไปใช้สอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยการศึกษาในช่วงนี้เป็นการศึกษาถึงความหมาย ลักษณะและรูปแบบของการกวดวิชา รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกวดวิชากับการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผลการศึกษาในขณะนั้นชี้ชัดว่า การที่ผู้สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐได้นั้น มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับการเรียนกวดวิชา หรือพูดได้ว่า บุคคลที่เรียนกวดวิชามีโอกาสสอบเข้าเรียนต่อได้มากกว่าเด็กที่ไม่ได้เรียนกวดวิชา¹⁶ และยังการแข่งขันในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยสูงขึ้น การเตรียมตัวเพื่อการแข่งขันจึงมีสูงไปด้วย รูปแบบการกวดวิชาจึงมีหลากหลายและขยายไปเป็นการกวดวิชาเพื่อการเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ซึ่งสะท้อนภาพการเอาชนะและนำไปสู่ระบบตัวใครตัวมันในวงการการศึกษาไทย นอกจากนี้การกวดวิชายังส่งผลต่อการเรียนในโรงเรียนปกติ คือ ทำให้เด็กไม่สนใจเรียนในโรงเรียน โดยเฉพาะในปีสุดท้าย และยังมีแนวโน้มที่จะทำให้ครูในโรงเรียนหันมาสอนกวดวิชากันมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการศึกษาถึงผลเสียของการกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชาอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ด้วยความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองก่อกำกับให้มีโรงเรียนกวดวิชาที่ไม่ได้มาตรฐาน (ไม่ได้ขอจัดตั้งกับทางกระทรวงศึกษาธิการ) ไม่มีความปลอดภัยในห้องเรียน และมีการเอาวัดเอาเปรียบผู้เรียน ทำให้ในปีพ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติหลักการให้มีการเปิดโรงเรียนกวดวิชาขึ้น และมีหลักเกณฑ์ที่รัดกุมทั้งอาคารสถานที่ ผู้บริหาร อุปกรณ์ ฯลฯ อันเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของนักเรียนและผู้ปกครอง

ในระหว่างปี 2535-2540 เป็นช่วงที่รัฐเข้ามาจัดการและปรับปรุงการดูแลโรงเรียนกวดวิชาของเอกชนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในเรื่องของความปลอดภัย เช่น บันไดหนีไฟ และการจำกัดขนาดของห้องเรียนต่อจำนวนนักเรียน เพราะในช่วงนี้จำนวนนักเรียนมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งทางโรงเรียนกวดวิชาเริ่มให้นักเรียนเรียนผ่านทางโทรทัศน์วงจรปิด ทำให้ทางกระทรวงได้รับการร้องเรียนจากนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก

หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 โรงเรียนกวดวิชาได้รับความสนใจอีกครั้งในฐานะธุรกิจที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจเช่นเดียวกับธุรกิจประเภทอื่นๆ และทางรัฐบาลได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดระเบียบโรงเรียนกวดวิชาเป็นอย่างมาก มีการออกกฎระเบียบต่างๆ เพื่อมาบังคับใช้กับโรงเรียนกวดวิชา พร้อมกันนั้นโรงเรียนกวดวิชาก็ได้มีการจัดตั้งสมาคมโรงเรียนกวดวิชาขึ้น เพื่อดูแลสมาชิกโรงเรียนกวดวิชาให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของรัฐอันเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการเรียนกวดวิชาที่ในอดีตมักจะถูกมองจากสังคมในแง่ลบ ใน

¹⁶ ประยูร ศรีประสาธน์ และวิไล ศิริชุมแสง, “การกวดวิชากับการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ,” วารสารการศึกษาแห่งชาติ (ปีที่ 17 ฉบับที่ 3): หน้า 59-68.

ขณะเดียวกันการก่อตั้งสมาคมทำให้เกิดพลังในการต่อสู้เรียกร้องหรือต่อรองข้อกำหนดต่างๆ ของรัฐ¹⁷ ทั้งในเรื่องของขนาดห้องเรียน และอื่นๆ

ในช่วงทศวรรษ 2540 นี้เองที่โรงเรียนกวดวิชามีการขยายตัวอย่างมากอันเนื่องมาจากความต้องการเรียนกวดวิชาของนักเรียน และการที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากขึ้น โรงเรียนกวดวิชาที่มีชื่อเสียงในแต่ละวิชามีการขยายสาขาออกไปยังศูนย์กลางสำคัญๆ ของกรุงเทพ ทั้งที่สยามสแควร์ อนุสาวรีย์ บางกะปิ และวงเวียนใหญ่ เป็นต้น โดยที่โรงเรียนแม่หรือสำนักงานใหญ่ของแต่ละโรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางในการอัดเทปการสอนและส่งไปตามศูนย์ต่างๆ ที่กระจายอยู่ทั่วกรุงเทพ และต่างจังหวัดในหัวเมืองใหญ่ๆ ที่โรงเรียนกวดวิชาตั้งอยู่ จังหวัดที่โรงเรียนกวดวิชาชื่อดังไปตั้งสาขาของตัวเองเป็นจังหวัดแรกคือ จังหวัดชลบุรี¹⁸ ในชื่อโครงการตึกน้ำ

สำหรับค่าเล่าเรียนกวดวิชาในแต่ละหลักสูตรนั้นมีการปรับตัวมาโดยตลอดตามสภาพเศรษฐกิจของสังคมโดยเริ่มต้นจากหลักสูตรละ 300 - 500 บาท¹⁹ ในทศวรรษ 2510 จนถึงปัจจุบันราคาค่าเล่าเรียนต่อหลักสูตรอยู่ระหว่าง 1,500 - 5,000 บาท และถ้าเป็นการลงเรียนทั้งปีราคาค่าเรียนจะอยู่ระหว่าง 9,000 - 40,000 บาท

ในส่วนของผู้เป็นเจ้าของโรงเรียนกวดวิชานั้นในอดีตกับปัจจุบันไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ผู้เป็นเจ้าของโรงเรียนกวดวิชามักจะเคยเป็นครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมชื่อดังของประเทศ²⁰ แล้วออกมาตั้งโรงเรียนกวดวิชาของตนเอง รวมถึงมีการรวมตัวของอาจารย์ต่างๆ จากโรงเรียนต่างๆ ให้มาอยู่ในสังกัดของตน โรงเรียนกวดวิชาประเภทนี้จะสอนหลากหลายวิชา บางสถาบันสอนครบหมดทุกวิชาที่ใช้ในการสอบเข้าศึกษาต่อ แต่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือโรงเรียนกวดวิชาชื่อดังในปัจจุบันหลายแห่งที่มีสาขาทั่วประเทศนั้นมักจะเริ่มต้นการสอนกวดวิชามาตั้งแต่สมัยเป็นนิสิตนักศึกษาจนเมื่อเรียนจบออกมาแล้วจึงตั้งโรงเรียนกวดวิชาของตนขึ้น²¹

¹⁷ สัมภาษณ์ ธเนศ เอื้ออภิธร, ผู้จัดการโรงเรียนเอนคอนเซ็ป และนายกสมาคมโรงเรียนกวดวิชา, วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550.

¹⁸ สัมภาษณ์ ธเนศ เอื้ออภิธร, วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550.

¹⁹ สยามรัฐ 13 เมษายน พ.ศ. 2512

²⁰ เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาในปัจจุบัน (พ.ศ. 2549) ที่เคยสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายก่อนที่จะมาเปิดโรงเรียนกวดวิชาของตนเอง เช่น อ.ช่วง ทมชิตชงศ์ (เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาแอฟฟรายส์ฟิสิกส์) เคยสอนอยู่ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา, ครูสมศรี (เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาครูสมศรี) เคยสอนอยู่ที่โรงเรียนเซนต์กาเบรียล เป็นต้น

²¹ โรงเรียนกวดวิชาที่เจ้าของโรงเรียนเคยรับสอนกวดวิชาตั้งแต่สมัยยังเป็นนิสิตนักศึกษา เช่น อ.ชัยรัตน์ เจริญราษฎร์ติกร เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาอาจารย์เจี๋ย, อริสรา ธนาปกิจ “ครูพี่แนน” จากโรงเรียนกวดวิชาเอนคอนเซ็ปต์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานหลายหน่วยงานประมาณการค่าใช้จ่ายและวงเงินที่หมุนเวียนเกี่ยวกับธุรกิจกวดวิชาอยู่หลายหน่วยงาน ซึ่งพอจะประมวลให้เห็นภาพได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 วงเงินหมุนเวียนในธุรกิจกวดวิชาในประเทศไทย

แหล่งที่มาของข้อมูล	ลักษณะของการวิเคราะห์	วงเงิน
มติชน 13 ต.ค. 2543 น.1, 19	การประมาณการผลกำไร จากดอกเบี้ยที่เกิดจากการที่เด็กต้อง จองที่เรียนในโรงเรียนกวดวิชาที่มี ชื่อเสียงล่วงหน้า	1 ล้านบาทต่อปี
มติชนรายวัน 30 พ.ย. 2543 น. 10	เงินสะพัดในธุรกิจกวดวิชา	14,000 ล้านบาท ²² ต่อปี
ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (ไทยโพสต์ 26 มี.ค. 2544 น.9)	วงเงินธุรกิจกวดวิชาเพื่อเอ็นทรานซ์	1,200 ล้านบาทต่อปี
ไพฑูริย์ สีนลาร์ตน์ ²³	ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อการเรียนกวด วิชาต่อปี	3,300 ล้านบาทต่อปี
กรวิวีร์ ฟิ่งฟุ่ม ²⁴	ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาเฉลี่ย ต่อเทอม	6,853.21 บาทต่อเทอม
ประชาชาติธุรกิจ 10 ต.ค. 2548 ปีที่ 29 ฉบับที่ 3730 (2930)	เงินสะพัดในธุรกิจกวดวิชา	5,000 ล้านบาทต่อปี

3.1.3 โรงเรียนกวดวิชาในต่างประเทศ

พบว่ามีกรกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชาในหลายประเทศเช่นเดียวกับประเทศไทย ซึ่งปริมาณการกวดวิชาอาจจะมีความแตกต่างกันออกไปโดยงานของ Bray²⁵ พบว่า ปริมาณการ

²² วงเงินในที่นี้น่าจะหมายถึงโรงเรียนเอกชนประเภทการศึกษานอกระบบที่มีทั้งโรงเรียนกวดวิชา, โรงเรียนสอนคอมพิวเตอร์, โรงเรียนสอนภาษา และโรงเรียนศิลปะ ดนตรี ฯลฯ

²³ ไพฑูริย์ สีนลาร์ตน์, การกวดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี (กรุงเทพมหานคร: องค์การคำครุสภา, 2544), หน้า 91.

²⁴ กรวิวีร์ ฟิ่งฟุ่ม, “ส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในย่านสยามสแควร์,” (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), หน้า 131

²⁵ Bray, Mark, The shadow education system: private tutoring and its implications for planners, (France: United Nations, 1999)

กวดวิชาอยู่ในช่วงตั้งแต่ร้อยละ 12-100 โดยนักเรียนที่อยู่ในเขตเมืองมีปริมาณการกวดวิชาสูงกว่านักเรียนเขตนอกเมือง ส่วนนักเรียนสายวิทยาศาสตร์เรียนกวดวิชามากกว่าสายศิลป์และสายพาณิชยกรรม เช่น ประเทศศรีลังกา นักเรียนระดับ 13 สายวิทยาศาสตร์เรียนกวดวิชาร้อยละ 92 ส่วนนักเรียนสายศิลป์และพาณิชยกรรมเรียนกวดวิชาร้อยละ 62 และร้อยละ 67 ตามลำดับ และในบางระดับพบตัวเลขการเรียนกวดวิชาสูงมาก เช่น นักเรียนระดับ 4, 5 และ 6 ในประเทศมอริเชียส สูงถึงร้อยละ 100

ตารางที่ 3.2 ค่าใช้จ่ายเพื่อการกวดวิชาของต่างประเทศ

ประเทศ	ข้อมูลต้นทุนการกวดวิชา	แหล่งที่มา
ญี่ปุ่น	ค่าใช้จ่ายหมุนเวียนของครัวเรือนเพื่อการกวดวิชาประมาณ 14,000 ดอลลาร์สหรัฐ	Russell, 1997
สิงคโปร์	ครัวเรือนมีการใช้จ่ายเพื่อการกวดวิชาประมาณ 200 ดอลลาร์สหรัฐ	George, 1992
พม่า	ค่าใช้จ่ายเพื่อการเรียนในโรงเรียนปกติระดับมัธยมปลายคิดเป็นร้อยละ 16 ของรายได้ผู้ปกครอง และค่าใช้จ่ายเพื่อการเรียนกวดวิชาคิดเป็นร้อยละ 27 ของรายได้ผู้ปกครอง	Gibson, 1992
อียิปต์	ปี 1994 นักเรียนโรงเรียนในเมืองเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาคิดเป็นร้อยละ 20 ของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ในขณะที่นักเรียนโรงเรียนในเขตชนบทเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชาเพียงร้อยละ 15 ของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน	Fergany, 1994
เกาหลีใต้	ปี 1996 ค่าใช้จ่ายเพื่อการเรียนกวดวิชามีประมาณ 25,000 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 150 ของงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล หากคิดค่าใช้จ่ายเพื่อการเรียนกวดวิชาเป็นรายคนพบว่าระดับประถมประมาณ 1,500 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี และระดับมัธยมประมาณ 1,950 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี	Asiaweek, 1997

ที่มา: Bray (1999) อ้างถึงใน ประภาภรณ์ เจริญกุล, 2544: หน้า 9.

ค่าใช้จ่ายเพื่อการกวดวิชาของต่างประเทศจากผลการศึกษาศึกษาของสถาบันนานาชาติด้านการวางแผน องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ระบุว่า ธุรกิจกวดวิชากำลังแพร่หลายมากในเอเชีย แอฟริกา ยุโรปตะวันออก และอเมริกากลาง เฉพาะในญี่ปุ่นพบว่ามีเงินหมุนเวียนสูงถึงประมาณ 560,000 ล้านดอลลาร์ ส่วนสิงคโปร์สำรวจในปี 2535 ประมาณ 8,000 ล้านดอลลาร์²⁶ เกาหลีใต้ 1 ล้านดอลลาร์ ซึ่งคิดเป็น 1.5 เท่าของการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของรัฐ

²⁶ เดลินิวส์, 15 ก.พ. 2544: หน้า1,3

3.2 โรงเรียนกวดวิชา กับนโยบายภาครัฐ

นับตั้งแต่เริ่มมีการใช้ระบบโรงเรียนในการจัดการศึกษาแทนที่ครอบครัวและชุมชนนั้น รัฐเป็นผู้จัดการและวางระบบการศึกษามาโดยตลอด เรียกได้ว่ารัฐเป็นผู้ผูกขาดการผลิตบริการทางการศึกษา โดยมีประชาชนเป็นผู้รับบริการ ซึ่งไม่ว่ารัฐหาผลกำไรจากการจัดบริการการศึกษานี้ แม้ว่าประชาชนยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษา แต่เป็นการเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายจริงที่รัฐจัดหาให้ อีกทั้งรัฐมิได้มุ่งแสวงหากำไรจากการจัดการศึกษาดังกล่าว แต่เมื่อโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ประชาชนมีความต้องการการศึกษามากขึ้น รัฐกลับไม่สามารถจัดบริการการศึกษาได้อย่างเพียงพอ ทำให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา มากขึ้นเริ่มตั้งแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปจนถึงการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ตามลำดับ ซึ่งเอกชนจำเป็นต้องทำกิจการให้มีกำไรและเลี้ยงตัวเองได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นการศึกษาจึงไม่ต่างจากสินค้าและบริการประเภทอื่นๆ ที่เอกชนทำการผลิตซึ่งมีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือ เพื่อแสวงหากำไรหรือมูลค่าส่วนเกินจากการศึกษา แม้ว่าการศึกษาจะมีไม่ใช่เป็นสินค้าที่บริโภคแล้วอิม แต่การศึกษาเป็นสินค้าที่ทำให้เกิดการสะสมทุนภายในตัวมนุษย์ หรือภายในผู้บริโภคเอง ซึ่งเรียกว่าทุนมนุษย์

การกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชา ก็เช่นเดียวกันที่เกิดจากความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง ในการที่จะเสริมความรู้เพิ่มเติมเพื่อไว้ใช้เตรียมสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และหรือเพิ่มวิถะฐานะของตน แต่รัฐไม่สามารถจัดบริการตรงนี้ให้กับประชาชนได้ รัฐจึงได้ให้เอกชนเข้ามาดำเนินการจัดการศึกษาประเภทนี้ โดยโรงเรียนกวดวิชานั้นถูกกำหนดให้เป็นโรงเรียนราษฎร์หรือโรงเรียนเอกชนประเภทหนึ่ง ซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษา 2 ฉบับด้วยกันคือ

ตารางที่ 3.3 ปริมาณการกวดวิชาในต่างประเทศ

ประเทศ	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	ปริมาณกวดวิชา (ร้อยละ)	อ้างอิง
บราซิล	นักเรียนโรงเรียนรัฐบาลในเมืองริโอ เดอ จาเนโร	50	Paiva et al, 1997
กัมพูชา	นักเรียนระดับประถมศึกษา 77 โรงเรียน	31	Bray, 1996;1999
	นักเรียนโรงเรียนเขตเมือง	60	
อียิปต์	นักเรียนเกรด 5 และเกรด 8 จาก อย่างละ 9,000 คน	54 หรือ 57 และ 74	Fergany, 1994; Hua. 1996
	นักเรียนประถมศึกษาในเมือง และนักเรียนในชนบท จำนวน 4,729 หรือ 92 หลังคาเรือน	65 และ 53	
กินี	นักเรียนเกรด 6 จากโรงเรียนเขตเมือง 2 โรง และเขตนอกเมือง 4 โรง	19	Tembon et al, 1997
ญี่ปุ่น	นักเรียนประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และหลังจบ	24, 60 และเกือบ 70	Japan, 1995; Russel,

ประเทศ	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	ปริมาณกวาดวิชา (ร้อยละ)	อ้างอิง
	มัธยมศึกษาตอนต้น		1997
เกาหลี	นักเรียนประถมศึกษา เขตเซอูล/นอกเมือง มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย	82/54 66/46 59/12	Paik, 1998; Yoon et al, 1997
มาเลเซีย	สำรวจนักเรียนม. 3, 5, 6 จำนวน 8,420 นักเรียนที่จะสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่ามัธยม	59, 53, 31 83	Marimuthu et al, 1997
มอลตา	นักเรียนประถมศึกษา จากนักเรียน 2,129 คน มัธยมศึกษา นักเรียนเกรด 6 และ 11	52 83 42 และ 77	Falzon; Busutil, 1988
มอริเชียส (Mauritius)	นักเรียนระดับม. 2, 3 – 4 และ 5 -6 นักเรียนเกรด 6 จากนักเรียน 2,919 คน	56, 98, 100 78	Foondun, 1998; Kulpoo, 1998
มอริออคโค	ครูระดับมัธยมศึกษาสายวิทยาศาสตร์ 1,953 คน	53	Caillods et al, 1998
พม่า	นักเรียนเกรด 9 และ 10 จากเมืองย่างกุ้ง 118 คน เกรด 5-8 131 คน	91	Gilson, 1993
สิงคโปร์	นักเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จาก 1,052 หลังคาเรือน และนักเรียน 1,261 คน	49,30	Kwan-Terry, 1991; George, 1992: Wong: Wong, 1998
ศรีลังกา	นักเรียนระดับ 6, 11 จากนักเรียน 1,873 คน ระดับ 13 สายศิลป์, พาณิชย และวิทยาศาสตร์	80,75	De Silva et al, 1991; de Silva, 1998
ไต้หวัน	นักเรียนมัธยมปลาย จากนักเรียน 397 คน	81	Taiwan, 1997;Tseng, 1998
แทนซาเนีย	นักเรียนเกรด 6 จากเขตเมือง 3 โรงเรียน และนอกเมือง 4 โรงเรียน นักเรียนเกรด 6 จากร.ร.ดาร์ รุส ซาลาม นักเรียนเกรด 6 จากเมืองซานชิบาร์ 2,286 คน	26 70 44	Reasgood et al, 1997; Nassor; Mohammed, 1998
ซิมบับเว	นักเรียนเกรด 6 จากนักเรียน 9 ภูมิภาค 2,697 คน	61	Machingaldze et al, 1998

ที่มา: ประภาภรณ์ เจริญกุล, 2544 และไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2544 อ้างจาก Bray, 1999

1. พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 มาตรา 20(5)

“ มาตรา 20 โรงเรียนการศึกษาพิเศษ ได้แก่โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ และมีวิธีการของโรงเรียนแตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่นๆ คือ

(1) โรงเรียนเฉพาะกาล ได้แก่ โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการศึกษา โดยกำหนดเวลาศึกษาเป็นครั้งคราว

(2) โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนทั้งตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการสอนผู้ใหญ่ ตามระเบียบและหลักการที่ว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการ

- (3) โรงเรียนสอนศาสนา ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการ
ศาสนา
- (4) โรงเรียนส่งคำสอน ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการสอน
ด้วยวิธีส่งคำสอนไปจากโรงเรียน
- (5) **โรงเรียนกวดวิชา ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกวด
วิชาบางวิชาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ**
- (6) โรงเรียนสงเคราะห์คนพิการ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์จะให้
การศึกษาแก่คนพิการ
- (7) โรงเรียนศิลปศึกษา ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์จะให้การศึกษา
ในทางศิลปะต่างๆ

2. พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 มาตรา 15(2)

มาตรา 15 โรงเรียนมี 3 ลักษณะดังนี้

- (1) โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตร
ที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ และจัดเป็นรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน
- (2) **โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือ
หลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ และจัดเป็นรูปแบบการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน²⁷**
- (3) โรงเรียนที่จัดให้การศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดปกติทาง
ร่างกาย สติปัญญา หรือจิตใจ ที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาพิเศษ หรือโรงเรียนที่จัดให้การศึกษาแก่
บุคคลผู้ยากไร้ หรือผู้ที่เสียเปรียบทางการศึกษาในลักษณะต่างๆ ที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษา
สงเคราะห์

²⁷ ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบประกอบด้วย 1.ประเภทกวดวิชา ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อกวดวิชาบางวิชาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น โรงเรียนที่สอนกวดวิชา เป็นต้น 2.
ประเภทอาชีพศึกษา เช่น โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์จะให้การศึกษาเกี่ยวกับการอาชีพในสาขาวิชาต่างๆ เช่น
โรงเรียนที่เปิดสอนคอมพิวเตอร์, โรงเรียนสอนภาษา เป็นต้น และ 3. ประเภทศิลปศึกษา ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมี
วัตถุประสงค์จะให้การศึกษาในทางศิลปะต่างๆ เช่น โรงเรียนที่เปิดสอนศิลปะ, สอนดนตรี เป็นต้น

3.2.1 การควบคุมการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชา

แม้ว่ารัฐจะให้อำนาจในการผลิตการศึกษาประเภทกวดวิชาแก่ภาคเอกชน แต่รัฐยังมีอำนาจในการควบคุมให้เอกชนดำเนินการไปตามแนวทางของรัฐ ดังจะเห็นได้จากในปีพ.ศ. 2512 เกิดมีปัญหาเรื่องข้อสอบไล่ระดับชั้น มศ.5 (มัธยมศึกษาปีที่ 5) เล็ดลอดออกมาสู่สาธารณะก่อนที่จะมีการสอบจริงขึ้น ทำให้มีการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่นำข้อสอบออกมาจำหน่ายให้กับโรงเรียนกวดวิชา²⁸ ผลพวงจากเหตุการณ์นี้ทำให้มีการประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ประเภทกวดวิชาเพิ่มขึ้นในจังหวัดพระนคร ธนบุรีในปี 2512 โดยมีเหตุผลว่า

“ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า โรงเรียนราษฎร์ประเภทกวดวิชาที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งแล้ว ในจังหวัดพระนคร ธนบุรี ขณะนี้มีจำนวน 192 โรงเรียน มากพอสมควรแล้ว โรงเรียนประเภทนี้ นอกจากไม่มีความจำเป็นแล้ว ยังทำให้ผู้ปกครองสิ้นเปลืองอันไม่ผู้จะได้ผลอะไรอีกด้วย จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์พ.ศ.2497 กำหนดจำนวนโรงเรียนราษฎร์ประเภทกวดวิชาให้มีเท่าจำนวนที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งไปแล้วเท่านั้น และจะไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้ขึ้นอีกต่อไป ตั้งแต่ปีการศึกษา 2512”²⁹

เอกชนหรือผู้ผลิตการศึกษาประเภทกวดวิชานั้นได้รับผลกระทบโดยตรงจากข้อห้ามของการขยายตัวครั้งนี้ จากที่ในอดีตมีการอนุมัติให้เปิดโรงเรียนกวดวิชาได้อย่างเสรีโดยมาขอจัดตั้งกับทางกระทรวงศึกษาธิการ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ข้อมูลตัวเลขที่แน่ชัดของจำนวนโรงเรียนกวดวิชานับตั้งแต่เริ่มใช้คำว่าโรงเรียนกวดวิชาในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ปีพ.ศ. 2497 นั้นไม่ปรากฏว่ามีการเพิ่มขึ้นมากนักเลยแค่นั้นในแต่ละปี จนกระทั่งประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2512 ทำให้ทราบว่ามีโรงเรียนกวดวิชาในจังหวัดพระนคร ธนบุรีในปีนั้นจำนวน 192 โรงเรียน

²⁸ สยามรัฐ 11 เมษายน 2512 หน้า 1.

²⁹ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ประเภทกวดวิชาเพิ่มขึ้นในจังหวัดพระนคร ธนบุรี วันที่ 4 มิถุนายน 2512

ตารางที่ 3.4 จำนวนโรงเรียนกวดวิชาตั้งแต่ปีพ.ศ.2520 ถึง พ.ศ. 2548

ปีพ.ศ.	โรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศ	โรงเรียนกวดวิชาในกรุงเทพฯ	โรงเรียนกวดวิชาในส่วนภูมิภาค
2520	307	205	102
2521	260	176	84
2525	190	141	49
2526	192	144	48
2528	177	131	46
2529	176	132	44
2530	172	134	38
2531	170	134	36
2532	162	129	33
2533	157	126	31
2534	152	124	28
2535	144	117	27
2536	181	130	51
2537	262	159	103
2538	300	167	133
2539	363	181	182
2540	407	191	216
2541	490	222	268
2542	572	246	326
2543	663	276	387
2544	715	285	430
2545	751	306	445
2547	864	296	568
2548	904	301	603

ที่มา: ฝ่ายสถิติและประมวลผล กองนโยบายและแผน สำนักบริหารงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

สำหรับข้อมูลจำนวนโรงเรียนกวดวิชาอย่างแน่ชัดได้ปรากฏอีกครั้งในสถิติของกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ปีพ.ศ.2520 เป็นต้นมา³⁰ ซึ่งจากสถิติในปี 2520 โรงเรียนกวดวิชาทั้งประเทศมี 307 โรงเรียน³¹ และนับจากนั้นมาจนกระทั่งถึงปีพ.ศ.2534 จำนวนโรงเรียนกวดวิชาได้ลดลงอย่างต่อเนื่องตามเป้าประสงค์ของรัฐ อันเนื่องมาจากการจำกัดมิให้มีการเพิ่มขึ้นของโรงเรียน แม้ว่าในปี 2520 ทางโรงเรียนพณิชยการเซนต์จอร์จจะขออนุญาตเปิดสอนกวดวิชาในระดับอุดมศึกษา แต่ทางกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าการสอนกวดวิชาประเภทนี้ไม่ได้สอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาฯ อีกทั้งทางกระทรวงฯ ยังมีนโยบายห้ามมิให้มีการขยายหรือเพิ่มโรงเรียนกวดวิชา นอกจากนี้ทางกระทรวงฯ ยังกลัวว่าโรงเรียนประเภทนี้จะกลายเป็นแหล่งมั่วสุมทางการเมือง³² ต่อมาในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 และวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2524 ได้มีการนำเสนอเรื่องโรงเรียนกวดวิชาจากทางโรงเรียนและผู้เป็นเจ้าของกิจการที่ต้องการให้มีการอนุญาตขึ้นทะเบียนโรงเรียนกวดวิชาอีกครั้งต่อที่ประชุมอธิบดีเพื่อทบทวนนโยบายเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนกวดวิชา ซึ่งที่ประชุมมีมติยืนยันให้ถือปฏิบัติตามนโยบายเดิมตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการปีพ.ศ. 2512 คือโรงเรียนกวดวิชาที่เปิดอยู่แล้วก็ให้ดำเนินการต่อไปได้ แต่ไม่อนุญาตให้มี³³

1. การซื้อขายหรือโอนกิจการให้แก่บุคคลอื่นใดดำเนินการต่อ ยกเว้นกรณีทายาทโดยชอบธรรมเท่านั้น
2. การขยายอาคาร บริเวณ และชั้นเรียนเพิ่มขึ้น
3. การรับจำนวนนักเรียนหรือสาขาเพิ่มขึ้น
4. การดำเนินการต่อไป เมื่อโรงเรียนถูกเจ้าของที่ดินเรียกที่ดินคืน, โรงเรียนเกิดเพลิงไหม้
5. การย้ายสถานที่และอาคารเรียน³⁴

³⁰ สถิติข้อมูลโรงเรียนกวดวิชาขาดหายไปในปี 2522-2524 และปรากฏสถิติอีกครั้งในปี 2525

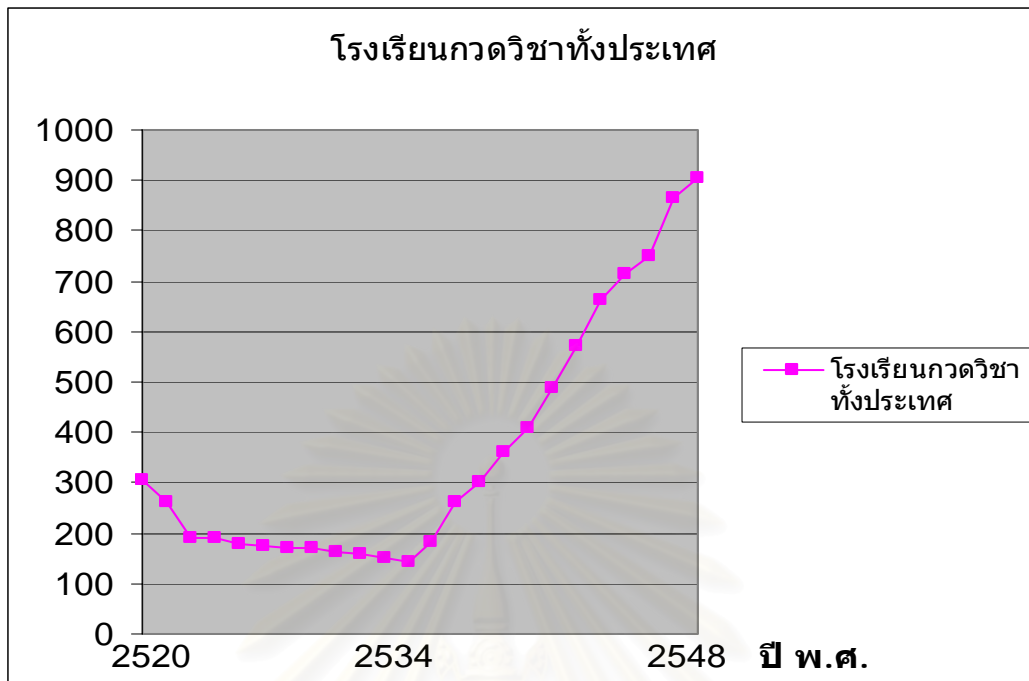
³¹ เอกสารอัดสำเนา, กระทรวงศึกษาธิการ (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่) ซึ่งในเอกสารฉบับนี้แยกจำนวนโรงเรียนเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนภูมิภาคมี 102 โรงเรียน ส่วนกลางมี 205 โรงเรียน ซึ่งผู้ศึกษาไม่แน่ใจว่าในที่นี้หมายถึงกรุงเทพมหานครอย่างเดียวหรือเปล่า เพราะถ้าหมายถึงกรุงเทพฯ ก็เท่ากับว่าจากปี 2512 ที่จังหวัดพระนคร ธนบุรีมีโรงเรียนกวดวิชา 192 โรงเรียน แต่พอปีพ.ศ. 2520 กลับมีโรงเรียนเพิ่มขึ้นมาอีก 13 โรงเรียนทั้งๆ ที่ไม่มีการอนุญาตให้มีโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มขึ้น

³² เรื่องเดียวกัน.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2

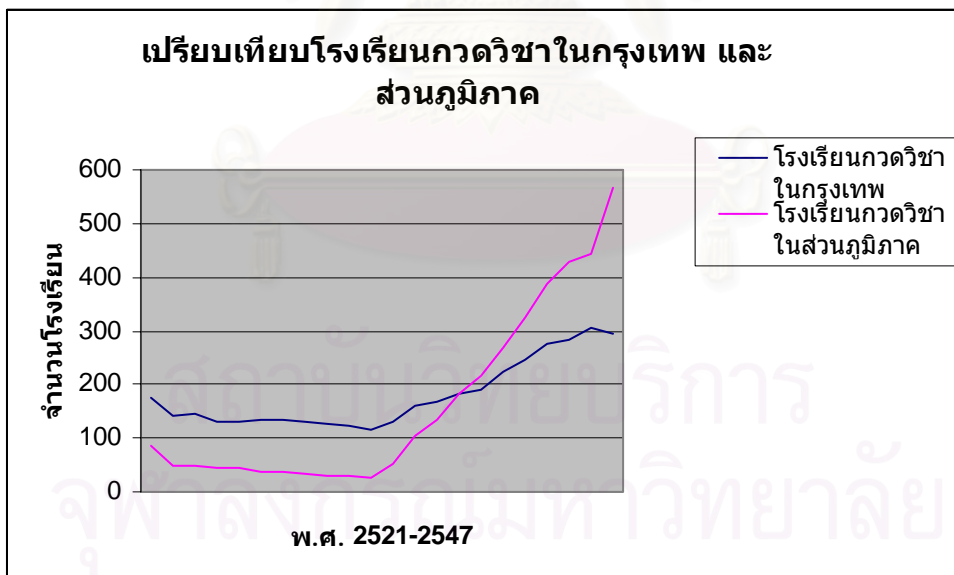
³⁴ สำหรับข้อ 5. เพิ่งเพิ่มเติมขึ้นในปีพ.ศ. 2520 หลังจากที่โรงเรียนกวดวิชาหลายแห่งได้ใช้ช่องว่างของกฎหมายย้ายสถานที่เรียน และอาคารเรียน หรือใช้ชื่อเดียวกันของโรงเรียนที่ได้รับอนุญาตแล้วไปเปิดโรงเรียนในที่อื่นๆ ซึ่งขัดกับหลักการและกฎที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้

รูปภาพที่ 3.1 กราฟจำนวนโรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2548

ที่มา : ผู้เขียนดัดแปลงจากตารางที่ 3.4

รูปภาพที่ 3.2 กราฟเปรียบเทียบจำนวนโรงเรียนกวดวิชาในกรุงเทพและส่วนภูมิภาค

ที่มา : ผู้เขียนดัดแปลงจากตารางที่ 3.4

จากตารางที่ 3.1 จะเห็นว่าโรงเรียนกวดวิชาก่อนปีพ.ศ. 2534 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และรวมถึงโรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศ กล่าวคือ ในปีพ.ศ. 2521 มีโรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศ 260 โรงเรียน และมีโรงเรียนกวดวิชาในกรุงเทพมหานคร

176 โรงเรียน แต่พอถึงปีพ.ศ. 2534 มีโรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศเพียง 152 โรงเรียน โดยที่ใน กรุงเทพมหานครมีโรงเรียนกวดวิชา 124 โรงเรียน

ตารางที่ 3.5 ตารางเปรียบเทียบโรงเรียนกวดวิชาในปีพ.ศ.2521 กับปีพ.ศ. 2534

	โรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศ	โรงเรียนกวดวิชาในเขตกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2521	260	176
พ.ศ. 2534	152	124
จำนวนโรงเรียนลดลง	ร้อยละ 42	ร้อยละ 30

ที่มา: ผู้เขียนดัดแปลงจากตารางที่ 3.4

อย่างไรก็ตามในปีพ.ศ. 2534 ก่อ สวัสดิ์พานิชย์³⁵ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนประเภทกวดวิชาขึ้นอีกครั้ง

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ประเภทกวดวิชาเพิ่มขึ้นในจังหวัดพระนคร ธนบุรี นั้น บัดนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่าสภาพการณ์และความต้องการของสังคมปัจจุบันมีความต้องการกวดวิชาเสริมความรู้จากโรงเรียนเอกชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้มีการจัดการศึกษาประเภทนี้อย่างมีคุณภาพ และสนองความต้องการของผู้ปกครองนักเรียน จึงให้ยกเลิกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ประเภทกวดวิชาเพิ่มขึ้นในจังหวัดพระนคร ธนบุรี ลงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2512³⁶

ซึ่งภายหลังจากประกาศฉบับนี้โรงเรียนกวดวิชาได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นจำนวนมากจากที่มีโรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศเพียง 144 โรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 เพิ่มเป็น 904 โรงเรียนในปี พ.ศ. 2548 และโรงเรียนกวดวิชาในกรุงเทพมหานครจาก 117 โรงเรียน เป็น 301 โรงเรียน ในปีพ.ศ. 2548

³⁵ ในปีพ.ศ. 2512 ที่มีการประกาศห้ามมิให้มีการเปิดโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มขึ้นนั้น ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ เป็นอธิบดีกรมวิสามัญการศึกษาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา

³⁶ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนประเภทกวดวิชา วันที่ 26 พฤศจิกายน 2534.

ตารางที่ 3.6 เปรียบเทียบโรงเรียนกวดวิชาปีพ.ศ.2535 กับพ.ศ.2548

	โรงเรียนกวดวิชาทั่วประเทศ	โรงเรียนกวดวิชาในเขตกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2535	144	117
พ.ศ. 2548	904	301
จำนวน โรงเรียนเพิ่มขึ้น	760	184

ที่มา: ผู้เขียนดัดแปลงจากตารางที่ 3.4

สิ่งที่น่าตกใจในการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชา ไม่ใช่เพียงการเพิ่มขึ้นของโรงเรียนกวดวิชาในเขตกรุงเทพมหานครที่เพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าในช่วงเวลาเพียง 13 ปีเท่านั้น แต่เป็นจำนวนโรงเรียนกวดวิชาที่เพิ่มขึ้นในต่างจังหวัดโดยเฉพาะตามหัวเมืองใหญ่ๆ คือจากปีพ.ศ. 2535 ที่มีโรงเรียนกวดวิชาในส่วนภูมิภาคเพียงแค่ 27 โรงเรียน เป็น 603 โรงเรียนในปี พ.ศ. 2548 หรือมีโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มขึ้นกว่า 30 เท่า

3.2.2 พัฒนาการของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่อง การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน

หลังจากที่รัฐอนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนกวดวิชาได้อีกครั้งในปีพ.ศ.2534 รัฐได้พยายามกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้โรงเรียนกวดวิชาดำเนินการอันจะทำให้นักเรียน และผู้ปกครองที่มาใช้บริการได้รับประโยชน์มากที่สุด ซึ่งตลอดระยะเวลากว่า 15 ปีที่มีการประกาศให้มีการจัดตั้งโรงเรียนกวดวิชาได้อีกครั้ง รัฐได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่อง การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน ประเภทกวดวิชาจำนวนทั้งสิ้น 4 ฉบับ ได้แก่ฉบับปี พ.ศ. 2534, พ.ศ. 2544, พ.ศ. 2545 และระเบียบกระทรวงศึกษาฯ ฉบับล่าสุดคือปี พ.ศ. 2549 ซึ่งระเบียบการฯ ในแต่ละฉบับได้มีการเพิ่มเติม แก้ไขข้อกำหนดกฎเกณฑ์ซึ่งพอที่จะสรุปได้ดังตารางที่ 3.7

โดยที่ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการโฆษณาเกินจริง, สภาพห้องเรียนแออัด ไม่มีความปลอดภัย, การเก็บค่าธรรมเนียมที่ไม่เป็นธรรม และการเปิดสอนโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งปัญหาหลักๆ เหล่านี้ได้รับการแก้ไข และออกเป็นระเบียบฯ ทั้ง 4 ฉบับซึ่งถ้าโรงเรียนกวดวิชาใดทำผิดตามระเบียบกระทรวงฯ จะต้องเสียค่าปรับ และอาจถูกยึดใบอนุญาตเปิดโรงเรียนก็เป็นได้ โดยค่าปรับสำหรับการไม่ปฏิบัติตามระเบียบฯ อยู่ระหว่าง 500-2,000 บาท และถ้าโรงเรียนใดเปิดสอนโดยไม่ได้รับอนุญาตจะต้องเสียค่าปรับ 2,000-20,000 บาท แต่การปฏิบัติจริงนั้นไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่ามีการดำเนินการปรับหรือลงโทษโรงเรียนกวดวิชาที่ทำผิดแต่

อย่างไรก็ตาม เพราะจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ทำหน้าที่ดูแลในส่วนนี้กล่าวว่า³⁷ เมื่อเกิดการร้องเรียนปกติเจ้าหน้าที่จะลงไปคุยกับเจ้าของโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนจดทะเบียนอย่างถูกต้องในกรณีโรงเรียนนั้นๆ ไม่ได้จดทะเบียน ส่วนข้อร้องเรียนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาคารสถานที่ที่ดูไม่ปลอดภัย การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่ไม่เป็นธรรมจะเป็นการร้องเรียนผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งเจ้าของโรงเรียนกวดวิชาอาจจะปรับปรุงแก้ไข หรือประนีประนอมกับนักเรียนและผู้ปกครองตนเอง โดยไม่ผ่านมาทางสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ยกตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ.2538 มีผู้ปกครองร้องเรียนต่อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า ไปจ่ายค่าเรียนล่วงหน้ากับโรงเรียนกวดวิชาแห่งหนึ่งย่านสะพานควายไปแล้วเป็นจำนวนเงิน 3,500 บาท แต่เมื่อถึงวันเรียนปรากฏว่าลูกของตนไม่มีชื่อเข้าเรียน (ผู้ปกครองท่านนั้นอ้างว่าทางโรงเรียนไม่ได้ให้ใบเสร็จรับเงิน) แต่ทางเจ้าของโรงเรียนกวดวิชาแห่งนั้นชี้แจงต่อหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวว่า จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนไม่มีผู้ปกครองคนใดจ่ายเงินค่าเรียนเป็นเช็ค แต่ทางโรงเรียนยินดีคืนเงินให้ตามที่ผู้ปกครองร้องเรียน ซึ่งเรื่องเงินแค่นี้ทางโรงเรียนไม่โก่งแน่เนื่องจากมีรายได้ปีละหลายสิบล้าน³⁸ เป็นต้น อย่างไรก็ตามโรงเรียนเอกชนประเภทกวดวิชามีกว่า 900 โรงเรียนทั่วกรุงเทพมหานคร ทางเจ้าหน้าที่ไม่สามารถลงไปดูแล และบังคับให้โรงเรียนกวดวิชาเหล่านั้นปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามกฎหมายได้จนกว่าจะมีเรื่องร้องเรียนเข้ามาเท่านั้น³⁹

จะเห็นว่าระเบียบการฯ และมาตรการต่างๆ ที่ออกมาตลอดระยะเวลากว่า 15 ปีนั้น เป็นไปเพื่อกำกับดูแลในเรื่องของกายภาพเพื่อให้โรงเรียนกวดวิชามีมาตรฐานในเรื่องความปลอดภัย และความคุ้มครองค่าเรียนของผู้บริโภคเท่านั้น มิได้เข้าไปแตะหรือดูแลในเรื่องของการควรมีอยู่หรือไม่ของโรงเรียนกวดวิชา ซึ่งขัดกับหน่วยงานอีกหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่มองว่าการกวดวิชานั้นเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายในวงการศึกษาไทย ทั้งเรื่องของความเหลื่อมล้ำ การสอนไม่เต็มที่ของคุณครูในโรงเรียนในระบบ เรื่องของค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นของผู้ปกครองในการลงทุนทางการศึกษา ฯลฯ อันโยงใยไปถึงเรื่องของการสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มีหน้าที่หลักในการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทุกครั้งเหตุผลหนึ่งที่มีมักถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเหตุผลหลักในการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้าคือ เพื่อลดจำนวนการกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชาลง

³⁷ สัมภาษณ์ เพ็ญสุข ธาระวานิช, เจ้าหน้าที่สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 9 มีนาคม 2550.

³⁸ มติชน, 19 และ 22 กันยายน 2538: หน้า 11.

³⁹ สัมภาษณ์ สักรวม พุกเสถียร, ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 12 ธันวาคม 2549.

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

จุดประสงค์แรกเริ่มของการจัดให้มีโรงเรียนกวดวิชานั้นเป็นไปเพื่อให้ผู้ที่ศึกษาอยู่นอกระบบการศึกษาในโรงเรียนอื่นได้แก่ กลุ่มคนผู้ใช้แรงงาน หรือผู้ที่ไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียนในเวลาเรียนปกติ ได้มีโอกาสในการเรียนเพื่อเลื่อนวิทยะฐานะของตนเอง และเพิ่มพูนความรู้ในอันที่จะสามารถนำไปประกอบวิชาชีพได้ แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไปจุดประสงค์ที่รัฐได้ตั้งใจไว้ นั้นเกิดการบิดเบือนไปจากเดิม กลั้บกลายเป็นว่าโรงเรียนกวดวิชาสอนกวดวิชาเพื่อให้นักเรียนสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามที่ตนต้องการได้ เช่น สอบไล่มศ.5 สอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นั้นหมายความว่าเป้าหมายในการผลิตองค์ความรู้ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่เป้าหมายแห่งการต่อสู้แข่งขัน กอปรกับค่านิยมของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความรู้อย่างมากดังคำกลอนของสุนทรภู่ที่เรามักจะได้ยินกันตั้งแต่เด็ก ๆ ว่า

“มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน จะตกถิ่นฐานใดคงไม่แคลน
ถึงยากแค้นก็พอยังประทังตน”

หรือในหนังสือบทดอกสร้อยสุภาสิต⁴⁰ ที่สอนใจว่า

“เด็กเฮ้ยเด็กน้อย	ความรู้เรายังด้อยเร่งศึกษา
เมื่อเติบโตใหญ่จะได้มีวิชา	เป็นเครื่องหาเลี้ยงชีพสำหรับตน
ได้ประโยชน์หลายสถานทั้งการเรียน	จงพากเพียรไปเถิดจะเกิดผล”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁰ กระทรวงศึกษาธิการ, บทดอกสร้อยสุภาสิต, (พระนคร: โรงพิมพ์วิจิตรศิลป์, 2506).

ตารางที่ 3.7 สรุปเปรียบเทียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่อง การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน ประเภททวิศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 4 ฉบับ

ข้อกำหนดตามระเบียบกระทรวงฯ	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2549
พื้นที่ของโรงเรียน	-	-	ไม่น้อยกว่า 100 ตร.ม.	ไม่น้อยกว่า 100 ตร.ม.
ขนาดของห้องเรียน	1.50 ตร.ม. ต่อนักเรียน 1 คน	1 ตร.ม. ต่อนักเรียน 1 คน	1 ตร.ม. ต่อนักเรียน 1 คน	1 ตร.ม. ต่อนักเรียน 1 คน
มาตรการอัคคีภัย	-	ตามพรบ.ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522	ตามพรบ.ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522	ตามพรบ.ควบคุมอาคารพ.ศ.2522
ค่าธรรมเนียมการเรียน	-	มีการกำหนด	มีการกำหนด	มีการกำหนด
การคืนเงินค่าเรียน	-	มีการกำหนด	มีการกำหนด	มีการกำหนด
ระยะเวลาต่อสัญญา	ทุก 3 ปี	ทุก 3 ปี	ทุก 3 ปี	ส่งรายงานแสดงกิจการของโรงเรียนทุกปี
ชั้นเรียนที่อนุญาตให้เปิดสอน	-	ประถมศึกษาปีที่ 5 ถึง มัธยมปลาย	ประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงมัธยมปลาย	ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมปลาย

ที่มา : สรุปความจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่อง การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน ประเภททวิศึกษาทั้ง 4 ฉบับ

ล้าทับด้วยบทกลอนอันคั่นหมู่ที่เปรียบการศึกษาเฉกเช่นสินค้าหายากชนิดหนึ่งที่ต้องอาศัยความพากเพียรเพื่อที่จะได้มา และเมื่อได้ความรู้นั้นมาแล้วสิ่งใดที่ปรารถนาที่จะได้ตามที่หมายมั่น

วิชาเหมือนสินค้า	อันมีค่าอยู่เมืองไกล
ต้องยากลำบากไป	จึงจะได้สินค้ามา
จงตั้งเอากายเจ้า	เป็นสำเนาอันโสภာ
ความเพียรเป็นโยธา	แขนซ้ายขวาเป็นเสาใบ
นิ้วเป็นสายรยางค์	สองเท้าต่างสมอไม้
ปากเป็นนางงานไป	อภัยค้ำเป็นสะเบียง
สติเป็นหางเสือ	ถือท้ายเรือไว้ให้เที่ยง
ถือไว้อย่าให้เอียง	ตัดแล่นเลียงข้ามคงคา
ปัญญาเป็นกล้องแก้ว	ส่องดูแถวแนวหินผา
เจ้าจงเอาหูตา	เป็นล้าดำฟังดูลม
ชี้เกี้ยวคือปลาร้าย	จะทำลายให้เรือจม
เอาใจเป็นปืนคม	ยิงระดมให้จมไป
จึงได้สินค้ามา	คือวิชาอันพิสมัย
จงหมั่นมั่นหมายใจ	อย่าได้คร้านการวิชา

ด้วยเหตุที่ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชีวิต เพราะเป็นรากฐานให้บุคคลสามารถก้าวไปถึงความสำเร็จ และคงไว้ถึงสถานทางสังคมที่ดีกว่า จึงเกิดค่านิยมทางการศึกษาของสังคมไทยที่ยึดตัวปริญญาบัตรเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่ต่างพยายามมุ่งที่การเรียนต่อในชั้นสูง เมื่อเรียนจบระดับหนึ่งก็ยังคงการไปเรียนต่ออีกระดับหนึ่งจนกระทั่งยอดปิรามิด⁴¹ และแม้แต่ในระดับอาชีวศึกษาซึ่งเป้าหมายหลักของการศึกษาตรงนี้เพื่อให้ออกไปประกอบอาชีพเมื่อเรียนจบแล้ว แต่กลายเป็นว่าส่วนใหญ่กลับมุ่งตั้งมั่นรอนขวอนขวายที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และโดยเหตุที่ค่าใช้จ่ายในระดับอุดมศึกษาสูงมาก รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาให้กับทุกคนได้ ทำให้มีการจำกัดรับนักเรียนที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในสังกัดของรัฐ และเมื่อสถานที่เรียนมีจำกัด จึงเกิดการแข่งขันกันขึ้น และเหตุนี้การกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเข้าศึกษาต่อจึงเกิดขึ้น เพราะเชื่อว่าการเรียนกวดวิชาที่นอกเหนือจากการเรียนปกติจะทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น และช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าศึกษาต่อได้มากขึ้นในภาวะที่มีการแข่งขัน

⁴¹ สินีนาถ สัตยฆาต, “การใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการเรียนพิเศษของนักเรียน,” (รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 2.

กันอย่างมากรวมทั้งในสังคมไทยมีการแบ่งพรรค แบ่งสีมหาวิทยาลัยกัน เช่น คุณเป็นสิงห์ดำ หรือ สิงห์แดง วัฒนธรรมเช่นนี้มีได้เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันเท่านั้นแต่ในอดีตคงมีปัญหาแบบนี้เช่นเดียวกัน ดังปรากฏในข้อเขียนของหนังสือพิมพ์สยามนิกรในคอลัมน์⁴² “ระหว่างคอลัมน์” เรื่องสิทธิในการเข้ารับราชการไม่เท่าเทียมกัน เช่น ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้าทำงานได้เลยโดยไม่ต้องสอบ แถมยังได้ค่าวิชาด้วย ส่วนวิทยาศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องสอบ และไม่ได้ค่าวิชา เป็นต้น

ในสภาพการณ์ที่ความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีมากขึ้น แต่จำนวนการรับนักศึกษายังคงมีอยู่จำกัด การสอบแข่งขันทวีความเข้มข้นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองต่างหาวิธีการที่จะทำให้ตนประสบความสำเร็จ และการเรียนกวดวิชาจึงเป็นคำตอบที่จะตอบสนองต่อความต้องการตรงนี้ได้ ปริมาณความต้องการที่มากขึ้นในการเรียนกวดวิชาเพื่อเข้าศึกษาต่อจึงเป็นแรงผลักดันให้โรงเรียนกวดวิชาปรับตัวในทุกๆ ด้านเพื่อสอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว โดยเฉพาะด้านวัตถุประสงค์จากเดิมเป็นการเรียนเพื่อสอบเข้าศึกษาต่อ ซึ่งเป็นบทบาทที่ซ้อนทับกับโรงเรียนในระบบโดยตรง และกลายเป็นประเด็นที่สังคมตั้งคำถามกับรัฐในแง่ของความสามารถในการให้บริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนกวดวิชาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนกับการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ฉะนั้นเมื่อรูปแบบของการสอบเข้าศึกษาต่อมีการเปลี่ยนแปลงไปโรงเรียนกวดวิชาต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบใหม่ๆ ของการสอบเข้าศึกษาต่อ ซึ่งในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย 3 ครั้ง

การสอบคัดเลือกเป็นมูลเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเรียนต้องเรียนกวดวิชาเพื่อนำความรู้ที่เหนือกว่าคู่แข่งขึ้นไปใช้ในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา โดยก่อนปีการศึกษา 2503 ซึ่งขณะนั้นมีมหาวิทยาลัยอยู่เพียง 5 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะดำเนินการสอบคัดเลือกโดยอิสระ ยกเว้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่รับนักเรียนโดยไม่มีการสอบคัดเลือก การสอบคัดเลือกแยกสถาบันนี้ทำให้นักเรียนต้องเสียเวลาสอบหลายครั้ง ประกอบกับต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นในปีพ.ศ. 2505 สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบัน) จึงเป็นผู้ประสานงาน จัดให้มีการสอบร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตามในปีพ.ศ. 2509 ก็ได้เปลี่ยนมาให้แต่ละสถาบันดำเนินการจัดสอบกันเองอีกครั้ง แต่ปรากฏว่ามีนักเรียนที่สมัครสอบตั้งแต่ 2 สถาบันขึ้นไปมีจำนวนมากขึ้น เมื่อการสอบคัดเลือกเสร็จสิ้นลง ทำให้เกิดปัญหาในการ

⁴² วัฒนา, ตลาดวิชาอีกที, สยามนิกร, พฤษภาคม 2512.

เรียกตัวนักศึกษาเพิ่มเติมซึ่งทำให้เสียเวลามาก ดังนั้นในปีต่อมาคือปีพ.ศ. 2510 จึงได้กลับมาใช้วิธีสอบรวมอีกครั้ง⁴³

การสอบรวมด้วยข้อสอบกลางหรือที่เรียกว่าการสอบเอ็นทรานซ์ดำเนินการเรื่อยมากว่า 30 ปี จนกระทั่งในปีการศึกษา 2542 การคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของรัฐ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบจากเดิม กล่าวคือจากการสอบเพียงครั้งเดียวในช่วงเดือนมีนาคมและ/หรือเดือนเมษายนของทุกปี มาเป็นการสอบเก็บคะแนน 2 ครั้ง ในช่วงเดือนตุลาคม และเดือนมีนาคม นักเรียนสามารถเลือกผลคะแนนสอบที่ดีที่สุด 2 ครั้งมาใช้ในการคัดเลือก รวมทั้งมีการนำค่าคะแนนสะสมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาพิจารณาร่วมกับการจัดลำดับคะแนนของโรงเรียน โดยคิดรวมเป็น 10% ของคะแนนสอบทั้งหมด เหตุที่มีการนำผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาพิจารณาร่วมด้วยนั้นเพื่อให้เด็กนักเรียนสนใจการเรียนในชั้นเรียนมากขึ้น และเมื่อเปอร์เซ็นต์การคิดคะแนนสอบจากการสอบเอ็นทรานซ์ลดลงก็จะทำให้เด็กนักเรียนไปเรียนกวดวิชาน้อยลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลในปีการศึกษา 2542 จึงต้องเริ่มเก็บคะแนนครั้งแรกในเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2541⁴⁴ โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการสอบข้างต้น ทางภาครัฐคาดหวังว่าจะช่วยให้ลดการแข่งขันในการสอบเอ็นทรานซ์ และลดการเรียนกวดวิชา อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่สามารถทำให้การเรียนกวดวิชาลดปริมาณลงได้ เพราะการสอบ 2 ครั้งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนจำเป็นต้องเรียนให้จบหลักสูตร เพื่อเตรียมตัวสอบเก็บคะแนนครั้งแรกในเดือนตุลาคม ซึ่งอยู่ในช่วงกลางเทอมที่ 2 ที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ยังเรียนไม่จบหลักสูตร ทำให้นักเรียนจำเป็นที่จะต้องเรียนกวดวิชาล่วงหน้า เพื่อเตรียมความพร้อมในการสอบครั้งนี้ อีกทั้งการพิจารณาคะแนนจากผลการเรียนในโรงเรียน 10% ยังมีผลให้นักเรียนส่วนหนึ่งต้องเรียนกวดวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้ผลการเรียนในโรงเรียนดีขึ้นด้วย ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกวดวิชาโดยตรงให้มุมมองว่า “เดิมทีเด็กที่ไม่มีจีพีเอ ผู้ใหญ่บางคนเขาไม่ได้มองในแง่ปฏิบัติคิดว่าถ้ามีจีพีเอแล้วจะดึงเด็กให้ไปสนใจในโรงเรียน แต่ไม่ใช่เลย ต่อไปจะต้องกวดวิชากันตั้งแต่ 4 เพื่อทำจีพีเอ ผู้ปกครองก็บอกว่าไม่ได้เดี๋ยวจีพีเอแย่นั้นตอนนี้โรงเรียนกวดวิชายิ่งบูมขึ้นกว่าเก่าเยอะเลย ตั้งแต่ใช้ค่าจีพีเอ ยิ่งค่าจีพีเอเพิ่มขึ้นมากเท่าไรเด็กก็ยิ่งกวดมากขึ้นเท่านั้น”⁴⁵

⁴³ กองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา, การกวดวิชากับการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526), หน้า 1.

⁴⁴ สำนักทดสอบกลาง ทบวงมหาวิทยาลัย, “การสอบเข้ามหาวิทยาลัยระบบใหม่” <http://sumsite.au.ac.th/thailand/education/newentrance/question.html>

⁴⁵ มติชนสุดสัปดาห์, มติชน 30 มกราคม 2544: หน้า 12.

หลังจากที่ใช้วิธีการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือเอนทรานซ์แบบใหม่ (สอบ 2 ครั้ง ในเดือนตุลาคม และเดือนมีนาคม) ทางสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งมีหน้าที่ดูแลการสอบคัดเลือกได้ประกาศให้ปีการศึกษา 2549 จะจัดใช้วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาในระบบกลาง (Central University Admission System) หรือแอดมิชชันส์ แทนระบบเอนทรานซ์ โดยมีวิธีแบ่งสัดส่วนการให้คะแนน ดังนี้⁴⁶

1. GPAX (Cumulative GPA) คือ ผลการเรียนเฉลี่ยทุกรายวิชาตลอดหลักสูตร 6 ภาคเรียน ให้นำหน้าหรือเฉลี่ย 10

2. GPA (Grade Point Average) คือ ผลการเรียนจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้นำหน้าหรือเฉลี่ย 40 มีทั้งหมด 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

3. O-NET (Ordinary National Educational Test) คือ แบบทดสอบมาตรฐานระดับชาติ เป็นการสอบสัมฤทธิ์ผลตามหลักสูตร ให้นำหน้าหรือเฉลี่ย 25-50 โดยสอบใน 5 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระสังคม ศาสนา วัฒนธรรม ทั้งนี้การสอบ O-NET จะจัดสอบสำหรับนักเรียนที่กำลังจะจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือผู้ที่ตกค้างจากปีการศึกษาก่อนๆ เพียงครั้งเดียว โดยสามารถนำผลการสอบนี้ไปประกอบการพิจารณาในระบบแอดมิชชันส์ได้ตลอดไป

4. A-NET (Advanced National Educational Test) คือ แบบทดสอบมาตรฐานระดับชาติแบบก้าวหน้า ซึ่งจะเป็นการสอบวัดความรู้ในระดับสูงหรือวิชาเฉพาะ ให้นำหน้าหรือเฉลี่ย 0-25 ทั้งนี้ผู้สอบ A-NET สามารถสมัครสอบได้มากกว่า 1 ครั้ง โดยใช้ผลคะแนนครั้งที่ดีที่สุด ซึ่งจะมีอายุการใช้งาน 3 ปี

ภาวิฑ ทองโรจน์ อธิบดีเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา ให้เหตุผลในการเปลี่ยนระบบการสอบคัดเลือกผู้เข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา จากระบบเอนทรานซ์มาเป็นระบบแอดมิชชันส์ว่า

“ระบบเอนทรานซ์เป็นระบบที่ยึดถือโดยกตติกา แต่ไม่เป็นธรรมในแง่สังคม เพราะการที่เด็กจะผ่านการคัดเลือกหรือไม่ มักขึ้นกับการเรียนกวดวิชาและการแก้งข้อสอบ ทำให้เด็กที่อยู่

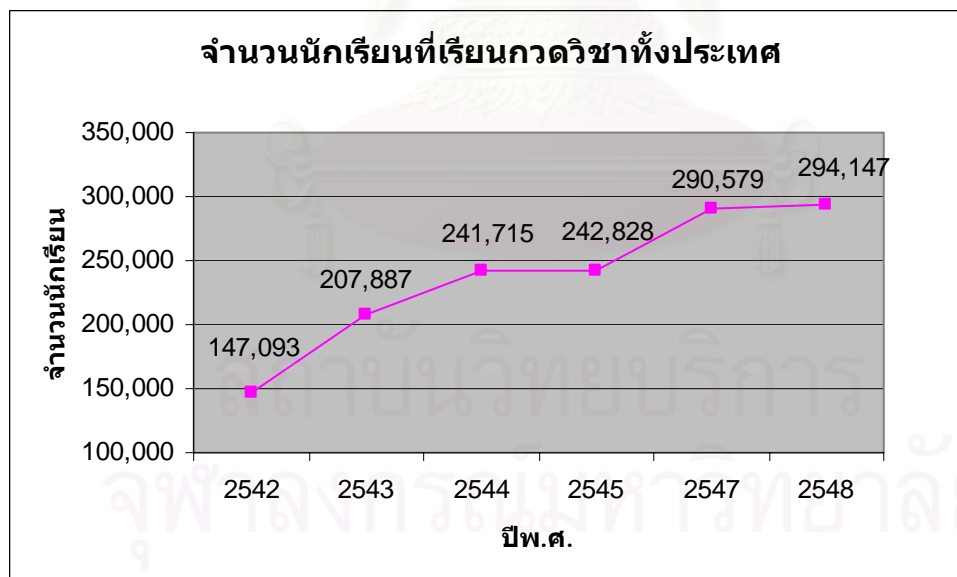
⁴⁶ จากเอนทรานซ์ สู่อัดมิชชันส์ ความเป็นธรรมในการเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาหรือปัญหาหาลอกใหม่ของเด็กไทย, สารคดี ปีที่ 21 ฉบับ 244 (มิ.ย. 2548): หน้า 90-95.

สิ่งแวดล้อมดีมีโอกาสมากกว่า แต่ระบบแอดมิชชันส์จะสร้างความเป็นธรรมในการเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาอย่างทั่วถึง”⁴⁷

แต่ไพฑูรย์ สินลารัตน์ได้ให้ความเห็นว่า “การกวดวิชาในบ้านเรายังไม่หมด ตราบใดที่มีความแตกต่างระหว่างมหาวิทยาลัย และโรงเรียน เพราะถ้าไม่มีเอนทรานซ์ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งก็ต้องคัดเลือกกันอย่างดี คนก็จะไปปรับตัว เตรียมตัวและกวดวิชาตามวิธีการของโรงเรียน”⁴⁸

ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้ง 2 ครั้งนั้น ไม่สามารถลดจำนวนนักเรียนที่เรียนกวดวิชาลงได้เลย กลับทำให้มีจำนวนผู้เรียนกวดวิชาเพิ่มมากขึ้น โดยดูได้จากสถิติจำนวนนักเรียนที่เรียนกวดวิชาในตารางที่ 4.6 ได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้าในปีการศึกษา 2542 คือจากที่มีนักเรียนกวดวิชาในกรุงเทพฯ เพียง 88,963 คน เพิ่มขึ้นเป็น 132,341 คน หรือเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 49 และหลังจากนั้นจำนวนนักเรียนที่เรียนกวดวิชาไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากระบุได้จากรูปภาพที่ 4.3 ในขณะเดียวกันโรงเรียนกวดวิชาเองก็ปรับตัว และเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนตามรูปแบบวิธีการสอบเข้าโดยมีหลักสูตรประเภทเพิ่มคะแนนเรียนที่โรงเรียนเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งแต่ก่อนจะไม่เน้นหลักสูตรการเพิ่มคะแนนในโรงเรียน

รูปภาพที่ 3.3 จำนวนนักเรียนที่เรียนกวดวิชาทั่วประเทศ

ที่มา: ข้อมูลการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2542-2548

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁸ (บทสัมภาษณ์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์) ศิล มติธรรม, กวดวิชา:หนทางสู่มหาวิทยาลัย “ค่านิยม-ความจำเป็น” ของเด็กรุ่นใหม่, *วิทยาคาร*. ปีที่ 100 ฉบับที่ 3 (มิ.ย. 2544): หน้า 14-17.

3.3 ประเภท ลักษณะ และจุดมุ่งหมายของโรงเรียนกวดวิชา

การจำแนกประเภทโรงเรียนกวดวิชาเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามยุคสมัย โดยที่เดิมทีโรงเรียนกวดวิชามีวัตถุประสงค์เพื่อกวดวิชาบางวิชาตามหลักสูตรวิชาสามัญของกระทรวงศึกษาธิการ เปลี่ยนเป็นโรงเรียนลักษณะการศึกษาพิเศษ อาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท⁴⁹ คือ

1. ประเภทเรียนลัด โรงเรียนประเภทนี้ ผู้เรียนต้องการเรียนเพื่อที่จะไปสมัครสอบเทียบความรู้ เช่น สอบเทียบ ความรู้ชั้นตัวประโยค ทำให้ผู้เรียนสามารถประหยัดเวลาประหยัดเงินได้มาก เพราะใช้เวลาเรียนน้อยและเสียค่าใช้จ่ายน้อย

2. ประเภทเฉพาะกาล โรงเรียนประเภทนี้คือ โรงเรียนที่เปิดสอนเฉพาะเวลาหรือเฉพาะกิจ ส่วนใหญ่จะเปิดเรียนภาคฤดูร้อน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ไม่มีโอกาสเรียนเพื่อเพิ่มเติมความรู้ ทั้งนี้เนื่องจากว่าโอกาสในการเลือกสถานที่เรียนของนักเรียนมีไม่เท่ากัน เมื่อเรียนในโรงเรียนที่มีมาตรฐานไม่ดีก็เกรงว่าจะสอบแข่งขันเพื่อเข้าเรียนต่อในสถาบันชั้นสูงขึ้นไปไม่ได้ ฉะนั้นผู้เรียนจึงหาที่เรียนเพิ่มเติม เพื่อความมีโอกาสที่จะสอบแข่งขันต่อไป

3. ประเภทกวดวิชาตลอดปี โรงเรียนประเภทนี้เปิดสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนเสริมในวิชาที่ตนเรียนอ่อน หรือไม่เข้าใจดีพอ เพื่อจะเป็นพื้นฐานการเรียนในโรงเรียนสามัญ และเพื่อเป็นความรู้สะสมที่จะใช้สอบแข่งขันต่อสถาบันชั้นสูงอื่นเมื่อเรียนจบชั้นประโยคสูงสุดในโรงเรียนสามัญภาคปกติแล้ว

สืบเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้การกวดวิชามีความหมายเพิ่มเติมมากขึ้น สามารถจำแนกลักษณะของโรงเรียนกวดวิชาได้อีกแบบหนึ่ง คือ⁵⁰

1. โรงเรียนกวดวิชาเพื่อเรียนซ่อมหรือเรียนเสริม เป็นการเรียนเพื่อเสริมหรือซ่อม สำหรับผู้เรียนที่เรียนอ่อนในแต่ละระดับชั้น ส่วนใหญ่มักจะทำการเรียนการสอนในโรงเรียนสายสามัญ ผู้สอนมักจะเป็นครูในโรงเรียนนั้น ส่วนผู้เรียนก็เป็นนักเรียนในโรงเรียนนั้นมักจะเรียนในตอนเย็น หลังเลิกเรียนปกติ การเรียนการสอนจะแตกต่างกันตามระดับดังนี้

-ระดับอนุบาล-ประถมศึกษา จะเป็นการสอนการบ้าน หรือเรียนล่วงหน้าก่อนบทเรียนปกติ

-ระดับมัธยมศึกษา จะเป็นการสอนเฉพาะบางวิชาที่มีความสำคัญในการนำไปสอบเพื่อศึกษาต่อระดับสูง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความชำนาญยิ่งขึ้น เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น

⁴⁹ พอดู สุวรรณทัต, "โรงเรียนเอกชนประเภทกวดวิชา," *วารสารการศึกษาแห่งชาติ*. (ปีที่ 21 ฉบับที่ 2: 2530): หน้า 52-57.

⁵⁰ ก้านทิพย์ ชาติวงศ์, "โรงเรียนกวดวิชา," *การศึกษาเอกชน*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 64 (ส.ค. 2539): หน้า 13-16.

2. โรงเรียนกวดวิชาเพื่อเรียนลัด เป็นการสอนเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปสอบเทียบระดับความรู้โดยการลงทะเบียนเรียนเป็นนักศึกษาทางไกลแบบเรียนด้วยตนเองกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เรียนแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

-กลุ่มที่ 1 เป็นบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เช่น กลุ่มคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือผู้ที่มีงานทำแล้วต้องการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อปรับและเพิ่มวุฒิการศึกษา ผู้เรียนกลุ่มนี้ไม่มีเวลาที่จะทบทวนบทเรียนเท่าไรนัก จึงใช้เวลาว่างจากการทำงานในวันเสาร์อาทิตย์ไปเรียนกวดวิชา

-กลุ่มที่ 2 เป็นบุคคลในระบบโรงเรียน แต่ต้องการจบเร็วขึ้นเพื่อนำวุฒิการศึกษาที่ได้ไปทดลองสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

3. โรงเรียนกวดวิชาเพื่อนำไปสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อระดับสูง เป็นการสอนที่เน้นเนื้อหาที่ใช้ในการสอบคัดเลือก ฝึกฝนการทำแบบทดสอบจากข้อสอบเก่า ฝึกเทคนิคการคิด ครูจะทำหน้าที่สอนสรุปเนื้อหา ยกตัวอย่างให้ดู วิเคราะห์ให้ฟัง ผู้เรียนต้องกลับไปฝึกทำเพื่อให้เกิดความเข้าใจเอง

การจำแนกดังกล่าวข้างต้นไม่ต่างไปจากการจำแนกของเสถียร จันทิมาธร⁵¹ ที่จำแนกประเภทของโรงเรียนกวดวิชา และลักษณะแห่งการเรียนการสอนออกเป็น 3 แบบ

1. โรงเรียนกวดวิชาสำหรับนักเรียนที่มีได้เรียนตามโรงเรียน แต่เป็นผู้ที่มีความต้องการจะเลื่อนวิทยฐานะโดยการสอบเทียบป. 7, ม.ศ. 3 และม.ศ. 5 เหล่านี้เป็นต้น โรงเรียนพวกนี้มักจะสอนในเวลาพิเศษ และผู้มาเรียนก็มักจะมึ้งงานทำกันแล้ว

2. โรงเรียนกวดวิชาเพื่อสอบประจำปี กล่าวคือ สอนไปตามหลักสูตร ผู้มาเรียนก็มักจะเรียนที่เรียนตามระบบในโรงเรียน แต่ไม่มีความมั่นใจในภูมิปัญญาของตน ก็พากันมาเรียนซ้ำอีกกับโรงเรียนกวดวิชา

3. โรงเรียนกวดวิชาเพื่อการเรียนต่อ

สุพัฒน์ สุขมลสันต์⁵² ได้จำแนกลักษณะและจุดมุ่งหมายของการเรียนกวดวิชาเป็น 8 กลุ่มคือ

1. การเรียนซ่อมเสริม (Remedial Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ครูให้แก่ผู้ที่เรียนตามปกติแล้ว แต่ผู้เรียนยังเรียนไม่ทันผู้อื่นด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น มีความสามารถไม่เพียงพอ มีเวลาไม่เพียงพอ หรือเพราะขาดเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนนั้นสามารถเรียนได้ทันคนอื่น หรือเรียนให้ผ่านวัตถุประสงค์ขั้นต่ำตามที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาได้กำหนดไว้ เช่น ให้ผ่านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ได้ว่า

⁵¹ แงคิดจากข่าว, สยามรัฐ, 17 พฤษภาคม 2512.

⁵² สุพัฒน์ สุขมลสันต์, "เรียนกวดวิชาแล้วได้อะไร," วารสารการศึกษาแห่งชาติ, ปีที่ 21 (ธันวาคม 2529-2530)

การเรียนรู้ชื่อนั้นคือ การเรียนกวดวิชาให้สามารถมีความรู้ความสามารถทันผู้อื่นที่มีความรู้ความสามารถมากกว่า เปรียบเหมือนการวิ่งกวดหรือไล่กวดผู้อื่นที่อยู่ข้างหน้าให้ทัน

2. การเรียนเสริม (Extra Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนที่เรียนตามปกติแล้วเรียนได้เก่งกว่าผู้อื่น เพราะเหตุผลต่างๆ เช่น มีเวลาเรียนมากกว่า มีสติปัญญาที่ดีกว่า หรือเพราะรู้เรื่องเหล่านั้นดีแล้ว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนนั้นมีสิ่งอื่นได้เรียนรู้เพิ่มมากขึ้น หรือเพื่อให้ผู้เรียนนั้นเรียนกวดผู้อื่นที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าตนเองในขณะนั้น เช่น นักเรียนม. 4 เรียนกวดเพื่อสอบเทียบม. 6 และนักเรียนม. 6 เรียนกวดวิชาเพื่อให้มีความรู้มากขึ้นเพื่อให้สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ เป็นต้น

3. การเรียนปรับสภาพ (Adapted Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ทางวิชาการ หรือความพร้อมไม่เพียงพอที่จะไปเรียนร่วมกับผู้อื่นได้ จึงต้องมีการเรียนเพิ่มเติมปรับปรุงแก้ไขสิ่งเหล่านั้นก่อน เช่น นักเรียนอนุบาลต้องเรียนเพื่อปรับสภาพความพร้อมทางร่างกายและจิตใจก่อนในชั้นเตรียมประถมก่อนไปเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 นิสิตนักศึกษาที่รับจากโครงการพิเศษต้องเรียนปรับสภาพภาษาอังกฤษก่อนเปิดเรียนภาคต้นก่อนที่จะไปเรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษาทั่วไป เป็นต้น

4. การเรียนแก้ไข (Corrective Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อแก้ไขความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนบางอย่างให้ถูกต้องเมื่อสิ่งที่ผู้เรียนเข้าใจนั้นคลาดเคลื่อน หรือไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น นักเรียนเรียนแก้ไขภาษาอังกฤษ เพราะนี้ออกเสียงบางเสียงไม่ถูกต้องมานานแล้ว หรือเรียนแก้ไขวิชาคณิตศาสตร์ เพราะว่ามีแนววิธีคิดบางอย่างเกี่ยวกับการบวก ลบ คูณ และหารของหลักสูตรใหม่และเก่าแตกต่างกัน เป็นต้น การเรียนรู้ประเภทนี้มักเป็นการเรียนสิ่งที่เรียนรู้แล้วแต่ยังไม่ถูกต้อง จึงต้องมาเรียนแก้ไขให้ถูกต้องขึ้น

5. การเรียนเร่ง หรือ การเรียนเร่งรัด (Accelerated Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนที่ฉลาด เพื่อให้ฉลาดยิ่งขึ้น เรียนรู้เนื้อหามากขึ้น และได้เรียนในชั้นที่สูงขึ้น ซึ่งการเรียนประเภทนี้จุดหมายส่วนใหญ่คือ การเรียนเพื่อเรียนลัด เช่น เรียนเร่งเพื่อสอบเทียบ ม. 3 และ ม. 6 เป็นต้น

6. การเรียนเฉพาะ (Specified Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการหรือความสนใจเฉพาะบุคคลของผู้เรียน เช่น การเรียนเฉพาะวิชาดนตรีไทย การเรียนเฉพาะวิชาภาษาไทย และการเรียนเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น

7. การเรียนพิเศษ (Special Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนนอกชั้นเรียน หรือนอกหลักสูตร เช่น นักเรียนม. 5 เรียนพิเศษวิชาภาษาอังกฤษกับชาวต่างประเทศวันอาทิตย์ หรือเรียนพิเศษอิเล็กทรอนิกส์ในวันหยุด เป็นต้น

8. การเรียนตัว (Tutoring Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ครูหรือเพื่อนร่วมชั้น (peers or classmates) หรือเพื่อนรุ่นพี่จัดให้แก่ผู้เรียน สำหรับเนื้อหาบางอย่างเป็นครั้งเป็นคราว มักนิยมจัดทำกันเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือเป็นการส่วนตัว เช่น นิสิตปีที่ 1 เรียนตัวกับนิสิตชั้นปีที่ 4 หรือนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ติววิชาต่างๆ กันเองก่อนสอบ เป็นต้น

จากการจำแนกของสุพัฒน์ ทำให้เราเห็นว่าการเรียนที่อยู่นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียนปกตินี้มีอยู่ด้วยกันหลายแบบ และต่างวัตถุประสงค์กัน แต่จุดประสงค์ร่วมอย่างหนึ่งของการเรียนที่นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียนปกติ นั่นคือ ผู้เรียนต้องการมีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำความรู้ความสามารถที่เพิ่มขึ้นตรงนี้ไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน สำหรับการเรียนที่นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียนปกติที่ผู้เขียนให้ความสนใจนั้น ถ้าพูดกันในปัจจุบันก็คือการเรียนกวดวิชา⁵³ และความหมายที่น่าจะสอดคล้องกับการเรียนกวดวิชาในสภาพปัจจุบันมากที่สุดก็คือ การเรียนเสริม และการเรียนตัว เพราะเป็นการเรียนเพื่อให้ตนเองมีความรู้ความสามารถที่จะนำไปใช้สอบแข่งขันเพื่อเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

ตารางที่ 3.8 ความแตกต่างของการเรียนกวดวิชา

ประเภทของการกวดวิชา	สิ่งที่มุ่งกวดให้ทัน	วัตถุประสงค์หลัก	ลักษณะผู้เรียน
1. การเรียนซ่อม	ความรู้ความสามารถของเพื่อนร่วมชั้น	เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและข้อผิดพลาดต่างๆ ที่มีอยู่	เรียนอ่อนหรือขาดเรียน
2. การเรียนเสริม	ความรู้ความสามารถของตนเอง	เพื่อเรียนเนื้อหามากกว่าหรือสูงกว่าที่เรียนในชั้น	เรียนเก่งกว่าเพื่อนร่วมชั้น
3. การเรียนปรับสภาพ	ความรู้ความพร้อมของเพื่อนร่วมชั้นในอนาคต	เพื่อให้มีความรู้และความพร้อมในด้านต่างๆ	เรียนอ่อน อายุหรือวุฒิภาวะมีน้อยกว่าผู้อื่น
4. การเรียนแก้ไข	ความรู้ที่ถูกต้อง	เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดของความรู้ที่มีอยู่เดิม	ใครก็ตามที่เข้าใจผิดในข้อความรู้บางอย่าง
5. การเรียนเร่งรัด	ความรู้ความสามารถของผู้อื่นที่อยู่ในชั้นที่สูงกว่า	เพื่อเรียนเนื้อหาของชั้นที่อยู่สูงกว่าขึ้นไปให้ได้	เรียนเก่งหรือเรียนได้เร็ว
6. การเรียนเฉพาะ	ความก้าวหน้าของวิทยาการหรือความต้องการของตนเอง	เพื่อสนองความต้องการของตนเอง	มีความสนใจพิเศษกับสิ่งที่เรียน

53

สัมภาษณ์ พิชัย สมประสงค์, เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 25 ธันวาคม 2549.

ประเภทของการกวดวิชา	สิ่งที่มุ่งกวดให้ทัน	วัตถุประสงค์หลัก	ลักษณะผู้เรียน
7. การเรียนพิเศษ	ความรู้ความสามารถของเพื่อนร่วมชั้นหรือความต้องการของตนเอง	เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่มีหรือตอบสนองความต้องการของตนเอง	ผู้ใดก็ได้
8. การเรียนติว	ความรู้ตามหลักสูตร	เพื่อเรียนรู้เนื้อหาของหลักสูตรให้ได้ครบถ้วน	ผู้ใดก็ได้
ภาพโดยรวมของการกวดวิชา	สิ่งที่คิดว่ายากหรือยังไม่พร้อม	เพื่อเรียนให้ทันผู้อื่นหรือมากกว่าผู้อื่น	ผู้ใดก็ได้ ทั้งผู้ที่เรียนอ่อน ปานกลางหรือเก่ง

ที่มา: สุพัฒน์ สุขมลสันต์ (2530)

3.4 กลุ่มเป้าหมายของการกวดวิชา

สืบเนื่องจากลักษณะการกวดวิชาครอบคลุมการเรียนในหลายรูปแบบ ดังนั้น ผู้เรียนที่เกี่ยวข้องจึงมีมากตามไปด้วย จากเดิมในอดีตการกวดวิชาเกี่ยวข้องกับนักเรียนเฉพาะกลุ่มที่จะต้องมีการสอบคัดเลือกเพื่อแข่งขันกันเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ แต่ต่อมาการแข่งขันได้ขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น จะพบได้ว่า มีการกวดวิชาตั้งแต่วัยอนุบาลไปจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา กล่าวโดยรวมคือ ครอบคลุมผู้เรียนในทุกระดับ ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ การสอบให้ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับและสถาบันการศึกษาที่ตนต้องการ อีกทั้งยังกินวงกว้างไปถึงผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้วต้องการสอบแข่งขันเพื่อเข้าทำงานในสายอาชีพที่ต้องการโดยเฉพาะ เช่น ทหาร ตำรวจ แอร์โฮสเตส สจ๊วต ผู้พิพากษา เป็นต้น และรวมทั้งการสอนพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อให้สามารถสอนบุตรหลานด้วยตนเองได้อีกด้วย⁵⁴ โดยมีจุดประสงค์ของการกวดวิชาแตกต่างกันออกไปตามระดับการศึกษาของผู้เรียน ดังตารางที่ 3.9

3.5 ลักษณะการกวดวิชาเพื่อใช้สอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อ

ในกลุ่มผู้ที่เรียนกวดวิชาทั้งหมด กลุ่มผู้เรียนที่มีความเข้มข้น ขนาดค่อนข้างใหญ่และมีลักษณะเฉพาะก็คือ กลุ่มผู้เรียนที่กวดวิชาเพื่อสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งวิธีการ

⁵⁴ Bray, Mark, The shadow education system: private tutoring and its implications for planners, (France: United Nations, 1999)

เรียนกวดวิชาเพื่อที่จะใช้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นนั้น มีรูปแบบการเรียนการสอนอยู่หลายแบบ โดยที่ประยูร ศรีประสาธน์⁵⁵ ได้แยกประเภทและความแตกต่างไว้ดังนี้

1. การเรียนกวดวิชาโดยการจ้างครูมาสอนที่บ้าน ลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนเสริมวิชาที่ผู้เรียนยังอ่อนอยู่ หรือเป็นการเพิ่มพูนวิชาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสอบคัดเลือกอันได้แก่ วิชาเกี่ยวกับภาษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ผู้ที่ทำหน้าที่สอนเหล่านี้มีทั้งมาจากครูในโรงเรียน นิสิตนักศึกษาและบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนจนอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอง

ตารางที่ 3.9 กลุ่มเป้าหมายของการกวดวิชาและจุดประสงค์ของการกวดวิชา

ผู้เรียนกวดวิชา	จุดประสงค์ของการกวดวิชา	อ้างอิง
เด็กเล็ก	เพื่อเตรียมเด็กให้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนอนุบาล	อภิชัย พันธเสน, 2530
ก่อนวัยเรียน	เพื่อฝึกความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษตามเกณฑ์กำหนดของชั้นเรียน	Alder, Underwood et al, 1998
อนุบาล	สอนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และการเขียนหนังสือเพื่อให้สามารถสอบเข้าโรงเรียนประถมที่มีชื่อเสียง	มานะ ตีรียาภิวัดณ์, 2542
อนุบาล-ประถมศึกษา	สอนการบ้านหรือเรียนล่วงหน้าก่อนบทเรียนปกติ	ก้านทิพย์ ชาติวงศ์, 2539
ประถมศึกษา	เน้นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมของรัฐที่มีชื่อเสียง มีความเก๋ไก๋ มีศิษย์เก่าเป็นบุคคลสำคัญและมีนักเรียนเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐได้มาก	มานะ ตีรียาภิวัดณ์, 2542
มัธยมศึกษา	กวดวิชาเนื้อหาการเรียนล่วงหน้าเพื่อความพร้อมก่อนการเรียนจริง เรียนเพิ่มเกรด และกวดเข้มเพื่อหวังผลสอบเข้ามหาวิทยาลัยและกวดวิชาเพื่อเข้าเรียนในสายอาชีพที่ได้รับความนิยม สอนเฉพาะบางวิชาที่มีความสำคัญในการสอบเข้าเรียนต่อระดับสูง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและชำนาญยิ่งขึ้น เช่น วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ	มานะ ตีรียาภิวัดณ์, 2542 ก้านทิพย์ ชาติวงศ์, 2539
บุคคลนอกระบบ	เรียนลัดเพื่อสอบเทียบระดับความรู้โดยลงทะเบียนเป็นนักศึกษาทางไกล	ก้านทิพย์ ชาติวงศ์, 2539
บัณฑิตศึกษา	กวดวิชาสำหรับสอบคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาในระดับปริญญาโท	อภิชัย พันธเสน, 2530
พ่อแม่ผู้ปกครอง	เรียนการสอนคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่นสำหรับเด็ก	Bray, 1999

ที่มา : ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2544

⁵⁵ ประยูร ศรีประสาธน์, “องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการกวดวิชา,” วารสารการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 : หน้า 58-68.

2. การเรียนในสถานศึกษาทวิวิชาที่เปิดสอนตลอดปี สถานศึกษาทวิวิชาลักษณะนี้อาจจะจัดในสถานศึกษาบางแห่งที่มีชื่อเสียง โดยมีคณะอาจารย์ในสถาบันนั้นเป็นผู้สอน หรือในสถานทวิวิชาที่มีการตั้งขึ้นมาเป็นการเฉพาะโดยรับสมัครผู้เรียนทั่วไป แนวการสอนก็เป็นการเตรียมตัวผู้เรียนในด้านการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ รวมทั้งการเฉลยข้อสอบและการแก้งข้อสอบด้วย

3. การเรียนในสถานทวิวิชาที่เปิดสอนในช่วงก่อนสอบ เป็นการทวิวิชาในลักษณะของการติวเข้มที่เป็นการเฉลยข้อสอบและแก้งข้อสอบเป็นสำคัญ การทวิวิชาในช่วงก่อนสอบผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นเด็กนักเรียนในต่างจังหวัดที่ไม่มีโอกาสเรียนทวิวิชาตลอดปี ส่วนเด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานครมักจะไม่เรียนในช่วงนี้ เพราะได้เรียนทวิวิชาในสถาบันที่เปิดสอนตลอดปีมาแล้ว

4. การเรียนทวิวิชาในโรงเรียนของตน โดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครหรือโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดต่างๆ จะเปิดการสอนทวิวิชาเพื่อการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยให้แก่เด็กนักเรียนของตน เพื่อให้สามารถแข่งขันกับนักเรียนในโรงเรียนอื่นได้

5. ลักษณะการทดสอบ (Pre-entrance) เป็นการทดสอบความรู้ก่อนการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งอาจทำโดยคณะนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ หรือสถาบันที่จัดตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะ เช่น การสอบPer-entrance ของมหาวิทยาลัยรังสิต เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีกรทวิวิชาในรูปแบบใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การจัดสอนโดยกลุ่มเจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า เช่น ผลิตภัณฑ์ซูเปอร์ไก่สกัดแบรนด์จัดติวเอนทรานซ์ โดยใช้ชื่อว่าแบรนด์แคมป์, ไวไวควิกจัดการสอนโดยผ่านกลุ่มBlue Planet หรือแม้แต่หนังสือพิมพ์ในเครือเนชั่น และในยุคแห่งเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเช่นปัจจุบัน ยังมีรูปแบบการเรียนทวิวิชาที่เพิ่มเติมขึ้นมาคือ การเรียนทวิวิชาผ่านเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต มีการเรียนการสอนออนไลน์ และบางเว็บไซต์มีการให้ข้อมูลคำแนะนำ ให้ทำแบบฝึกหัดออนไลน์ หรือให้ทดลองสอบออนไลน์⁵⁶ และการทวิวิชาผ่านทาง SMS ซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁶ศิวพงศ์ วีระอำพน, “การทวิวิชากับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ,” (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 12.

บทที่ 4

การกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา

ในบทที่ 3 ผู้เขียนได้ให้ภาพของพัฒนาการการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงรายละเอียดต่างๆ ที่คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกวดวิชา และพัฒนาการของการกวดวิชา ในบทนี้ผู้เขียนจะนำภาพรวมที่เกิดขึ้นทั้งหมดพร้อมทั้งนำทฤษฎีและแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 มาวิเคราะห์และอธิบายการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชาต่อไป

การเข้าสู่การเป็นสินค้าของการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชา

การศึกษาเรื่องการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชานั้น ได้ใช้แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ¹ ซึ่งให้ความหมายของการกลายเป็นสินค้า(Commodification)ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงมูลค่าใช้สอย (use value) ไปสู่มูลค่าในการแลกเปลี่ยน (exchange value) โดยมาร์กซอธิบายการกลายเป็นสินค้าของพลังแรงงานของแรงงานมนุษย์ ซึ่งถูกทำให้มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนในระบบตลาด หรืออาจกล่าวได้ว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้าเป็นการกลายสภาพจากผลผลิต (product) ไปเป็นสินค้า (commodity) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของผลผลิตนั้นๆ จากการผลิตเพื่อใช้เองไปสู่การผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน โดยสินค้านี้จะต้องมีมูลค่าการแลกเปลี่ยน (มูลค่า) หรือนัยหนึ่งคือประโยชน์ที่จูงใจให้เกิดการแลกเปลี่ยนขึ้น ซึ่งจากความหมายของการกลายเป็นสินค้าข้างต้นทำให้สามารถกล่าวได้ว่า การกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชานั้นได้กลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่มีมูลค่าในการใช้สอย คือเป็นการเรียนเพื่อนำไปใช้ในการเตรียมตัวสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้มีความรู้ หรือครูอาจารย์ต่างๆ เข้ามาทำการผลิตการเรียนการสอนกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชาขึ้น โดยที่ในสังคมไทยมีการ

¹ คาร์ล มาร์กซ, ว่าด้วยทุน: เศรษฐศาสตร์การเมืองวิพากษ์, แปลโดย เมธี เชี่ยมวรา (กรุงเทพมหานคร : ธีรธรรม, 2542)

ใช้จ่ายเงินในการกวดวิชาค่อนข้างสูง² เนื่องจากการแข่งขัน และค่านิยมในการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐที่มีชื่อเสียง ทำให้การกวดวิชามีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง ข้อเท็จจริงเหล่านี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การกวดวิชากลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่งในสังคมไทย เนื่องจากมีแรงจูงใจให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากการเป็นผู้ผลิตการกวดวิชา

4.1 โครงสร้างเชิงองค์กรและการบริหารจัดการงานโดยทั่วไปของโรงเรียนกวดวิชา

การผลิตสินค้าในระบบทุนนิยมมีเป้าหมายเพื่อการสะสมทุน และนำทุนมาดำเนินการผลิตอย่างต่อเนื่อง หรือนำไปขยายกิจการเพื่อให้สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น ๆ ได้ ทุนจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการผลิต ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการผลิต คือ เป็นทั้งเครื่องมือ และเป้าหมายพร้อมๆ กัน ซึ่งการวิเคราะห์กระบวนการผลิตสินค้าแบบทุนนิยมตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์มองว่า กระบวนการผลิตเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของปัจจัยการผลิต และแรงงาน ซึ่งปัจจัยการผลิต (means of production) อันได้แก่ วัตถุดิบ และเครื่องจักรเทคโนโลยี ซึ่งถือเป็นปัจจัยการผลิตที่ไม่สามารถก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินเพื่อสะสมทุนได้ด้วยตัวมันเอง แต่ต้องอาศัยพลังแรงงานของคนในการผลิต เช่น เปิด-ปิดเครื่องจักร เป็นต้น โดยที่ก่อนเข้าสู่กระบวนการผลิต นายทุนซึ่งเป็นผู้ถือครองปัจจัยการผลิตจะซื้อปัจจัยการผลิตในตลาด เช่น วัตถุดิบ เครื่องจักร อีกทั้งจัดหาพลังแรงงาน (labour power) ในตลาดด้วย กล่าวคือ นายจ้างจะซื้อความรู้ความสามารถในการทำงานของแรงงานโดยให้ค่าจ้างเป็นการตอบแทน ซึ่งความรู้ความสามารถที่นายจ้างว่าจ้างมานั้นต้องสร้างมูลค่าได้มากกว่าหรือสูงกว่าค่าจ้างที่ซื้อหรือ

² ค่าใช้จ่ายในการกวดวิชาได้ใน ตารางที่ 3.1 วงเงินหมุนเวียนในธุรกิจกวดวิชาในประเทศไทย

³ คำว่า “ทุน” มีการกล่าวถึงกันทั่วไปในวิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิต (factor of production) ซึ่งมักจะท่องกันจนชินใจว่า ปัจจัยการผลิตประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน และทุน แต่คำว่า “ทุน” ตามความหมายของเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์ มีนัยที่แตกต่างกันไปจากความหมายที่รู้จักกันทั่วไปในวิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก นั่นคือ “ทุน” หมายถึง มูลค่าที่จะเพิ่มขึ้นได้เรื่อยๆ ด้วยการดูดดึงเอามาจากมูลค่าส่วนเกิน และมูลค่าส่วนเกินก็จะมาจากแรงงานที่ได้สร้างผลผลิตและมูลค่าที่เกินจากระดับรายได้พอยังชีพของตน ดังนั้น “ทุน” ในความหมายนี้ จะต้องเป็นปัจจัยการผลิต (means of production) ที่สามารถเป็นเครื่องมือดูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานได้ อ้างจาก ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, “สถานภาพของทุนไทยในกระแสของทุนนิยมโลก” ใน เศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยมโลก, กำชัย ลายสมิต, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 19.

แลกเปลี่ยนมาจากแรงงาน ลักษณะที่กล่าวมานี้เป็นลักษณะส่วนใหญ่ของการดำเนินการชุดรีดมูลค่าส่วนเกินของเจ้าของปัจจัยการผลิตจากพลังแรงงานของคนงาน ซึ่งจากการศึกษาการกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของปัจจัยการผลิต และแรงงานสามารถดูได้จากลักษณะโครงสร้างของโรงเรียนกวดวิชา โดยนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สามารถ

แบ่งโรงเรียนกวดวิชาได้เป็น 2 ประเภท⁴ ใหญ่ๆ คือ หนึ่งโรงเรียนกวดวิชาที่มีการเรียนการสอนเพียงวิชาเดียว (โดยที่ผู้สอนเป็นเจ้าของโรงเรียนกวดวิชาด้วย) และประเภทที่สองคือ โรงเรียนกวดวิชาที่เป็นศูนย์เซ็นเตอร์ คือ โรงเรียนกวดวิชาที่มีการเรียนการสอนหลากหลายวิชาโดยมีการจ้างแรงงานครูอาจารย์จากที่ต่างๆ มาร่วมสอน ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ของโรงเรียนกวดวิชาสามารถดูได้จากแผนภาพที่ 4.1-4.3

รูปภาพที่ 4.1 โรงเรียนกวดวิชาขนาดเล็ก

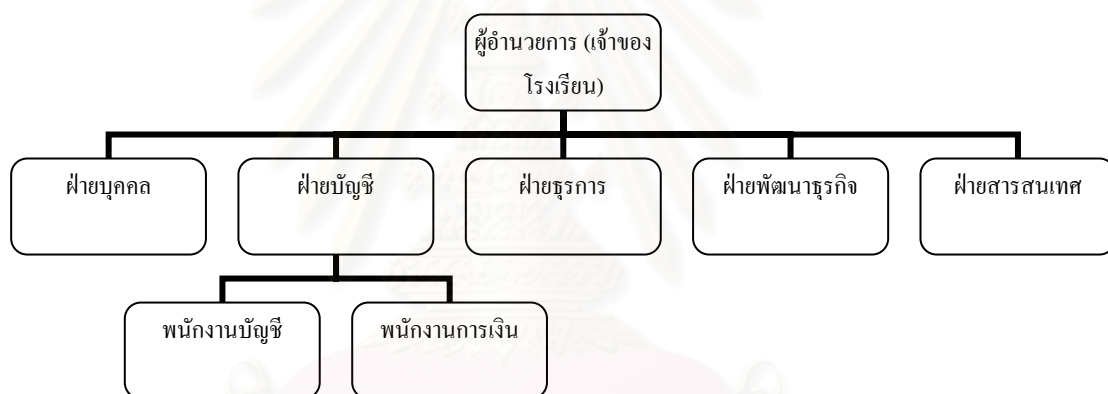
⁴ โรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ที่มีมากกว่า 10 สาขาขึ้นไปในปัจจุบัน คือ ตารางที่ 4.1 โรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ และจำนวนสาขา

โรงเรียนกวดวิชา	En'concept	The Brain	Neo Physics	JIA	เคมีอ.อุ๊	Applied Physics	Davance	อ.สมัย
จำนวนสาขา	23	21	18	18	17	16	16	12
วิชาที่เปิดสอน	ภาษาอังกฤษ	คณิต, ฟิสิกส์, เคมี, อังกฤษ, ชีวะ	ฟิสิกส์	คณิตศาสตร์	เคมี	ฟิสิกส์	ภาษาไทย สังคม	คณิตศาสตร์

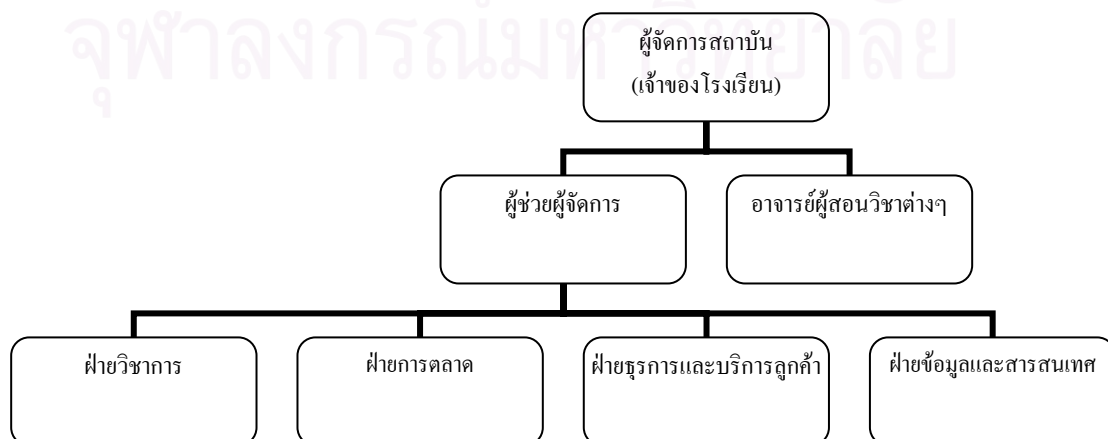
ที่มา: รวบรวมจากแผ่นพับ และอินเทอร์เน็ตจนถึงวันที่ 12 มีนาคม 2550

โรงเรียนกวดวิชาในระยะก่อนปีพ.ศ.2534 ส่วนใหญ่มีลักษณะการดำเนินกิจการ หรือ โครงสร้างของโรงเรียนดังรูปภาพที่ 4.1 กล่าวคือ การดำเนินกิจการไม่มีลักษณะของการดำเนินการ แบบธุรกิจที่มีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน เจ้าของโรงเรียนจะใช้แรงงานของตน และบางแห่งใช้ แรงงานของสมาชิกในครอบครัวดำเนินการเองทุกขั้นตอน โดยไม่ได้จ้างแรงงานจากภายนอกเลย เช่น โรงเรียนอาจารย์เกริก ขณะเดียวกันโรงเรียนที่เป็นศูนย์เซ็นเตอร์นั้นมักจะเป็นการรวมตัวกันของ อาจารย์หลายๆ คนตามความถนัดของวิชาที่เปิดสอน หรือเป็นการรวมตัวกันของเพื่อนนิสิตแล้วมา เปิดดำเนินการเรียนการสอน เช่น โรงเรียนกวดวิชาแม็ค เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้าง หรือเจ้าของปัจจัยการผลิต กับลูกจ้าง หรือแรงงานนั้นไม่ชัดเจน เพราะเข้ากับลักษณะของการชุดรีด แรงงานตัวเอง หรือการใช้แรงงานตนเอง (self employment) โดยไม่มีการจ้างงานที่เด่นชัด

รูปภาพที่ 4.2 โรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ (เจ้าของสอนเอง)

รูปภาพที่ 4.3 โรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ (มีการจ้างแรงงานครูอาจารย์จากที่อื่น)

ขณะเดียวกันโรงเรียนกวดวิชายุคหลังปีพ.ศ. 2534 มักจะมีโครงสร้างการบริหารหรือการจัดการโรงเรียนดังรูปภาพที่ 4.2 และ 4.3 กล่าวคือ มีลักษณะการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจนระหว่างเจ้าของโรงเรียน กับลูกจ้าง แม้ว่าโรงเรียนที่มีสาขาหลายสาขาทั่วประเทศ เจ้าของโรงเรียนจะทำหน้าที่สอนกวดวิชาเองก็ตาม และจากโครงสร้างเชิงองค์กรของโรงเรียนกวดวิชาหลังปีพ.ศ. 2534 จะเห็นได้ว่าสามารถแยกประเภทแรงงานในโรงเรียนกวดวิชาได้เป็น 2 แบบ คือ

1. แรงงานที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตโดยตรง (directive labour) หรือแรงงานผลิต คือ แรงงานที่สามารถผลิตมูลค่าส่วนเกินให้กับเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งแรงงานในที่นี่ก็คือ ครู อาจารย์ผู้สอนกวดวิชา แม้ว่าในบางโรงเรียนเจ้าของโรงเรียนกวดวิชาเป็นผู้ใช้พลังแรงงานของตนเอง แต่ขณะเดียวกันเนื่องจากโรงเรียนกวดวิชามีการขยายสาขา และต้องพึ่งพาเทคโนโลยีในการผลิตการเรียนการสอน ฉะนั้นมูลค่าส่วนเกินอีกส่วนหนึ่งจะมาจากแรงงานในส่วนที่ดูแลเรื่องของเทคโนโลยี

2. แรงงานที่ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการผลิต (supporting labour) หรือแรงงานไม่ผลิต แต่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้การทำงานของโรงเรียนกวดวิชามีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น คือ แรงงานที่ไม่ได้ก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินหรือไม่สามารถถูกชูดริตพลังแรงงานได้โดยตรง ได้แก่ พนักงานธุรการ, พนักงานการเงิน, ผู้จัดการ, แม่บ้าน เป็นต้น

ครูหรืออาจารย์ที่สอนกวดวิชาเป็นแรงงานที่สัมพันธ์กับการผลิตการกวดวิชาโดยตรง และเป็นแรงงานหลักที่สามารถสร้างมูลค่าส่วนเกินให้กับเจ้าของโรงเรียนกวดวิชา และสินค้าความรู้นี้เป็นสินค้าชนิดพิเศษที่ไม่มีวันหมดไปยังคงติดอยู่กับตัวผู้ผลิตหรือครูอาจารย์ตลอดเวลา ส่วนแรงงานในตำแหน่งอื่นๆ เช่น พนักงานบัญชี เจ้าหน้าที่ธุรการ หรือเจ้าหน้าที่ประจำโครงการต่างๆ จัดเป็น แรงงานที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนและงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนกวดวิชา ซึ่งสำหรับธุรกิจกวดวิชาไม่ถือว่าเป็นแรงงานที่สร้างมูลค่าส่วนเกินได้มากเท่ากับแรงงานครูอาจารย์ และจากตารางที่ 4.1 ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่และมีสาขาทั่วประเทศนั้น สามารถชูดริตแรงงานได้ทั้งจากแรงงานที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตโดยตรง และแรงงานที่ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการผลิต

4.2 การลงทุนในการดำเนินกิจการโรงเรียนกวดวิชา

การเปิดดำเนินการโรงเรียนกวดวิชานั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยในการผลิต ซึ่งก็คือทุนที่ใช้ในการดำเนินการ โดยสามารถแบ่งทุนได้เป็น 2 ประเภท คือ ทุนคงที่ (Constant Capital) และทุนแปรผัน (Variable Capital)

ประเภทที่หนึ่ง ทุนคงที่ ซึ่งสำหรับธุรกิจโรงเรียนกวดวิชาประกอบไปด้วย

1. ค่าอาคารสถานที่ ซึ่งความแตกต่างของทุนคงที่ในส่วนของอาคารสถานที่มีความแตกต่างกันไปแล้วแต่ลักษณะของอาคาร ซึ่งอาคารที่เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาสร้างขึ้นมาเองและเป็นเจ้าของที่ดินเองย่อมต้องใช้ทุนในส่วนตรงนี้มากกว่าโรงเรียนกวดวิชาที่มีการเช่าอาคารสถานที่จากบุคคลอื่น โดยทุนคงที่ในส่วนนี้มีมูลค่าตั้งแต่ 1,000,000-30,000,000 บาท⁵
2. ค่าตกแต่งอาคารสถานที่ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน ซึ่งมีมูลค่าตั้งแต่ 400,000-4,000,000 บาท
3. ค่าครุภัณฑ์ ประมาณ 500,000 บาท
4. ค่าครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การสอน ประมาณ 500,000 บาท

สรุปทุนคงที่ในการเปิดโรงเรียนกวดวิชานั้นอย่างน้อยต้องใช้เงินทุนไม่ต่ำกว่าเลข 7 หลัก

ประเภทที่สอง ทุนแปรผัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. ทุนแปรผันอันเกิดจากแรงงานที่มีส่วนสัมพันธ์กับการผลิตโดยตรง หมายถึง พลังแรงงานจากครูอาจารย์ผู้สอนกวดวิชาต่างๆ ซึ่งโดยปกติแล้ว โรงเรียนกวดวิชาในฐานะผู้ว่าจ้างอันเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตได้กำหนดอัตราค่าจ้างโดยขึ้นอยู่กับชั่วโมงการทำงานของครูอาจารย์ คือ ประมาณ 250-600⁶ บาทต่อชั่วโมงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของครูผู้สอน นอกจากนี้ยังมีเปอร์เซ็นต์ค่าสอนสำหรับครูที่ทำเป้าเด็กได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือชักจูงให้เด็กมาเรียนที่โรงเรียนได้ตามจำนวนที่ตกลงกัน หรือแบ่งหุ้นให้เมื่อครูผู้สอนที่มีประสบการณ์มากและอยากจะแยกตัวไปเปิดโรงเรียนกวดวิชาของตนเอง ครูอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากและสามารถดึงเด็กให้มาเรียนที่โรงเรียน

⁵ สัมภาษณ์ ธเนศ เอื้ออภิธร, เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาenconcept, 15 กุมภาพันธ์ 2550.

⁶ สัมภาษณ์ ชัยพร กิตติรัตน์ไพบุลย์, อดีตครูสอนกวดวิชา, 20 เมษายน 2550.

กวดวิชาที่ตนสอนอาจจะได้ส่วนแบ่งรายได้ถึงร้อยละ 50 ของรายรับทั้งหมด ซึ่งการสะสมมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) สามารถเกิดได้จากทุนแปรผันอันเกิดจากพลังแรงงานของครูอาจารย์

2. ทุนแปรผันอันเกิดจากแรงงานที่ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับการผลิตโดยตรง คือ พนักงานธุรการ, ช่างเทคนิค, แม่บ้าน ฯลฯ ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนแรงงาน และตำแหน่งของงานที่มีอยู่ในโรงเรียน อัตราค่าจ้างอยู่ระหว่าง 5,000-20,000 บาท

นอกจากทุนคงที่ และทุนแปรผันแล้ว การดำเนินกิจการโรงเรียนกวดวิชายังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก เช่น ค่าสาธารณูปโภค เป็นต้น

4.3 กระบวนการผลิตการเรียนการสอน

การสอนกวดวิชาเป็นการสอนเฉพาะอย่างที่อิงกับหลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ฉะนั้นผู้ผลิตการเรียนการสอนจึงไม่จำเป็นต้องคิดหลักสูตรขึ้นมาใหม่ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การเรียนการสอนกวดวิชาจะสอนเหมือนกับโรงเรียนในระบบปกติ สิ่งที่แตกต่างอย่างสำคัญจากการเรียนในโรงเรียนปกติก็คือ วิธีการสอนที่เน้นความสนุกสนาน ความเป็นกันเอง การท่องจำ และที่สำคัญคือ เน้นวิธีลัดเพื่อสามารถนำไปใช้ในการสอบแข่งขันได้

การผลิตการเรียนการสอนในที่นี้หมายถึง คอร์สเรียนที่เปิดทำการสอน โดยปกติจะแบ่งเป็น 5 ช่วงเวลาเรียน กล่าวคือ 1) การเรียนในภาคปกติภาคเรียนที่ 1 เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน 2) การเรียนในช่วงปิดภาคเรียนเดือนตุลาคม 3) การเรียนในภาคปกติภาคเรียนที่ 2 เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 4) การเรียนเร่งรัดก่อนสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในเดือนมีนาคม และ 5) เป็นการเรียนช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อนในเดือนเมษายน นอกจากนี้การเรียนยังแบ่งเป็นการเรียนในช่วงเย็นวันธรรมดา และการเรียนในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะเห็นได้ว่าการเรียนกวดวิชาในปัจจุบันมีการเรียนการสอนกันตลอดทั้งปี และตลอดเวลาขึ้นอยู่กับความสะดวกและเวลาที่เหมาะสมของผู้บริโภค โดยที่ค่าเล่าเรียนอยู่ระหว่าง 1,500-4,000 บาทต่อคอร์ส

ตารางที่ 4.2 คอร์สเรียน

คอร์สเรียนในภาคเรียนปกติภาคเรียนที่ 1 และ 2 เรียนตอนเย็นวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 16.30-18.00 น. (มีทั้งหมด 24 คอร์สเรียน ภาคเรียนละ 12 คอร์ส)

ระดับชั้น เรียน	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์
ม. 4	ฟิสิกส์	เคมี	ภาษาอังกฤษ	คณิตศาสตร์	
ม. 5		ฟิสิกส์	คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ	เคมี
ม. 6	เคมี		ฟิสิกส์	ภาษาอังกฤษ	คณิตศาสตร์

คอร์สเรียนในภาคเรียนปกติภาคเรียนที่ 1 และ 2 เรียนวันเสาร์-วันอาทิตย์
(มีทั้งหมด 24 คอร์สเรียน ภาคเรียนละ 12 คอร์ส)

ระดับชั้น เรียน	วันที่เรียน	8.30-10.00	10.30-12.00	13.00-14.30	15.00-16.30
ม. 4	วันอาทิตย์	เคมี	ฟิสิกส์	คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ
ม. 5	วันอาทิตย์	ฟิสิกส์	เคมี	ภาษาอังกฤษ	คณิตศาสตร์
ม. 6	วันเสาร์	ฟิสิกส์	เคมี	คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ

คอร์สเรียนช่วงปิดภาคเรียนเดือนตุลาคม และเดือนเมษายน (มีทั้งหมด 24 คอร์สเรียน
เดือนตุลาคม 12 คอร์ส เดือนเมษายน 12 คอร์ส)

ระดับชั้น เรียน	วันที่เรียน	9.00-10.30	11.00-12.30	13.30-15.00	15.30-17.00
ม. 4	จ., พ., ศ.	เคมี	ฟิสิกส์	คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ
ม. 5	อ., พ., ส.	ฟิสิกส์	เคมี	ภาษาอังกฤษ	คณิตศาสตร์
ม. 6	จ., พ., ศ.	ฟิสิกส์	เคมี	คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ

คอร์สเรียนก่อนสอบช่วงเดือนมีนาคม เรียนวันจันทร์-วันอาทิตย์ (มี 4 คอร์ส)

คอร์สเรียนทฤษฎี	8.00-11.00	12.00-15.00	16.00-19.00
	คณิตศาสตร์	ภาษาอังกฤษ	ฟิสิกส์
		เคมี	

สรุปเงินลงทุนที่เป็นทุนคงที่ และทุนแปรผัน รวมถึงคอร์สเรียนทั้ง 5 ช่วงเวลาเรียน (ดังตารางที่4.2) ซึ่งสามารถสรุปเป็นเงินลงทุน และค่าใช้จ่าย รวมถึงรายได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่4.3 เงินลงทุน และค่าใช้จ่ายในการเปิดโรงเรียนกวดวิชา (ทุนคงที่)

รายการ (ทุนคงที่)	จำนวนหน่วย (บาท)
ค่าอาคารสถานที่	2,000,000
ค่าตกแต่งอาคาร	400,000
ค่าครุภัณฑ์สำนักงาน	500,000
เครื่องมือและอุปกรณ์การศึกษา	500,000
รวม	3,400,000

ตารางที่4.4 เงินลงทุน และค่าใช้จ่ายในการเปิดโรงเรียนกวดวิชา (ทุนแปรผัน)

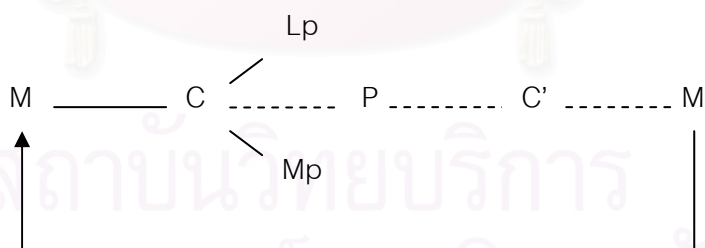
รายการ (ทุนแปรผัน)	จำนวนหน่วย (บาท)	
ผู้จัดการ/ครูใหญ่	12,000 บาทต่อเดือน	144,000 บาทต่อปี
พนักงานธุรการ	8,000 บาทต่อเดือน	96,000 บาทต่อปี
แม่บ้าน	5,000 บาทต่อเดือน	60,000 บาทต่อปี
ครู/อาจารย์	400บาทต่อชั่วโมง	920,000 บาทต่อปี
ค่าสาธารณูปโภค	5,000 บาทต่อเดือน	60,000 บาทต่อปี
รวมทุนแปรผัน		1,280,000 บาทต่อปี

สำหรับรายได้ของการกวดวิชาได้มาจากค่าเรียนที่ผู้บริโภคลงเรียนในแต่ละคอร์สเรียน ในที่นี้สมมติให้ค่าเรียนคอร์สละ 1,500 บาททุกคอร์ส และมีนักเรียนมาเรียนเฉลี่ยคอร์สละ 20 คน เท่ากับในแต่ละปีเจ้าของโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้จะมีรายได้ $1,500 \times 20 \times 76 = 2,280,000$ บาท เมื่อหักออกจากค่าใช้จ่ายที่เป็นทุนแปรผัน และค่าสาธารณูปโภคจะเหลือกำไร หรือมูลค่าส่วนเกิน เท่ากับ $2,280,000 - 1,272,000 = 1,008,000$ บาทต่อปี

จะเห็นได้ว่าจำนวนคอร์สเรียนกวดวิชาเป็นสิ่งที่สัมพันธ์โดยตรงกับการสะสมมูลค่าส่วนเกิน กล่าวคือทั้งจากแรงงานครูอาจารย์ และโดยอาศัยพลังการผลิตหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ

4.4 การสะสมมูลค่าส่วนเกิน และการผลิตซ้ำ

การสะสมทุนหรือมูลค่าส่วนเกินตามทฤษฎีของมาร์กซ์นั้น เกิดจากการขูดรีดพลังแรงงานของแรงงานมนุษย์หรือลูกจ้าง ซึ่งสำหรับโรงเรียนกวดวิชาที่มีการเรียนการสอนเพียงวิชาเดียว และเจ้าของโรงเรียนเป็นผู้สอนนั้น การขูดรีดแรงงานผู้ผลิตตรงส่วนนี้ไม่ชัดเจนเพราะเป็นการขูดรีดแรงงานของผู้ผลิตเอง (ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้เบื้องต้น) แต่โรงเรียนกวดวิชาในลักษณะศูนย์เซ็นเตอร์ การขูดรีดแรงงานเป็นไปตามลักษณะของทฤษฎีมูลค่าส่วนเกิน แม้แรงงานที่ถูกขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจะไม่ใช้ชนชั้นชาวนา และกรรมกรก็ตาม

“พลังแรงงาน” เป็นสินค้าที่มีคุณสมบัติพิเศษคือ มีความแตกต่างกันระหว่างมูลค่าการใช้กับมูลค่าแลกเปลี่ยน มูลค่าแลกเปลี่ยนของพลังแรงงานก็คือค่าจ้าง ส่วนมูลค่าการใช้ของพลังแรงงานคือมูลค่าจริงที่พลังแรงงานนั้นผลิตขึ้นภายในชั่วโมงทำงาน ตามปกติแล้วมูลค่าที่คนงานผลิตขึ้นภายในชั่วโมงทำงานที่กำหนดจะมากกว่ามูลค่าของตัวพลังแรงงานเองนั่นหนึ่ง มูลค่า

สินค้าที่คนงานผลิตให้แก่นายทุนในระบบการผลิตจะมากกว่ามูลค่าค่าจ้าง (หรือมูลค่าของพลังแรงงาน) ที่นายทุนจ่ายให้แก่คนงาน ส่วนต่างดังกล่าวนี้คือ “มูลค่าส่วนเกิน”⁷

การสะสมมูลค่าส่วนเกินระหว่างเจ้าของปัจจัยการผลิตกับแรงงานอื่นๆ นั้น ในโรงเรียนกวดวิชาถือว่ามีความแตกต่างจากการผลิตสินค้าชนิดอื่นตรงที่ พลังแรงงานของครูผู้ผลิตนั้นถือเป็นปัจจัยการผลิตของแต่ละคน แรงงานเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตด้วย กล่าวคือความรู้ที่ติดตัวมา หรือที่เรียกว่า ทุนมนุษย์ ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีใช้ความรู้จะเป็นเจ้าของทุนคงที่ (constant capital) อื่นๆ เช่น อาคารเรียน ห้องเรียน อุปกรณ์การเรียนต่างๆ ฉะนั้นถ้าใครจะได้มา มูลค่าส่วนเกินจากการขูดรีดแรงงานของครูผู้สอน และจากจำนวนนักเรียนที่เข้ามาเรียนกวดวิชาในโรงเรียนนั้นๆ

จากการประมาณค่าใช้จ่ายดังตารางที่ 4.3 และ 4.4 ข้างต้น ทุนคงที่ และทุนแปรผันของโรงเรียนกวดวิชาในปีแรกประมาณ 4.7 ล้านบาท (ทุนคงที่ประมาณ 3.4 ล้านบาท, ทุนผันแปรประมาณ 1.3 ล้านบาท) ส่วนรายรับตลอดทั้งปีประมาณ 2.3 ล้านบาท โดยที่ถ้าสมมติให้มีนักเรียนมาเรียนเพียงร้อยละ 50 ของนักเรียนที่โรงเรียนสามารถรองรับได้ (ในที่นี้คือ 20 คนจากจำนวนนักเรียนเต็ม 40 คน) ซึ่งในปีต่อมาถ้ามีนักเรียนเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75 จะมีรายได้ประมาณ 3.4 ล้านบาท โดยที่ทุนผันแปรยังคงที่อยู่ที่ประมาณ 1.3 ล้านบาท (จำนวนคอร์สเรียน และชั่วโมงการทำงานยังเท่าเดิม) และถ้ามีนักเรียนเรียนเต็มจำนวนคือ ห้องละ 40 คน โรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้จะมีรายได้ประมาณ 4.5 ล้านบาท (จำนวนคอร์สเรียน และชั่วโมงการทำงานยังเท่าเดิม)

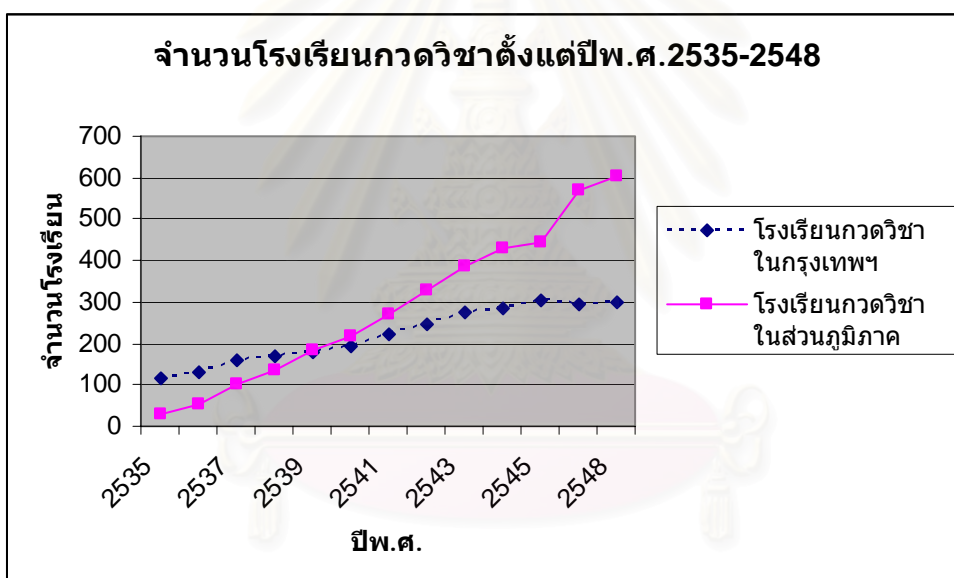
ขณะเดียวกันเมื่อมีการพัฒนาพลังการผลิตในที่นี้คือเทคโนโลยีในการสอนจะทำให้สามารถเพิ่มจำนวนนักเรียนต่อการเรียนการสอนหนึ่งครั้งได้มากขึ้นโดยที่จำนวนคอร์สเรียน และชั่วโมงการทำงานยังเท่าเดิม กล่าวคือ ถ้าเป็นการเรียนการสอนโดยใช้ปากเปล่าอาจจะสามารถสอนนักเรียนได้จำนวน 40 คน แต่ถ้าเริ่มมีการใช้โทรทัศน์วงจรปิดจะทำให้สามารถสอนนักเรียนได้หลักร้อยละคน ซึ่งในปัจจุบันมีการเทคโนโลยีอย่างอื่นเข้ามาช่วยในการผลิตการเรียนการสอนด้วย เช่น การอัดดีวีดี การเรียนการสอนผ่านดาวเทียม และผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้ครูอาจารย์คนหนึ่งๆ

⁷ พิเชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 83.

สามารถสอนนักเรียนเพิ่มขึ้นได้เป็นทวีคูณ และทำให้มูลค่าส่วนเกิน หรือกำไรเพิ่มขึ้นตามไปด้วยจากการใช้พลังงานในการผลิตเท่าเดิม

นอกจากนี้ เมื่อมีจำนวนนักเรียนต้องการเรียนมากขึ้น การขยายพื้นที่ หรือสาขาของโรงเรียนจึงเกิดขึ้นตามมา ทำให้การเรียนการสอนต้องมีมาตรฐานเดียวกัน (Standardization) เมื่อเป็นเช่นนี้การผลิตการเรียนการสอนกวดวิชาจึงมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง (Mass Product) อันถือว่าเป็นการผลิตซ้ำการเรียนการสอนเพื่อสะสมทุนหรือมูลค่าส่วนเกินให้เพิ่มขึ้นไปอีกดังจะเห็นว่าแนวโน้มการขยายสาขาโรงเรียนกวดวิชา และการเพิ่มขึ้นของโรงเรียนกวดวิชาที่มีอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากรูปภาพที่ 4.4 ที่แสดงการเพิ่มขึ้นของโรงเรียนกวดวิชาทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง

รูปภาพที่ 4.4 จำนวนโรงเรียนกวดวิชาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535-2548

ที่มา: ดัดแปลงข้อมูลจากตารางที่ 3.4

ในธุรกิจโรงเรียนกวดวิชา การผลิตซ้ำแสดงออกมาในรูปของการขยายสาขาของโรงเรียนกวดวิชาไปตามพื้นที่เป้าหมายที่สำคัญตามจุดต่างๆ ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และหัวเมืองใหญ่ๆ ตามส่วนภูมิภาค ซึ่งคาดหวังว่าจะได้เสียงตอบรับจากนักเรียน และผู้ปกครองจากการเสนอขายบริการการกวดวิชาดังกล่าว และยังมีเสียงตอบรับถึงความต้องการบริการดังกล่าวมากเท่าใด โดยเฉพาะกับโรงเรียนกวดวิชาที่ "ติดตลาด" หรือ "ติดหู" ในบรรดานักเรียนแล้ว ก็ยิ่งเป็นการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาทางอ้อมให้กับโรงเรียนกวดวิชาเหล่านั้น การขยายสาขาเริ่มจากในเขต

กรุงเทพมหานครแล้วขยายออกไปสู่จังหวัดใหญ่ๆ ในประเทศ ตัวเลขที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ของโรงเรียน กวดวิชาในส่วนภูมิภาคชี้ชัดได้ว่าความต้องการสินค้ากวดวิชายังดำเนินไปได้ดีในตลาดนี้

ประเด็นที่น่าสนใจควบคู่ไปคือ ในขณะที่มีการขยายสาขาออกไปในเชิงปริมาณ โรงเรียน กวดวิชา ก็พยายามพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของตนเองอยู่เสมอ มีการดึงเอาเทคโนโลยี สารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนการให้บริการ เช่น เอสเอ็มเอส และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อ เป็นการดึงดูดนักเรียน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับโรงเรียนกวดวิชาว่ามีความกระตือรือร้น มี คุณภาพได้มาตรฐาน ทันสมัยเข้ากับโลกยุคปัจจุบัน ภาพลักษณ์ตามสื่อต่างๆ พร้อมๆ กับคำบอก เล่าปากต่อปากจากเพื่อนนักเรียนในเรื่องคุณภาพของโรงเรียนกวดวิชาได้กลายเป็นกลยุทธ์ทาง การตลาดที่ทำให้โรงเรียนกวดวิชาสามารถขยายสาขาออกไปได้อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการผลิต ซ้ำในตัวโรงเรียนกวดวิชาเพื่อสะสมทุน หรือกำไรต่อไป

การผลิตซ้ำการกวดวิชาเพื่อกำไรนั้นสามารถทำได้หลายทาง เช่น การใช้เทคโนโลยีที่ ทันสมัย การจัดหลักสูตรการเรียน เวลาเรียน และสถานที่เรียนเพื่อตอบสนองต่อให้นักเรียนให้ได้มาก ที่สุด ซึ่งการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารสมัยใหม่ยังเป็นการผลิตซ้ำการสะสมทุนได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น การหารายได้ผ่านเทคโนโลยีเอสเอ็มเอส อันเป็นผลสืบเนื่องจากเทคโนโลยีการ สื่อสารที่ก้าวไกล ทำให้มีรูปแบบใหม่ๆ ของการกวดวิชาขึ้น ซึ่งการส่งข้อมูลผ่านทางเอสเอ็มเอส นั้นจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดมีการกวดวิชาผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารทางนี้ขึ้น โดยวิชาที่ทำ การสอนผ่านทางเอสเอ็มเอสนั้น มีอยู่ด้วยกัน 5 วิชาคือ วิชาภาษาไทย, วิชาสังคม (2 วิชานี้ส่ง ข้อความ (ทำการสอน) โดยอาจารย์คนเดียวกัน), วิชาภาษาอังกฤษ, วิชาคณิตศาสตร์ และวิชา ชีววิทยา โดยในแต่ละวันจะส่งข้อความให้จำนวน 4 ข้อความต่อ 1 วิชา ค่าใช้จ่ายในการเรียนกวด วิชาแบบนี้อยู่ที่วิชาละ 39 บาทต่อเดือน ถ้าสมัครครบทั้ง 5 วิชาจะเสียค่าใช้จ่ายเพียง 165 บาท ยกเว้นผู้ที่ใช้บริการโทรศัพท์ในเครือข่ายของ บริษัทโทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น (DTAC) ที่ จะต้องจ่ายค่าบริการตามที่เป็นจริงคือ 195 บาทต่อเดือน

ซึ่งจากการที่ผู้ศึกษาทดลองเปิดใช้บริการการส่งข้อความผ่านทางด้านนี้ พบว่าการส่ง ข้อความ 4 ข้อความต่อ 1 วิชานั้นแท้ที่จริงแล้ว ข้อความที่ได้รับแบบจบความมีเพียง 2 ข้อความ (การรับเอสเอ็มเอส 2 ครั้ง จึงจะได้ใจความครบถ้วน) เท่ากับว่าใน 1 วันจะมีข้อความที่เป็นความรู้ เพียง 2 ประโยค และใน 1 เดือนจะมีข้อความกวดวิชาในแต่ละวิชาเพียง 60 ประโยคเท่านั้น ซึ่งการ เรียนกวดวิชาผ่านทางเทคโนโลยีสื่อสารชนิดนี้ต้องมีค่าใช้จ่ายแรงงานของครูอาจารย์ผู้สอนเพิ่มขึ้นแต่

อย่างไรก็ตาม อาศัยเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยขึ้นจัดเก็บความรู้ที่อยู่ในตัวครูอาจารย์ผู้สอน แล้วส่งต่อมายังผู้เรียนหรือผู้บริโภคอีกต่อหนึ่ง

นอกจากอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านทางเอสเอ็มเอสแล้ว ยังมีแนวคิดที่ใช้เทคโนโลยีอื่นๆ ในการสะสมทุนหรือกำไรผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น แนวคิด pre-entrance ผ่านอินเทอร์เน็ต ของสมาคมโรงเรียนกวดวิชาในยุค อาจารย์สมัย เหล่าวานิชย์เป็นนายกสมาคม โดยเอาข้อสอบเอ็นทรานซ์ทุกวิชาใส่ลงในอินเทอร์เน็ต แล้วให้นักเรียนเข้าไปทำข้อสอบจริงๆ โดยมีการจับเวลาแบบเหมือนจริงด้วย ซึ่งจะต้องเสียค่าบริการ 20-30 บาทต่อครั้ง⁸ ขณะเดียวกันบริษัทสยามมิโซ จำกัด ได้พัฒนาเว็บไซต์ชื่อ www.testbyonline.com ซึ่งจัดทำเนื้อหาและบททดสอบออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ตขึ้น⁹ โดยให้สมาชิกเข้ามาลงทะเบียนและสามารถทำข้อสอบหรือทบทวนบทเรียนผ่านอินเทอร์เน็ตได้เป็นเวลา 1 ปี ค่าลงทะเบียนเรียนวิชาละ 150 บาท อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้สำรวจเว็บไซต์นี้ และไม่พบว่ามีการดำเนินงานด้านธุรกิจอยู่ แต่ปรากฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อเทคโนโลยีหรือพลังการผลิตพัฒนามากขึ้น ช่องทางที่ครูอาจารย์ผู้สอนกวดวิชา หรือนักธุรกิจด้านอื่นๆ จะหากำไรจากการเรียนการสอนกวดวิชา ก็ทำได้ง่ายขึ้น

ขณะเดียวกันกลุ่มธุรกิจอื่นๆ ทั้งที่ทำการผลิตสินค้าทางด้านการศึกษา และไม่ได้ทำธุรกิจกวดวิชาต่างหาช่องทางทำกำไรให้กับธุรกิจของตนโดยการอิงกับการกวดวิชา หรือร่วมมือกับครูอาจารย์โรงเรียนกวดวิชาจัดกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียนกวดวิชาขึ้น เช่น

บริษัทเอเชียฮอนด้า มอเตอร์ จัดกิจกรรมให้ความรู้เทคนิคในการเตรียมตัวและเตรียมความพร้อมเพื่อสอบเอ็นทรานซ์ ชื่อ “เคล็ดลับพิชิตเอ็นทรานซ์ 2004” โดยเชิญอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิมาสอน เช่น จากโรงเรียนกวดวิชาPEP และโรงเรียนกวดวิชาโฮมอิงลิช¹⁰

โรงเรียนกวดวิชาPEP ร่วมกับบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด เปิดบริการ “เอ็ดดูเคชั่น ออนไลน์บายส์” คือให้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้เพื่อเข้าไปดูข้อมูล ราคาเหมาจ่ายรายเดือน 40 บาท¹¹

⁸ ผู้จัดการรายวัน, 1 กันยายน 2543: หน้า 7.

⁹ ประชาชาติธุรกิจ, 21 พ.ค. 2544: หน้า 26.

¹⁰ แนวหน้า, 6 มีนาคม 2547: หน้า 14.

¹¹ กรุงเทพธุรกิจ, 3 มีนาคม 2547: หน้า 1,4.

บริษัท ปีลิงค์ มีเดีย จำกัด ทำการแพร่ภาพรายการผ่านโทรทัศน์วงจรปิดของโรงเรียนกวดวิชา เพราะว่าโรงเรียนกวดวิชาใช้โทรทัศน์วงจรปิดในการสอนอยู่แล้ว โดยทำการแพร่ภาพรายการกับโรงเรียนกวดวิชา 8 แห่งด้วยกัน คือ เคมี.อู๋, Ac'cess, Applied Physics, JIA, Da'vance, อ.สมัย, นีโอ ฟิสิกส์ และ En'concept ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้มีสาขาอยู่กว่า 70 สาขาทั่วประเทศ และมีเครื่องรับโทรทัศน์กว่า 1,725 เครื่อง ซึ่งมีเด็กนักเรียนที่มาเรียนในโรงเรียนเหล่านี้รวมกันประมาณ 150,000 คนต่อสัปดาห์ ทำให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้ดูรายการของบริษัทปีลิงค์ มีเดีย จำกัด ซึ่งมีธุรกิจอื่นๆ เข้ามาเป็นสปอนเซอร์ให้กับรายการ edutainment เยอะ¹²

บริษัททรูมูฟได้ทำโครงการขยายความรู้วิทยาศาสตร์ด้วยการใช้ระบบดาวเทียมและเคเบิลทีวี เพื่อที่จะสามารถเรียนที่บ้านได้ โดยร่วมกับโรงเรียนกวดวิชาอาจารย์เจี๋ย¹³

บริษัท ซินวัตรแซทเทลไลท์ จำกัด (มหาชน) เข้าร่วมโครงการ “แบนด์ซัมเมอร์แคมป์” ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบริษัท เซเรบอส (ประเทศไทย) จำกัด ทำการถ่ายทอดสัญญาณภาพการเรียนการสอนจากศูนย์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปยังศูนย์การศึกษาที่เข้าร่วมโครงการในเขตภูมิภาค คือ มหาวิทยาลัยนเรศวร, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รวมทั้งโรงเรียนศูนย์อบรมคอมพิวเตอร์ บีซีซี อีก 17 แห่งทั่วประเทศ โดยเสียค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนเรียนผ่านดาวเทียมในราคา 900 บาท¹⁴ สำหรับโครงการ “แบนด์ ซัมเมอร์แคมป์” มีธุรกิจอื่นๆ ให้การสนับสนุนอีก เช่น เป๊ปซี่, โทรทัศน์สีเอ็นไอซี, โอวัลติน, คอนแทคเลนส์ BAUSCH & LOMB และเซสเตอร์กริลล์¹⁵

หนังสือพิมพ์มติชนร่วมกับโรงเรียนกวดวิชาแม็ค จัดติวเอนทรานซ์ ผู้เข้าร่วมต้องชำระเงิน 200 บาทต่อการเรียน 4 วิชา ณ อิมพีเรียล ลาดพร้าว และฟิวเจอร์พาร์ค บางแค¹⁶

โครงการ “จุดประกายเอนทรานซ์” ของนิตยสารจุดประกายEnt ในเครือเนชั่นจัดโครงการ “แคมป์พี่สอนน้อง” ณ อาคารเนชั่นทาวเวอร์ ถนนบางนา-ตราด กม. 4.5¹⁷

¹² โฟสต์ทูเดย์, 25 ส.ค. 2546: หน้า b2.

¹³ สยามรัฐ, 20 ก.พ. 2550: หน้า 26.

¹⁴ ประชาชาติธุรกิจ, 26 กุมภาพันธ์ 2541: หน้า 23.

¹⁵ ประชาชาติธุรกิจ, 9 สิงหาคม 2541: หน้า 19.

¹⁶ มติชน, 2 สิงหาคม 2541.

¹⁷ กรุงเทพธุรกิจ, 11 กันยายน 2541: หน้า ๖6.

จะเห็นได้ว่ากลุ่มธุรกิจส่วนใหญ่ที่เข้ามาดำเนินกิจการนั้น เป็นกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่อาศัยเทคโนโลยีอันทันสมัยเป็นหลัก รวมถึงสื่อหนังสือพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ในเครือมติชน หนังสือพิมพ์ในเครือเนชั่น เป็นต้น

4.4.1 ตัวอย่างการสะสมทุนของโรงเรียนกวดวิชา

การเลือกตัวอย่างการสะสมทุนของโรงเรียนกวดวิชานั้นอยู่บนหลักการ 2 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องการศึกษาพัฒนาการ และการดำรงอยู่ รวมถึงกระบวนการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชา ทำให้จำเป็นต้องเลือกตัวอย่างโรงเรียนกวดวิชาที่เปิดมานาน และเห็นพัฒนาการการปรับตัว รวมถึงรูปแบบของโรงเรียนกวดวิชาที่แปรเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา ประการที่สอง จากการที่โรงเรียนกวดวิชาถูกประกาศห้ามมิให้มีการจัดตั้งเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ในปีพ.ศ. 2512 ซึ่งประกาศฉบับดังกล่าวถูกยกเลิกในปีพ.ศ. 2534 ทำให้เป็นที่สนใจว่าโรงเรียนกวดวิชาทั้งที่จัดตั้งก่อน และหลังปีพ.ศ. 2534 ที่ยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมีรูปแบบ และการปรับตัวอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ขณะเดียวกันโรงเรียนกวดวิชาที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2530 ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในรูปแบบของโรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ และขยายสาขาไปตามจุดชุมชนต่างๆ ทำให้เห็นว่า การกวดวิชาได้กลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับสินค้าชนิดอื่นๆ เพราะมีการผลิต การรักษามาตรฐาน และรวมถึงการทำการตลาดไม่ต่างกับสินค้าในระบบตลาดทั่วไป

จากหลักการ 2 ประการข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้เลือกตัวอย่างของโรงเรียนกวดวิชาดังนี้

- 1) โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษอาจารย์เกริก ซึ่งปัจจุบันได้กลายมาเป็นมหาวิทยาลัยเกริก
- 2) โรงเรียนกวดวิชาบริเวณสามแยกคลองเตย ซึ่งปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยกรุงเทพ 3) โรงเรียนกวดวิชาแม็ค ที่เปิดดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ. 2517 และต่อมามีการขยายแฟรนไชส์ รวมถึงขยายกิจการไปดำเนินการเกี่ยวกับหนังสือประกอบการเรียน 4) โรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ ฟิสิกส์ที่มีการเรียนการสอนรุ่นหนึ่งถ่ายทอดมายังรุ่นลูก และ 5) โรงเรียนกวดวิชาเคมียู.อี ที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงที่สุดในปัจจุบัน

1. โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษอาจารย์เกริก¹⁸

โรงเรียนภาษาและวิชาชีพ คือชื่ออย่างเป็นทางการของโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษอาจารย์เกริก หรือที่รู้จักกันในนามโรงเรียนอาจารย์เกริก โรงเรียนแห่งนี้ก่อตั้งโดย เกริก มังคละพฤกษ์ กับ นาง สุวรรณี (กอวัฒนา) มังคละพฤกษ์ ณ อาคาร ก. ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร เมื่อปีพ.ศ. 2495 เป็นโรงเรียนที่มุ่งเน้นสอนวิชาภาษาอังกฤษ รวมถึงกวดวิชาภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสอบไล่ และสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยอาจารย์เกริกเป็นผู้สอนแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งอาจารย์เกริกได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียนราชินี ศึกษาต่อชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 และเข้าศึกษาต่อคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือได้ว่าอาจารย์เกริกเป็นคนที่มีการศึกษาสูงในสมัยนั้น โดยก่อนหน้าที่จะมาเปิดโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ อาจารย์เกริกทำงานทางด้านภาษาอังกฤษมาโดยตลอด เช่น สอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนประชาไทยวิทยาลัย, สอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนซัทธิยานีผดุง, สอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนเขียนนิวาสน์ ตำบลบางลำพู จังหวัดพระนคร, ทำงานที่สำนักงานแกลงข่าวอังกฤษ (BRITISH COUNCIL) เป็นต้น หลังจากนั้นจึงมาเปิดโรงเรียนอาจารย์เกริกขึ้น

ต่อมาในปีพ.ศ.2504 โรงเรียนได้เริ่มปรับตัว และขยายการเรียนการสอนจากเดิมที่มีการเรียนการสอนเพียงวิชาเดียวคือ วิชาภาษาอังกฤษ โดยเพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอนในแผนกบริหารธุรกิจและการเลขานุการ ซึ่งกำหนดรับนักเรียนที่จบ ม.ศ.5 (ม.8) เข้าศึกษาต่อในหลักสูตร 3 ปี ในปี พ.ศ. 2507 ได้เริ่มจัดหลักสูตรอีกระดับหนึ่ง โดยรับนักเรียนที่จบ ม.ศ.3 หรือ ม.6 (ในปัจจุบันเรียกว่า "ม.3") เข้า ศึกษาต่อในหลักสูตรอาชีวศึกษาชั้นสูง

พ.ศ. 2508 โรงเรียนภาษาและวิชาชีพได้ย้ายไปดำเนินการที่ ต.บางด้วน อ.เมือง จ.สมุทรปราการ และในปี พ.ศ.2509 ได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า "โรงเรียนเกริกวิทยาลัย" โดยได้ขยายการรับนักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าเรียนหลักสูตรอาชีวศึกษา ซึ่งช่วงนี้จากโรงเรียนกวดวิชาภาษาอังกฤษได้กลายมาเป็นโรงเรียนประเภทอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม เน้นในด้านภาษาต่างประเทศ และวิชาชีพต่างๆ เช่น พิมพ์ดีด และการบัญชี พ.ศ.2525 โรงเรียนได้ขยายการศึกษา ถึงขั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สายวิชาบริหารธุรกิจ

¹⁸ รวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเกริก www.krirk.ac.th

เมื่อรัฐอนุญาตให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดตั้งวิทยาลัยเอกชน ในปี พ.ศ. 2512 ซึ่งอนุญาตให้ภาคเอกชนจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โรงเรียนเกริกวิทยาลัยจึงได้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งเป็นวิทยาลัยเอกชนโดยใช้ชื่อว่า "วิทยาลัยเกริก" ในปี พ.ศ.2513 ซึ่งการบริหารงานจะแยกจากโรงเรียนเกริกวิทยาลัย ทำให้ในทศวรรษ 2510 โรงเรียนอาจารย์เกริกได้ขยายการเรียนการสอนออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับอาชีวศึกษา และระดับวิทยาลัย ต่อมาวิทยาลัยเกริกได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก) ในปีพ.ศ.2530 และได้รับการจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2538

2. โรงเรียนกวดกรุงเทพ¹⁹

มหาวิทยาลัยกรุงเทพเป็นมหาวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่งที่มีต้นกำเนิดมาจากการเป็นโรงเรียนกวดวิชา เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเกริกที่เริ่มมาจากโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ แต่การเกิดขึ้นของโรงเรียนกวดวิชากรุงเทพนั้นแตกต่างจากโรงเรียนอาจารย์เกริก เพราะโรงเรียนอาจารย์เกริกเข้ากับลักษณะของธุรกิจครอบครัวที่ดำเนินกิจการเองโดยใช้แรงงานภายในครอบครัว ก่อนที่จะขยายกิจการและมีการจ้างงานเกิดขึ้น แต่โรงเรียนกวดวิชากรุงเทพ เป็นการลงทุนของนายทุนโดยจ้างครูอาจารย์ผู้มีความชำนาญในการสอนมาดำเนินกิจการ โดยทุนของโรงเรียนกวดวิชากรุงเทพมาจากตระกูลโอสถานุเคราะห์ และบูรณธินิต ทุนเริ่มแรกในการดำเนินการของโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้คือ 40,000 บาท แบ่งเป็นค่าเช่าอาคารล่วงหน้าจำนวน 35,000 บาท และค่าเช่ารายเดือนเดือนละ 3,500 บาท โรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้เปิดดำเนินการสอนในปีพ.ศ. 2505 ตั้งอยู่บริเวณสามแยกคลองเตย²⁰

ครูอาจารย์ที่กลุ่มตระกูลทั้ง 2 ว่าจ้างมานั้น เป็นครูอาจารย์จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาทิเช่น อาจารย์เจริญ คันธวงศ์, อาจารย์จรูญ สุภาพ, อาจารย์รักษ์เจริญอักษร และอาจารย์วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ เป็นต้น โดยโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้เปิดสอนกวดวิชาภาษาอังกฤษ และสอนกวดวิชาเพื่อสอบไล่ มศ.5 สอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดสอน

¹⁹ ที่ใช้ชื่อโรงเรียนกวดวิชากรุงเทพนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เพราะจากการอ่านเอกสาร และสัมภาษณ์ดร.เจริญ คันธวงศ์ ไม่พบว่าโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้ชื่อว่าอะไร

²⁰ หนังสือที่ระลึก 30 ปีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ 2535, หน้า 48.

ตอนเย็นหลังเลิกงานระหว่างเวลา 17.00 - 20.00 น. และวันเสาร์/อาทิตย์ระหว่างเวลา 9.00 - 15.00 น.²¹ โดยเก็บค่าเล่าเรียนชั่วโมงละ 5-6 บาท ซึ่งในขณะนั้นมีการประชาสัมพันธ์โดยทำใบปลิวแจกบนรถเมล์ และตามสี่แยกต่างๆ²²

อย่างไรก็ตามโรงเรียนกวดวิชาเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการสะสมทุนผ่านการศึกษา เพราะในปีถัดมาโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้ได้เปิดทำการ และกลุ่มทุนเดิมได้มาเปิดโรงเรียนไทยเทคนิคโดยมีอาจารย์เจริญ คันธวงศ์ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ใหญ่ ซึ่งขณะนั้นอาจารย์เจริญได้รับเงินเดือนจากการเป็นอาจารย์สอนที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเดือนละ 1,750 บาท แต่ถูกเสนอให้ออกจากจุฬฯ โดยกลุ่มทุนเสนอเงินเดือนในอัตราใหม่ให้เดือนละ 5,000 บาท มีบ้านพักในโรงเรียน 1 หลัง ราคาประมาณ 120,000 บาท มีรถยนต์ประจำตำแหน่ง 1 คัน ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆทางมหาวิทยาลัยออกให้หมด เช่นเป็นสมาชิกสโมสรโรตารี เล่นกอล์ฟ เป็นต้น ซึ่งต่อมาโรงเรียนแห่งนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยไทยเทคนิคในปลายปีเดียวกันนั้น และอีก 2 ปีต่อมาคือปีพ.ศ. 2508 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น วิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งการดำเนินงานของวิทยาลัยกรุงเทพนั้นจะตั้งผู้มีอำนาจทางการเมือง และหรือบุคคลชั้นสูงเข้ามามีส่วนร่วมในวิทยาลัย เช่น เทียนจอมพลประภาส จารุเสถียรมาเป็นนายกสภาทิตติมศักดิ์ เทียนพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์มาเป็นนายกสภามหาวิทยาลัย เป็นต้น

ปีพ.ศ. 2512 ในยุครัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ตรากฎหมายและประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชนพุทธศักราช 2512 ขึ้นเป็นฉบับแรก อันเป็นการรับรองสถานภาพของวิทยาลัยเอกชนอย่างเป็นทางการ ซึ่งขณะนั้นมีวิทยาลัยทั้งสิ้น 6 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยการค้า วิทยาลัยไทยสุริยะ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และวิทยาลัยพัฒนา ต่อมาในปีพ.ศ. 2527 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มีมติให้วิทยาลัยเอกชนที่มีความพร้อมเปลี่ยนฐานะเป็นมหาวิทยาลัยได้ วิทยาลัยกรุงเทพ จึงได้กลายมาเป็นมหาวิทยาลัยกรุงเทพในปีดังกล่าว²³

²¹ สัมภาษณ์ทางอีเมล เจริญ คันธวงศ์, อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 28 เมษายน 2550.

²² หนังสือที่ระลึก 30 ปีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ 2535, หน้า 48.

²³ เรื่องเดียวกัน.

3. โรงเรียนกวดวิชาแม็ค

โรงเรียนกวดวิชาแม็คก่อตั้งในปีพ.ศ. 2517 โดยพีระ พนาสุภาน ในนาม “คณะนิสิตบัณฑิต” ได้รวบรวมกลุ่มเพื่อน รุ่นพี่ และรุ่นน้องคณะต่างๆ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วยกันเปิดสอนกวดวิชาให้กับน้องๆ เพื่อเตรียมสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ในปีต่อมา “คณะนิสิตบัณฑิต” ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “Modern Academic Center” หรือเรียกย่อๆ ว่า แม็ค และเปิดสอนกวดวิชา โดยมุ่งเน้นเรื่องการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่านักเรียนที่มาเรียนกวดวิชาที่แม็ค ต่างก็ประสบความสำเร็จและสมหวังสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้เป็นจำนวนมาก แม็คจึงเป็นโรงเรียนกวดวิชาที่ทำสถิติที่มีนักเรียนสมัครเรียนสูงสุดในเวลานั้นคือมากกว่า 20,000 คนต่อปี เพราะโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้ เป็นโรงเรียนกวดวิชาแห่งแรกๆ ที่มีระบบการเรียนที่พร้อมด้วยเอกสารประกอบการเรียนที่สมบูรณ์ นักเรียนไม่ต้องพะวงกับการจด ทำให้ตั้งใจฟังการสอนให้เข้าใจได้อย่างเต็มที่²⁴

ปี พ.ศ.2520 โรงเรียนกวดวิชาแม็คได้ขยายกิจการที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนกวดวิชา โดยได้ก่อตั้งสำนักพิมพ์แม็คขึ้นเพื่อผลิตวารสารแม็ค และหนังสือคู่มือประกอบการเรียนสำหรับใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียน ปี พ.ศ.2532 โรงเรียนแห่งนี้ได้เริ่มก้าวสู่การผลิตหนังสือแบบเรียนโดยเริ่มจากหนังสือเรียนสายอาชีพทั้งระดับ ปวช. และ ปวส. หนังสือตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อมาในปี 2539 โรงเรียนกวดวิชาแม็ค (MAC) ในนามบริษัท โมเดิร์น อคาเดมิค เซ็นเตอร์ จำกัด เริ่มขายแฟรนไชส์โรงเรียนกวดวิชาครั้งแรก โดยค่าใช้จ่ายเบื้องต้นในการซื้อแฟรนไชส์โรงเรียนกวดวิชาแม็คประมาณ 200,000 บาท โดยแบ่งเป็นค่าธรรมเนียมแรกเข้า 50,000 บาท ค่าสิทธิ์เครื่องหมายการค้า/ค่าบริการ (Franchise Fee) ตลอดอายุสัญญา 3 ปี 150,000 บาท²⁵ และเพียง 2 ปี โรงเรียนกวดวิชาแม็คก็มีสาขาแฟรนไชส์ถึง 42 สาขาทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 จากที่โรงเรียนกวดวิชาแม็คเคยมีสาขาแฟรนไชส์มากถึง 70 สาขาทั่วประเทศ กลับเหลือสาขาเพียง 16 สาขาในปีพ.ศ. 2543²⁶ และในปีพ.ศ. 2548 เหลือสาขาของโรงเรียนกวดวิชาแม็คเพียง 3 สาขา ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนกวดวิชาแม็คยังคงขายแฟรนไชส์อยู่ แต่เปลี่ยนรูปแบบใหม่ให้มีสอดคล้องต่อความต้องการของตลาดมากขึ้น โดยปรับเปลี่ยนเป็นระบบแฟรนไชส์แบบ 3 in 1 คือ มีมุมขายหนังสือ (MAC Books), มุมเล่นอินเทอร์เน็ต และห้องเรียนกวดวิชา ซึ่งต้องจ่ายค่าแฟรนไชส์ 500,000 บาท ซึ่งผู้ที่ลงทุนต้องมี

²⁴ http://www.maceducation.com/fan_mc/fc8.doc, 2 พ.ศ. 2550.

²⁵ <http://www.thaismecenter.com/board/fr/data/0001.html>, 12 ก.พ. 2550.

²⁶ ประชาชาติธุรกิจ 17 ก.พ. 2543.

เงินทุนประมาณ 2,500,000 บาท ปัจจุบันธุรกิจหลักของโรงเรียนกวดวิชาแม็ค คือ การผลิตคู่มือและตำราการเรียนการสอนในทุกๆระดับชั้นของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. โรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์

โรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์ เริ่มเปิดทำการสอนครั้งแรกปีพ.ศ. 2520 โดยใช้ชื่อว่า PACS สอนโดยอาจารย์ช่วง ทมทิตขงค์ อดีตอาจารย์สอนฟิสิกส์ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ซึ่งในช่วงแรกของการดำเนินการเรียนการสอนนั้น ได้เข้าพื้นที่ของโรงเรียนพาณิชย์การเจ้าพระยา สอนอยู่ที่แห่งนี้ประมาณ 1 ปี เจ้าของที่ก็เอาที่ดิน อาจารย์ช่วงจึงได้ย้ายมาสอนอยู่ที่โรงเรียนกิตติคุณวิทยา ซึ่งเปิดพื้นที่ให้สอนกวดวิชาได้ในตอนเย็น สอนอยู่ที่แห่งนี้ประมาณ 10 ปี จนมีการขายสถานที่ให้กับบริษัท Honda อาจารย์ช่วงจึงย้ายโรงเรียนมาเปิดสอนที่สยามสแควร์ซอย 2 จนปัจจุบันได้ย้ายมาสอนที่สยามสแควร์ซอย 6 เมื่อปีพ.ศ. 2541²⁷

จุดพลิกผันของโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์อยู่ที่ เมื่อนายแพทย์ประกิตเฒ่า ทมทิตขงค์ ลูกชาย เรียนจบแพทย์จากศิริราชในปี พ.ศ.2535 ได้เข้ามาช่วยสอนวิชาฟิสิกส์ในวันเสาร์และอาทิตย์ ส่วนวันธรรมดา นายแพทย์ประกิตเฒ่าจะทำงานสำนักงานอนามัยกรุงเทพมหานคร จนช่วงหนึ่งที่โรงเรียนแอฟพลายด์ฟิสิกส์เกิดปัญหาขาดแคลนอาจารย์สอน ทำให้โรงเรียนไม่สามารถทำกิจการต่อไปได้ นายแพทย์ประกิตเฒ่าจึงตัดสินใจลาออกจากราชการเพื่อไปช่วยคุณพ่อสอนหนังสือ เพราะขณะนั้นครอบครัวทมทิตขงค์มีหนี้สินนับล้านบาท

หลังจากนั้นจากโรงเรียนกวดวิชาที่มีนักเรียนไม่กี่ร้อยคน กลับมีนักเรียนเข้าศึกษาเพิ่มขึ้นมากกว่า 50,000 คนต่อปีในปีพ.ศ. 2542 ประเด็นสำคัญที่ทำให้โรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้มีนักเรียนมาเรียนกันจำนวนมาก เนื่องจากนายแพทย์ประกิตเฒ่ามีวิธีการสอนที่ทำให้เด็กเข้าใจ ไม่เครียด และมีสูตรลัดเพื่อนำไปใช้ในการสอบเข้าศึกษาต่อได้ ต่อมานายแพทย์ประกิตเฒ่าได้ขยายสาขาไปแถวงามวงศ์วานตรงข้ามเดอะมอลล์ งามวงศ์วาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาขาที่ประสบความสำเร็จที่สุด จากนั้นได้มาขยายสาขาไปที่ราชวัตรในปีพ.ศ. 2544 พร้อมกับสาขาที่จังหวัดขอนแก่น เชียงใหม่ และหาดใหญ่ จนถึงปี 2545 ได้ขยายสาขาไปที่วงเวียนใหญ่ ปัจจุบันโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์มีสาขาทั่วทั้งประเทศ 16 สาขา²⁸ โดยมีสาขาในกรุงเทพมหานคร 5 สาขา และต่างจังหวัดอีก 11 สาขา

²⁷ <http://www.dek-d.com/content/view.php?id=129>, 9 ก.พ. 2550.

²⁸ โปรดดูรายละเอียดสถานที่ตั้งสาขาได้ในตารางที่ 4.5

นอกจากนี้ทางโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงคอร์สเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จากเดิมที่โรงเรียนมีคอร์สเรียนเพียง 4 คอร์ส คือ คอร์ส Basic คอร์ส พื้นฟูความรู้พื้นฐาน คอร์ส Entrance และคอร์ส เก็งข้อสอบ กลับเพิ่มคอร์สเรียนอย่างหลากหลาย และแยกย่อยเป็นรายวิชามากขึ้น ขณะเดียวกันโรงเรียนกวดวิชาแอปพลายด์ ฟิสิกส์ยังได้พิมพ์ตำราเรียนออกจำหน่าย โดยปัจจุบันสำนักพิมพ์ไฮเอดพับลิชชิง เป็นผู้ดำเนินการจัดพิมพ์ และจัดจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีบริการการสมัครเรียนผ่านระบบธนาคารได้ทุกสาขาทั่วประเทศ อันเป็นการเปิดช่องทางให้ผู้ซื้อสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้น

5. โรงเรียนกวดวิชาเคมี.อู๋ (โรงเรียนวรรณสรณ์ธุรกิจ)

โรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้มีนายอนุสรณ์ และนางอุไรวรรณ ศิวะ เป็นเจ้าของ โดยนางอุไรวรรณ หรืออาจารย์อุ๋เป็นผู้ทำการสอนกวดวิชาเคมี และนายอนุสรณ์ผู้เป็นสามีนั้นทำหน้าที่ในการบริหารโรงเรียนกวดวิชา ทั้งคู่เป็นอาจารย์ในโรงเรียนรัฐบาลด้วยกัน โดยตำแหน่งสุดท้ายของนายอนุสรณ์ก่อนลาออกจากราชการ คือตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ส่วนอาจารย์อุ๋นั้นเคยรับราชการครูอยู่ที่โรงเรียนสตรีศรีนครปฐมบัพัตราพิทย (พ.ศ.2526 – พ.ศ.2532) และโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย (พ.ศ.2532 – พ.ศ.2537)

อาจารย์อุ๋เริ่มสอนกวดวิชาเคมีในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโทในปี พ.ศ.2525 เพื่อเป็นงานพิเศษ และเริ่มสอนกวดวิชาที่บ้านตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 ในช่วงหลังจากเลิกงานประจำ จากนั้นมีจำนวนนักเรียนมาเรียนมากขึ้นจึงมาซื้อตึกแถวที่สะพานควายเพื่อเปิดโรงเรียนในปีพ.ศ. 2532 ซึ่งถือเป็นสถานที่สอนโรงเรียนกวดวิชาเต็มรูปแบบแห่งแรกของอาจารย์อุ๋ หลังจากนั้นได้มีการขยายสาขาไปทั่วทั้งกรุงเทพมหานคร และภูมิภาค ปัจจุบันมีสาขาทั้งสิ้น 17 สาขา ดังนี้

ปีพ.ศ.	สาขา	ปีพ.ศ.	สาขา
2532	สะพานควาย	2543	หาดใหญ่
2539	บางกะปิ	2546	พิษณุโลก
2539	วิสุทธิกษัตริย์	2546	นครราชสีมา
2540	นนทบุรี	2546	สุราษฎร์ธานี
2541	สยามสแควร์	2546	ภูเก็ต
2541	วงเวียนใหญ่	2550	นครสวรรค์
2542	ชลบุรี	2550	อุบลราชธานี
2543	เชียงใหม่	2550	นครศรีธรรมราช
2543	ขอนแก่น		

4.4.2 สรุป และวิเคราะห์ตัวอย่างการศึกษา

จากตัวอย่างโรงเรียนกวดวิชาทั้ง 5 โรงเรียนข้างต้น สามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้เป็น 2 ช่วงเวลา กล่าวคือ ช่วงแรกโรงเรียนกวดวิชาก่อนทศวรรษ 2530 ได้แก่ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์เกริก โรงเรียนกวดวิชากรุงเทพ และโรงเรียนกวดวิชาแม็ค ช่วงที่สองคือ โรงเรียนกวดวิชาหลังทศวรรษ 2530 ได้แก่โรงเรียนกวดวิชาเคมี.อู๋ และโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์ ซึ่งการจัดโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์ไว้ในช่วงที่สองนั้นเพราะว่าโรงเรียนแห่งนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนหลังจากปีพ.ศ. 2535 ที่นายแพทย์ประกิตเฝ้าเข้ามาดำเนินการสอนอย่างเต็มเวลา แม้ว่าโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้จะเริ่มสอนตั้งแต่ปีพ.ศ. 2520 ก็ตาม

จากการศึกษาพบว่า ในช่วงแรกของโรงเรียนกวดวิชายังมีได้มีลักษณะเป็นธุรกิจที่หวังผลกำไรในระบบทุนนิยมอย่างชัดเจน กล่าวคือ เป็นการเรียนการสอนเพื่อหารายได้เสริมจากอาชีพหลัก อย่างเช่นโรงเรียนกวดวิชากรุงเทพ และเป็นการทำธุรกิจภายในครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อน ดังตัวอย่างของโรงเรียนอาจารย์เกริก และแม็ค อย่างไรก็ตามสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ผู้ที่ทำการสอนกวดวิชานั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ในระดับสูง หรือในระดับอุดมศึกษาแทบทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามโรงเรียนกวดวิชาแม็คถือเป็นโรงเรียนกวดวิชาที่มีพัฒนาการ และการสะสมทุนเพื่อขยายกิจการในธุรกิจกวดวิชาต่อๆ มา ทั้งการขยายสาขาด้วยตัวเจ้าของเอง และการขายแฟรนไชส์ซึ่งถือเป็นโรงเรียนกวดวิชาแห่งแรกที่มีการขายแฟรนไชส์ อย่างไรก็ตามหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 การดำเนินการสอนกวดวิชาของโรงเรียนแห่งนี้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร พิจารณาได้จากจำนวนสาขาที่ลดลง และการที่เจ้าของหันไปเน้นทำธุรกิจการศึกษาอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันแทน โดยเฉพาะธุรกิจตำราแบบเรียน และคู่มือเรียนในระดับชั้นต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนกวดวิชาอาจารย์เกริก และโรงเรียนกวดวิชากรุงเทพ ที่หันไปทำธุรกิจการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

โรงเรียนกวดวิชาหลังทศวรรษ 2530 ถือว่ามีการขยายตัวอย่างมาก เหตุผลประการหนึ่งเพราะรัฐได้เปิดโอกาสให้มีการขึ้นทะเบียนโรงเรียนกวดวิชาให้ถูกต้องตามกฎหมายได้อีกครั้งในปี พ.ศ. 2534 ทำให้โรงเรียนกวดวิชาที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก ขณะเดียวกันโรงเรียนกวดวิชาที่เป็นศูนย์เซ็นเตอร์ที่มีการสอนหลายวิชาได้ลดความสำคัญลง อย่างเช่นในกรณีของโรงเรียนกวดวิชาแม็ค แต่โรงเรียนกวดวิชาที่สอนเพียงวิชาเดียวโดยที่ส่วนใหญ่เจ้าของเป็นผู้สอนเองนั้นกลับได้รับความสนใจจากผู้บริโภคซึ่งเป็นนักเรียนมากกว่า โดยเฉพาะวิชาเคมี และวิชาฟิสิกส์ สามารถกล่าว

ได้ว่า ถูกผูกขาดการเรียนการสอนโดยอาจารย์ผู้ และนายแพทย์ประกิตเฒ่า ซึ่งดูได้จากสาขาที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และมูลค่าทางการตลาดหลายร้อยล้านบาทต่อปี²⁹ ที่สำคัญสาขาของโรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่อย่างโรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ผู้ และโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์ ยังครอบคลุมจุดชุมชนขนาดใหญ่ที่มีประชากร และสถานศึกษาอยู่มากทั่วทั้งเขตกรุงเทพมหานคร และตามหัวเมืองจังหวัดใหญ่ๆ ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดที่มีมหาวิทยาลัยปิดของรัฐตั้งอยู่ เช่น จังหวัดเชียงใหม่, จังหวัดขอนแก่น, จังหวัดอุบลราชธานี, จังหวัดสงขลา เป็นต้น³⁰

นอกจากนี้การที่พลังการผลิต หรือเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาสามารถนำเทคโนโลยีทางการสื่อสาร อาทิเช่น ระบบโทรทัศน์วงจรปิด ระบบการบันทึกแบบดีวีดี ระบบดาวเทียม และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มาช่วยในการเรียนการสอน ทำให้สามารถสะสมกำไร หรือมูลค่าส่วนเกินได้มากขึ้น ทั้งๆ ที่ใช้เวลา และพลังแรงงานในการจัดการเรียนการสอนเท่าเดิม แต่อาศัยเทคโนโลยีเหล่านี้มาช่วยในการผลิตซ้ำสื่อการเรียนอันก่อให้เกิดกำไรอย่างมากมาย ดังจะเห็นได้จากข่าวของโรงเรียนกวดวิชาเคมีอาจารย์ผู้ที่สามารถชนะการประมูลที่ดินขนาด 2-1-37 ไร่ (937 ตร.ว.) พร้อมสิ่งปลูกสร้างเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น บริเวณหัวมุมสี่แยกศรีอยุธยา เขตพญาไท³¹ มูลค่า 256 ล้านบาท

อีกทั้งโรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่ที่มีการเรียนการสอนเพียงวิชาเดียว ยังมีการรวมกลุ่มหรือรวมตัวกันเป็นพันธมิตร กล่าวคือ โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์ผู้จะเป็นผู้ลงทุนในด้านอาคารเรียน³² ส่วนโรงเรียนกวดวิชาที่เป็นพันธมิตรจะเช่าพื้นที่เพื่อสอนวิชาอื่นๆ ที่มีวิชาเคมี รวมถึงมีการทำการตลาดร่วมกัน โรงเรียนกวดวิชาที่อยู่ในกลุ่มของอาจารย์ผู้ เช่น โรงเรียนกวดวิชาอาจารย์สมัย (สอนคณิตศาสตร์), โรงเรียนกวดวิชาAc'cess (สอนวิชาภาษาอังกฤษ) และโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์ เป็นต้น

²⁹ สุรนาท บารมีแสงเพชร, “ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโรงเรียนกวดวิชา เอ-แม็ทส์,” (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 16.

³⁰ คูสาขา และที่ตั้งของโรงเรียนกวดวิชาเคมีอาจารย์ผู้ และโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์ รวมถึงโรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่โรงเรียนอื่นๆ ได้ที่ตาราง 4.5

³¹ ประชาชาติธุรกิจ วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2548, หน้า 1

³² การก่อสร้างอาคารเรียนเอง โดยเจ้าของโรงเรียนเป็นเจ้าของที่ดินและตึกเรียนนั้น แตกต่างอย่างชัดเจนกับโรงเรียนกวดวิชาก่อนทศวรรษ 2530 ที่เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาจะเช่าอาคารเรียนของโรงเรียนในระบบหรือเช่าอาคารพาณิชย์เพื่อทำการสอนกวดวิชา

ตารางที่ 4.5 สาขาและที่ตั้งของโรงเรียนกวดวิชาขนาดใหญ่

โรงเรียนกวดวิชา	งามวงศ์วาน	บางกะปิ	ปิ่นเกล้า	พิวเจอร์พาร์ค รังสิต	เอกวราษ	ราชวัตร	วิสุทธิเกษศริย์	วงเวียนใหญ่	สะพานควาย	สยามฯ	สยามดิสร	สีลม	อนุสาวรีย์	ขอนแก่น	โคกนา	ชดบุรี	เทียนราย	เทียนใหม่	นครปฐม	นครสวรรค์	นครศรีฯ	บุรีรัมย์	พิษณุโลก	ราชบุรี	ร้อยเอ็ด	ลำปาง	สุราษฎร์ฯ	สุรินทร์	ภูเก็ต	หาดใหญ่	อุดรธานี	อุบลราชธานี
Applied Physics	x	x					x	x		x				x	x	x		x		x	x											x
The Brain	x	x	x					x		x			x	x	x	x	x	x		x	x	x								x	x	x
Davanc e	x	x			x		x	x		x			x	x	x	x		x		x							x			x		
JIA	x	x					x	x		x				x		x		x	x	x			x	x			x	x		x		x
เคมีอ.อุ	x	x					x	x	x	x				x	x	x		x		x	x						x		x			x
Enconc ept	x	x	x	x			x	x		x	x		x	x	x	x		x	x	x	x						x	x		x		x
อ.สมัย	x	x						x		x				x	x	x		x									x		x			
Neo Physics	x	x		x		x		x		x		x		x		x		x	x	x							x	x		x		x

บทที่ 5

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาถึงพัฒนาการ และการดำรงอยู่ของโรงเรียนกวดวิชาภายใต้บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงวิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชา จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การกวดวิชาอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน นับตั้งแต่มีระบบการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ซึ่งสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการกวดวิชานั้น มาจากระบบการสอบแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นการสอบแข่งขันเพื่อชิงทุน การสอบไล่เพื่อเทียบความรู้ และรวมไปถึงการสอบแข่งขันเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น การกวดวิชาได้มีพัฒนาการ และแปรเปลี่ยนตามรูปแบบการสอบที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่นิยมกวดวิชาเพื่อสอบเทียบความรู้ สอบไล่ มศ.5 กลับเปลี่ยนมาเป็นการกวดวิชาเพื่อสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา อันเกิดจากค่านิยมในสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ อันถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยอันทรงเกียรติ และเมื่อจบออกไปแล้วมีโอกาสหางานได้ง่ายกว่ามหาวิทยาลัยอื่นๆ

แม้ว่าช่วงระยะเวลาหนึ่งรัฐพยายามจะลดความสำคัญของการกวดวิชาลง โดยการห้ามมิให้มีการเปิดโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐนำข้อสอบไล่ มศ. 5 ออกมาขายให้กับโรงเรียนกวดวิชา ประกอบกับรัฐไม่เห็นความสำคัญของการเรียนกวดวิชาซึ่งมีแต่จะสิ้นเปลืองเงินของผู้ปกครอง แต่เมื่อเวลาผ่านไปพร้อมๆ กับความต้องการเรียนกวดวิชาที่เพิ่มมากขึ้นของนักเรียน ขณะเดียวกันก็มีการเปิดโรงเรียนกวดวิชาเถื่อนกันมาก รัฐจึงต้องอนุญาตให้มีการเปิดโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง อันจะทำให้สามารถควบคุมโรงเรียนกวดวิชาเหล่านี้ให้อยู่ในมาตรฐานที่ดี ไม่เอาเปรียบนักเรียนซึ่งเป็นผู้บริโภคมากเกินไป โดยรัฐพยายามออกมาตรการต่างๆ ทั้งเรื่องความปลอดภัยของตัวอาคาร การกำหนดค่าเล่าเรียน กำหนดจำนวนนักเรียนต่อหนึ่งห้องเรียน

ในขณะที่รัฐออกกฎเพื่อควบคุมโรงเรียนกวดวิชาทางด้านกายภาพนั้น รัฐก็ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาอันเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้นักเรียนเรียนกวดวิชากันมาก ทำให้เกิดการขยายสาขาของโรงเรียนกวดวิชาไปทั่วทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ผลของการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้ากลับทำให้นักเรียนต้องเรียนกวดวิชา

เพิ่มมากขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบจากการสอบ 1 ครั้งในเดือนมีนาคม มาสอบ 2 ครั้งในเดือนตุลาคม และเดือนมีนาคม ซึ่งนักเรียนยังเรียนไม่จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (ในการสอบเดือนตุลาคม) ทำให้นักเรียนขาดความมั่นใจในการสอบ และยิ่งต้องไปเรียนเพิ่มเติมเพื่อนำความรู้มาสอบแข่งขัน จะเห็นได้ว่าไม่ว่ารัฐจะดำเนินการอย่างไรเพื่อจำกัดการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชา และลดการเรียนกวดวิชาลง ทุกอย่างกลับเป็นสิ่งตรงกันข้าม เหมือนกับว่ายิ่งรัฐต้องการทำอะไร ผลที่ออกมาจะตรงกันข้ามเสมอ

นอกจากนี้ จากการศึกษาระบบการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชายังพบว่า ก่อนปี พ.ศ. 2534 การกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชายังมีลักษณะเป็นไม่สินค้าในระบบทุนนิยมอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้ผลิตความรู้หรือครูอาจารย์ทำการเรียนการสอนกวดวิชาในลักษณะของการหารายได้พิเศษ หรือหารายได้เพิ่มเติม หรือแม้ว่าจะมีนายทุนเปิดโรงเรียนกวดวิชา ก็ยังไม่มีการลงทุนทางธุรกิจอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องเป็นราว แต่หลังจากปีพ.ศ. 2534 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้มีการเปิดโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งนั้น โรงเรียนกวดวิชาที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมาก และมีการขยายสาขาไปตามชุมชน และหัวเมืองใหญ่ๆ ในส่วนภูมิภาค ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นจังหวัดที่มีมหาวิทยาลัยปิดของรัฐตั้งอยู่ ทั้งนี้การสะสมทุนแรกเริ่มของโรงเรียนกวดวิชาส่วนใหญ่ มักจะมาจากการสะสมมูลค่าส่วนเกิน หรือกำไรจากการสอนนักเรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ ก่อนที่จะขยายกิจการการลงทุน และมีการลงทุนอย่างใหญ่โต ดังตัวอย่างของโรงเรียนกวดวิชาเคมีอาจารย์อู๋ เป็นต้น

ขณะเดียวกันเมื่อพลังการผลิต หรือเทคโนโลยีการสื่อสารมีความก้าวหน้ามากขึ้นมาก ทำให้โรงเรียนกวดวิชาสามารถใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนี้มาช่วยเพิ่มกำไร หรือมูลค่าส่วนเกิน โดยที่ครูอาจารย์ใช้พลังแรงงานของตนเท่าเดิมในการเรียนการสอน แต่อาศัยพลังการผลิตที่ก้าวหน้า ผลิตซ้ำการเรียนการสอนของตน ในรูปของการเรียนการสอนผ่านวิดีโอ, ผ่านดาวเทียม, ผ่านอินเทอร์เน็ต และเอสเอ็มเอส ทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าส่วนเกิน หรือกำไรได้มากขึ้น เป็นทวีคูณ เมื่อเทียบกับการเรียนการสอนกวดวิชาก่อนปีพ.ศ. 2534 อันทำให้โรงเรียนกวดวิชาในปัจจุบันสามารถสะสมทุนแล้วนำไปเปิดสาขาอยู่ที่ต่างๆ ได้มากขึ้น อันทำให้นักเรียนที่มีได้อยู่ในเขตเมืองมีโอกาสได้เรียนกวดวิชาได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ยังเป็นการสร้างกำไรให้กับเจ้าของโรงเรียนกวดวิชาเป็นอย่างมาก

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การกวดวิชาในโรงเรียนกวดวิชาที่มีลักษณะของการกลายเป็นสินค้าอย่างชัดเจนในช่วงหลังปีพ.ศ. 2534 โดยสามารถพิจารณาได้จาก

ประการแรก การกวดวิชาที่มีการผลิตหลักสูตร หรือคอร์สเรียนอย่างหลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคหรือนักเรียน เช่น คอร์สเรียนปูพื้นฐาน คอร์สเรียนเพื่อเพิ่มเกรด คอร์สเรียนแยกเป็นรายบทเรียน (ไม่ใช่มีเพียงแค่วิชา เช่น เคมี ฟิสิกส์ แต่เน้นเป็นเรื่องๆ เช่น อะตอม เครื่องกล เป็นต้น) รวมถึงคอร์สเรียนเร่งรัดเพื่อการสอบ นอกจากนี้ยังจัดตารางเรียน

ให้ตรงกับความต้องการของนักเรียนตลอดทั้งปีการศึกษา คือ เรียนตอนเย็น เรียนเสาร์-อาทิตย์ และเรียนในช่วงปิดภาคเรียน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากการเรียนกวดวิชาในอดีตที่ส่วนใหญ่มักจะเรียนในช่วงใกล้สอบ ขณะเดียวกันการที่โรงเรียนกวดวิชามีสาขากระจายอยู่ทั่วทุกแห่งชุมชน ยิ่งทำให้นักเรียนมีความสะดวกยิ่งขึ้นในการเข้าถึงบริการ

ประการที่สอง เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาอันเป็นผู้ผลิตการกวดวิชา หรือครูอาจารย์มีการผลิตซ้ำ (Reproduction) ความรู้กวดวิชาโดยอาศัยพลังการผลิต หรือเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างก้าวหน้า ซึ่งทำให้การเรียนมีมาตรฐานเดียวกัน (Standardization) แม้ว่าจะอยู่ต่างสาขากัน อันก่อให้เกิดการผลิตหลักสูตรเป็นแบบอุตสาหกรรม (Mass Product) กล่าวคือ มีการกำหนดหลักสูตรต่างๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก โดยทำการเรียนการสอนเหมือนกัน เพื่อให้ได้จำนวนคอร์สเรียนมากที่สุด ในเวลาเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัด

ประการที่สาม โรงเรียนกวดวิชาในฐานะผู้ผลิตสินค้ากวดวิชายังมีการโฆษณาทั้งทางตรงโดยผ่านแผ่นพับ และสื่อต่างๆ และโฆษณาทางอ้อมโดยผ่านปากต่อปากของผู้เรียน รวมถึงมีการส่งเสริมการขาย ลดค่าเรียนเมื่อสมัครเรียนหลายวิชา แจกของชำร่วยเมื่อพาเพื่อนมาสมัครเรียน เป็นต้น อันเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และก่อให้เกิดแรงจูงใจในการมาสมัครเรียน ซึ่งก่อให้เกิดการสะสมทุน (Capital Accumulation) เพื่อขยายกิจการ หรือขยายสาขาอันก่อให้เกิดกำไรเพิ่มมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ การกวดวิชาจึงมีลักษณะที่แตกต่างกับการศึกษาโดยทั่วไป เพราะมิใช่เป็นการเพิ่มพูนความรู้อย่างกว้างๆ แต่เป็นการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย หรือจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างแน่ชัด หรืออาจกล่าวได้ว่า การกวดวิชามีมูลค่าในการใช้สอยเพื่อช่วยให้นักเรียนที่มาเรียนมีความรู้ เทคนิค และวิธีคิดลัดไปสอบแข่งขัน อันก่อให้เกิดมูลค่าในการแลกเปลี่ยนขึ้น โดยมีผู้ต้องการซื้อมูลค่านี้ และมีผู้เสนอขายผ่านการเรียนการสอนกวดวิชา ฉะนั้นการกวดวิชาในช่วงหลังปีพ.ศ. 2534 จึงมีลักษณะเป็นสินค้าอย่างเด่นชัด กล่าวคือ มีทั้งผู้ที่ต้องการซื้อสินค้า และผู้ต้องการขาย ทำให้มีตลาดเกิดขึ้นและมีการกำหนดราคาแล้วเรียนตามกลไกตลาด

5.2 ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาพัฒนาการ และการดำรงอยู่ของโรงเรียนกวดวิชาภายใต้บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของการกวดวิชา โดยศึกษาจากงานเอกสาร สถิติข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกวดวิชาและโรงเรียนกวดวิชา อีกทั้งสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ อุปสรรคที่เกิดขึ้นคือ การเข้าถึงผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้เป็นเจ้าของ และ/หรือผู้จัดการโรงเรียนกวดวิชาเป็นไปได้ยาก และข้อมูลบางอย่างก็ไม่สามารถเปิดเผยได้

เนื่องจากเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางธุรกิจ เช่น ในเรื่องของการขายได้ หรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการต่างๆ ทำให้ไม่สามารถได้ภาพรวมและพัฒนาการของการดำเนินธุรกิจของการกวดวิชา และโรงเรียนกวดวิชาได้ทั้งหมด ต้องอาศัยข้อมูลสถิติภูมิที่ปรากฏตามสื่อและเอกสารต่างๆ ทดแทน อีกทั้งการที่จะเข้าใจภาพรวมของโรงเรียนกวดวิชาได้นั้น มิติทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่จะละเอียดมิได้ แต่เนื่องด้วยระยะเวลาที่โรงเรียนกวดวิชาถือกำเนิดมานั้นเป็นเวลายาวนานทำให้เรื่องราวของโรงเรียนกวดวิชาในอดีตค่อนข้างเลือนหายไปจากสังคม

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในช่วงระยะเวลาไม่ถึง 10 ปีมานี้ การกวดวิชามีการขยายสาขาออกไปสู่ต่างจังหวัดเป็นจำนวนมาก ผู้ทำการวิจัยในครั้งต่อไปน่าจะศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์และการต่อสู้แข่งขันของโรงเรียนกวดวิชาที่เป็นสาขาชื่อดังของกรุงเทพมหานคร กับโรงเรียนกวดวิชาที่เป็นเจ้าของพื้นที่ในจังหวัดนั้นๆ ว่ามีการต่อสู้ ปะทะ หรือประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจการกันอย่างไร

2. ปัจจุบันรัฐเริ่มเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อโรงเรียนกวดวิชาในมุมมองที่ดีขึ้น เริ่มมีแนวคิดที่จะดึงโรงเรียนกวดวิชาเข้ามามีส่วนร่วมในการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยในครั้งต่อไปอาจจะศึกษาในประเด็นความร่วมมือระหว่างรัฐกับโรงเรียนกวดวิชาในอันที่จะแก้ไขปัญหาหรือเติมเต็มระบบการศึกษาของชาติต่อไป

3. ในสภาวะที่การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ โรงเรียนกวดวิชาจะมีการปรับตัวอย่างไรในยุคเสรีเช่นนี้ อีกทั้งอาจจะต้องเผชิญกับการแข่งขันของโรงเรียนกวดวิชาข้ามชาติที่เข้ามาดำเนินกิจการในเมืองไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ, (บรรณานุกรม). **เศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน**.กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2546.
- กวรรณิการ์ กิจดิเวชกุล. 2547. Privatizing Education การปฏิรูปการศึกษา ฉบับไม่เอื้ออาทร. a day weekly ปีที่ 1 ฉบับที่ 15: หน้า 42-46.
- กรวีร์ ฟุ้งพุ่ม , **ส่วนสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในย่านสยามสแควร์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- กระทรวงศึกษาธิการ . **บทดอกสร้อยสุภาภิต**. พระนคร โรงพิมพ์วิจิตรศิลป์, 2506.
- กองบรรณานุกรม . ผุด “โรงเรียนกวดวิชา” บทสะท้อนปัญหาการศึกษา. **วิทยากรย์**. ปีที่ 99 ฉบับที่ 9 ธ.ค. 2543: หน้า 35-38, 2543.
- กองบรรณานุกรม. ผลพวง “โรงเรียนกวดวิชา” จุดประกายครูเร่งพัฒนา. **วิทยากรย์**. ปีที่ 100 ฉบับที่ 3 มิ.ย. 2544: หน้า 40-42, 2544 .
- กองบรรณานุกรม. ต้อนรับวัยใส ไปโรงเรียนกวดวิชา. **วิทยากรย์**. ปีที่ 104 ฉบับที่ 5 มิ.ย. 2548: หน้า29-32, 2548.
- กองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การกวดวิชากับการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ , 2526.
- กาญจนา แก้วเทพ. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**.กรุงเทพฯ. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ก้านทิพย์ ชาติวงศ์. โรงเรียนกวดวิชา. **การศึกษาเอกชน**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 64 ส.ค. 2539: หน้า 13-16, 2539.
- กำชัย ลายสมิต, บรรณานุกรม. **เศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยมโลก**. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., 2533.
- กุลลินี มุทธากลิน. **การวิเคราะห์การบริโภคแนวพุทธปรัชญา**. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- คาร์ล มาร์กซ. **ว่าด้วยทุน: เศรษฐศาสตร์การเมืองวิพากษ์**. แปลโดย เมธี เขี่ยมวรา กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธีรธรรม, 2542.

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง**. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ชิดชนก เชิงเซาว์ และคณะ. **ค่านิยมที่มีผลต่อการเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 ก.ย.-ธ.ค. 2544 : หน้า 276-299, 2544.
- ชิดชนก เชิงเซาว์ และคณะ. **อิทธิพลการกวดวิชาที่มีต่อความตรงเชิงพยากรณ์และความยุติธรรมของแบบทดสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พ.ค.-ส.ค. 2545 : หน้า 202-225, 2545.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. **สื่อมวลชนบนเส้นทางทุนนิยม. เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) 24**. กรุงเทพฯ. ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. **ทฤษฎีวัฒนธรรมและวัฒนธรรมทุน**. เอกสารประกอบการสอนวิชา Theory and Practice of Cultural Management 1.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. **คีนมหาวิทยาลัยแก่ชุมชนอันหลากหลาย. ใน โอวาท สุทธานารักษ์, แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง, กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย**, 2530.
- ประภาภรณ์ เจริญกุล. **ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์ที่มีต่อการเรียนกวดวิชาและความสำเร็จในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา.วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2544.
- ประยูร ศรีประสาธน์ และวิไล ศรีชุมแสง. **การกวดวิชากับการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ. วารสารการศึกษาแห่งชาติ**. ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 : หน้า 59-68, 2526.
- ปริญญา แก้วไทรนันท์. **ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนกวดวิชา: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพฯ ฯ. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) นิต้า**, 2544.
- ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ. **กระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2548.
- ปิติมา เม่นแมน. **การบริหารจัดการของโรงเรียนกวดวิชาในสยามสแควร์. รายงานโครงการเฉพาะบุคคล วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาครัฐและเอกชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 2548.
- พอดู สุวรรณหัต. **โรงเรียนเอกชนประเภทกวดวิชา. วารสารการศึกษาแห่งชาติ**. ปีที่ 21 ฉบับที่ 2: หน้า 52-57., 2530.

- พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์. **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2546.
- ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์. **พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2516.
- ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์. **การกวดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย: รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: องค์การค่าครูสภา,2544.
- ภานุกร ถาวรศักดิ์เจริญ. **การเขียนข้อความโน้มน้าวใจ: กรณีศึกษาโรงเรียนกวดวิชา**. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรีวารสารศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาโฆษณา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- มานะ ตีรยาภิวัฒน์. **โรงเรียนกวดวิชาปรัชญาคือ การเอาชนะ**. **สานปฏิรูป**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 14 : หน้า 10-14. ,2542.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. **เศรษฐศาสตร์การคลังว่าด้วยการศึกษา**. สมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์,2519.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. **การศึกษา ทุนนิยม และโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ:โครงการจัดพิมพ์คปไทย , 2544.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. **ทุนวัฒนธรรม: วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน,2546.
- แล ดิลกวิทยรัตน์. **พัฒนาการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย**. ใน **สุมาลีปีตยานนท์ (และคนอื่นๆ)**, **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย: รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2538.
- วารุณี ไอสถารมย์. **การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411-2475**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2524.
- วิชาญ บุญชัยศรี. **ความแตกต่างระหว่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่อาศัยบริเวณธนบุรีตะวันออก ที่เรียนกวดวิชาบริเวณปิ่นเกล้า (ถนนบรมราชชนนี) กับที่เรียนบริเวณสยามสแควร์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2545.
- วิทย์ วิศทเวทย์. **ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2544.
- วิทยากร เชียงกุล. **อธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิญญูชน,2545.
- วีรณัฐ ปิณฑวนิช. **จัดระเบียบร.ร.กวดวิชา แก้ปัญหาที่ปลายเหตุ**. **สานปฏิรูป**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 73 : หน้า 14-19 ,2547.

- คิวงพงศ์ ธีรอำพน. การกวดวิชากับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ศีล มติธรรม. กวดวิชา:หนทางสู่มหาวิทยาลัย “ค่านิยม-ความจำเป็น” ของเด็กรุ่นใหม่. **วิทยาคาร**. ปีที่ 100 ฉบับที่ 3 มิ.ย. 2544: หน้า 14-17 ,2544.
- สินีนารถ สัตยมาศ. **การใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการเรียนพิเศษของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ สถาบันวิจัยสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2520.
- สุพัฒน์ สุขมลสันต์. เรียนกวดวิชาแล้วได้อะไร. **วารสารการศึกษาแห่งชาติ**. ปีที่ 21 ธันวาคม, 2530.
- สุรนาท บารมีแสงเพชร. **ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโรงเรียนกวดวิชา เอ-แม็ทส์**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2545.
- เสน่ห์ จามริก. **การเมืองกับการศึกษาของไทย: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ**, 2523.
- หนังสือที่ระลึก 30 ปีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ 2535
- อดัม เคล. **การศึกษาเพื่อความเป็นไทย**. แปลโดย วิศิษฐ์ วังวิญญู. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก ,2546.
- อภิรัช พันธเสน. กวดวิชา: เหตุและผลที่เกิดขึ้น. **วารสารการศึกษาแห่งชาติ**. ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 : หน้า 14-33 , 2530.
- ไฉวาน อิลลิส. **ที่นี่ไม่มีโรงเรียน**. แปลโดย นพ. สันต์ สิงห์ภักดี และสันติสุข ไสภณศิริ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก ,2543.

ภาษาอังกฤษ

- Bray, Mark. The shadow education system: private tutoring and its implications for planners. France: United Nations, 1999.
- David F. Noble. Technology and the commodification of higher education. **Monthly Review** March, 2002.
- David Patt. The Commodification of Buddhism in the American Marketplace. (<http://www.belmont.edu/Sociology/classes/RelCommodified.htm>.) December 4, 2006.
- Klein, Naomi. **No Logo**. Great Britian: Flamingo , 2001.

Paul Cloke and Harvey C.Perkins. **Commodification and Adventure in NewZealand Tourism.**(<http://www.ggy.bris.ac.uk/staff/information/ggpjc/commodification.htm>) December 4, 2006.

Storey, John. **An Introduction to Cultural Theory and Popular Culture.** Great Britain: Hartnolls,1997.

Sweezy, Paul. **The Capitalist System.** Englewood Cliffs: Prentice-Hall,1986.

Theodore W. Schultz. Investment in Human Capital. **The American Economic Review.** Vol. LI, Number one, March, pp. 2-17 ,1961.

ข่าวหนังสือพิมพ์

กรุงเทพธุรกิจ, 11 กันยายน 2541: หน้า ๑6

กรุงเทพธุรกิจ, 3 มีนาคม 2547: หน้า 1,4

เดลินิวส์, 15 ก.พ. 2544: หน้า1,3

แนวหน้า, 6 มีนาคม 2547: หน้า 14

ประชาชาติธุรกิจ, 8 เมษายน 2533: หน้า 35, 36.

ประชาชาติธุรกิจ, 26 กุมภาพันธ์ 2541: หน้า 23

ประชาชาติธุรกิจ, 9 สิงหาคม 2541: หน้า 19

ประชาชาติธุรกิจ, 21 พ.ค. 2544: หน้า 26

ผู้จัดการรายวัน, 1 กันยายน 2543 หน้า 7

โพสต์ทูเดย์, 25 สิงหาคม 2546: หน้า b2

มติชน, 19 และ22 กันยายน 2538: หน้า 11.

มติชน, 2 สิงหาคม 2541

มติชนสุขสรรค์, **มติชน**, 30 มกราคม 2544: หน้า 12 สัมภาษณ์อ.ผู้

วัฒนา, ตลาดวิชาอีกที, **สยามนิกร**, พฤษภาคม 2512

สยามรัฐ, มีนาคม-พฤษภาคม 2512

แง่คิดจากข่าว, **สยามรัฐ**, 17 พฤษภาคม 2512

สยามรัฐ, 20 กุมภาพันธ์ 2550: หน้า 26

Asiaweek. (1997). **Banning tutors.** Vol.23, No.17, p. 20.

การสัมภาษณ์

เจริญ คันธวงศ์. อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. สัมภาษณ์ทางอีเมล, 28 เมษายน 2550.

ชัยพร กิตติรัตน์ไพบุลย์. อดีตครูสอนกวดวิชา. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2550.

ธเนศ เชื้ออภิศร. ผู้บริหารโรงเรียนกวดวิชาEn'concept. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2550.

ประทุมทิพย์ แก้วสีเขียว. อาจารย์แนะแนว โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง. สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2547.

พิชัย สมประสงค์. เจ้าหน้าที่สำนักบริหารงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. สัมภาษณ์, 12 และ 25 ธันวาคม 2549.

พิเชษฐ . เจ้าของโรงเรียนกวดวิชาเคมีเซ็นเตอร์. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549.

เพ็ญสุข ธาระวานิช. เจ้าหน้าที่สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ. สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2550.

ไพรัช กรบงกชมาศ . ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดราชบพิธ และเจ้าของโรงเรียนกวดวิชาวัดสุทัศน์. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2550.

ลำรวม พฤกษ์เสถียร. ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2549.

สิทธิรักษ์ จันทรสว่าง. อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และอาจารย์สอนกวดวิชา. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2550.

เว็บไซต์

<http://www.thaismecenter.com/board/fr/data/0001.html>, 12 ก.พ. 2550.

<http://www.dek-d.com/content/view.php?id=129>, 9 ก.พ. 2550.

http://www.maceducation.com/fan_mc/fc8.doc, 2 พ.ค. 2550.

<http://sumsite.au.ac.th/thailand/education/newentrance/question.html>

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็นการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก (in-dept interview) แบ่งออกเป็นการสัมภาษณ์ผู้บริหารและ/หรือเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.), ผู้บริหารและ/หรือเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.), เจ้าของ/ผู้บริหาร/ผู้จัดการ และ/หรืออาจารย์โรงเรียนกวดวิชา และผู้ที่เรียนกวดวิชา และเคยผ่านการเรียนกวดวิชา ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดขึ้นนี้ใช้เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการสัมภาษณ์เท่านั้น ในการสัมภาษณ์จริงได้มีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมบางประเด็นคำถามอันเกี่ยวข้องโดยตรงกับองค์กรหรือผู้ให้สัมภาษณ์ ประเด็นการสัมภาษณ์สามารถเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1.1 การก่อตั้ง

- ชื่อ – สกุล ตำแหน่ง
- โรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้เปิดสอนตั้งแต่ปีพ.ศ.ใด, มีกี่สาขา, เริ่มขยายสาขาโรงเรียนตั้งแต่ปีใด
- เหตุใดจึงเลือกสถานที่ตรงนี้ในการตั้งโรงเรียนกวดวิชา
- มูลเหตุพื้นฐาน หรือแรงจูงใจที่นำไปสู่การเปิดโรงเรียนกวดวิชา (รวมถึงการขยายสาขาต่อๆ มา)
- โรงเรียนแห่งนี้ได้ขึ้นทะเบียนกับทางกระทรวงศึกษาธิการหรือไม่, ผลดีและผลเสียของการขึ้นทะเบียนต่อกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 ลักษณะการเรียนการสอน

- โรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้สอนเพียงวิชาเดียว หรือสอนหลายวิชา
- หลักสูตรการเรียนเป็นไปเพื่อเพิ่มคะแนนในโรงเรียน หรือเพื่อเน้นการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
- เนื้อหาการสอนปรับปรุงจากหลักสูตรของกระทรวงหรือมีแผนการสอนอย่างไร
- สิ่งที่คุณคิดว่าให้นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนนี้คือ
- สัดส่วนการสอนสดกับสอนผ่านวิดีโอเป็นอย่างไร ค่าเรียนต่างกันมากน้อยแค่ไหน

1.3 สถานการณ์การแข่งขันและการพัฒนาของโรงเรียนกวดวิชา

- โรงเรียนกวดวิชาในอดีตเป็นอย่างไร
- ภาพการณ์แข่งขันของโรงเรียนกวดวิชาในอดีตกับปัจจุบันเป็นอย่างไร แตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน
- จุดเด่นของโรงเรียนกวดวิชาแห่งนี้คือ
- โรงเรียนมีการปรับตัวต่อการแข่งขันอย่างไรบ้าง
- ค่าเล่าเรียนในอดีตกับในปัจจุบันแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
- โรงเรียนแห่งนี้มีเว็บไซต์หรือไม่ ผลดีผลเสียของการมีเว็บไซต์ เริ่มมีเว็บไซต์ตั้งแต่เมื่อไร
- การลงทะเบียนเรียนได้ทำผ่านธนาคารหรือไม่ ผลดีผลเสียของวิธีการสมัครโดยผ่านธนาคาร เริ่มดำเนินการรับสมัครผ่านธนาคารตั้งแต่เมื่อไร

1.4 มุมมองของท่านต่อโรงเรียนกวดวิชาในสังคมไทย

- ข้อดีและข้อเสียของการมีโรงเรียนกวดวิชาทั้งต่อตัวนักเรียน และสังคมไทย
- การปรับตัวของโรงเรียนกวดวิชาในยุคโลกาภิวัตน์

1.5 โรงเรียนกวดวิชา กับนโยบายทางการศึกษาของรัฐ

- การปรับเปลี่ยนวิธีการสอบเข้าศึกษาต่อของรัฐมีผลต่อโรงเรียนกวดวิชาอย่างไร
- ทางโรงเรียนต้องปรับตัวมากน้อยแค่ไหนกับการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐ
- นอกจากหลักสูตรของทางกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นอีกหรือไม่ที่มีผลต่อตารางการสอน และเนื้อหาบทเรียนที่สอนในโรงเรียนกวดวิชา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสกลฤทธิ์ จันทร์พุ่ม เกิดเมื่อวันที่ 27 เดือนมกราคม พ.ศ. 2524 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยศิลปากรในปี 2545 โดยได้รับ ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) เข้าศึกษาระดับปริญญาโทในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2546

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย